

LIBRARY, ARCHIVE, AND MUSEUM
RESEARCH JOURNAL

KÜTÜPHANE, ARŞİV VE MÜZE
ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

LAMRE
JOURNAL

YEAR/YIL: 2021 | CİLT/VOLUME:2 | SAYI/ISSUE: 1

ISSN : 2718-0832

İÇİNDEKİLER

Alpaslan Hamdi KUZUCUOĞLU

Editörden

Bilgin AYDIN

Başyazı

2-20

Recep IŞIK

Demet IŞIK

Özlem GÖKKURT DEMİRTEL

Koha Açık Kaynak Kodlu Entegre Kütüphane Otomasyon Sistemi ve Türkiye'de Kullanımı

Koha Open Source Integrated Library Automation System and Its Use in Turkey

21-35

Engin BERBER

İzmir Vilayet Yıllıklarında İzmir Milli Kütüphanesi*

Izmir National Library in Izmir Province Yearbooks

36-46

Deniz ÇİT

Merve YAVUZDEMİR

COVID-19 Salgınının Medya ve Bilgi Okuryazarlığı İzdüşümü: İNFODEMİ

Media and Information Literacy Projection of the COVID-19 Outbreak: INFODEMIC

47-56

Yasin ŞEŞEN

Analysis of the Journal Evaluation Criteria: A Model Study

Dergi Değerlendirme Kriterlerinin Analizi: Bir Model Çalışması

57-58

Hülya ÇELİK ŞEŞEN

Bilgi Merkezlerinde Risk ve Kriz Yönetimi

Risk and Crisis Management in Information Centers

59-62

Aydanur ÇELİKKOL

Sinem Ayşe GÜLMEZ SAYDAM

Tıp Bilgi Kaynakları ve Yönetimi: Sağlık Kuruluşlarında Verilen Kütüphane Hizmetleri

Medical Information Resources and Management: Library Services Provided in Health Care Organizations

Library, Archive, And Museum Research Journal

ISSN 2718-0832
www.lamresearchjournal.org

EDİTÖRDEN

Alpaslan Hamdi KUZUCUOĞLU*

Dergimizin bu sayısında 4 Hakemli makale, 1 kitap tanıtımı, 1 görüşler olmak üzere toplam 6 makaleye yer vermiş bulunmaktayız. Bu sayının bizlerle buluşmasında emeği geçen başta hakem ve bilim kurulumuza, editör ve yayın kurulumuza teşekkür ediyoruz. Dergimizin bundan sonraki sayısı Haziran 2021 tarihinde yayımlanacaktır. 29 Ekim 2020 tarihinde ilk sayısı yayımlanan dergimize artan desteğinizin devam edeceğini ümit ediyoruz. Dergimize destek sağlayan tüm yazarlar, hakemler ile editörler kurulu ve bilim kurulu üyelerimize ayrı ayrı teşekkürü bir borç biliriz...

Saygılarımızla....

Library, Archive, And Museum Research Journal

ISSN 2718-0832
www.lamresearchjournal.org

BAŞYAZI

Prof. Dr. Bilgin AYDIN*

Kütüphanecilik ve Arşivcilik Türkiye’de akademik bir bilim alanı olarak son 70 yılda büyük bir gelişme gösterdi. Bu alanlarda yüzlerce kitap ve sayıları binleri bulan makaleler yayınlandı. Müzecilik alanında da son dönemlerde akademik çalışmaların yanı sıra müzecilik biliminin entellektüel olarak aktarımı için de yeni bölümler kurulmaya başlandı. Bir bilim alanının gelişmesinde dergilerin fonksiyonu yadsınamaz. Dergiler akademik hayatın vazgeçilmez bir parçası olarak akademik düşüncenin gelişmesinde ve akademisyenlerin bilgi birikiminin paylaşılmasında en önemli araçlardan biridir. Kütüphanecilik alanındaki dergilerimiz mesleğimizin en kıdemli dergi grubu olarak 70 seneye yakın bir sürede birkaç neslin akademik birikimlerini paylaştığı bir zemin oluşturdu. Biz bu sayede Türkiye’de kütüphanecilik biliminin bir formasyon olarak gelişimini üç nesil boyunca gözlemleyebildik. Türk Kütüphaneciler Derneği tarafından 1952 yılından itibaren yayınlanmaya başlayan Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni yayınlanmış olduğu süre boyunca kütüphanecilik alanındaki akademik bilgi birikimini meslek mensuplarına ulaştırarak büyük bir fonksiyon icra etti. Akademik bilgi birikiminin yanı sıra meslektaşların bireysel ve kurumsal tecrübe birikimlerinin de yayınlandığı bu dergi kütüphanecilik alanının en uzun ömürlü dergilerinden biri oldu. Daha sonra Türk Kütüphaneciliği adıyla yayınına devam eden bu dergiyi kütüphanecilik alanındaki diğer dergi ve bültenler takip etti. Marmara Üniversitesi öğretim üyelerinin çıkarmış olduğu Arşivcilik Araştırmaları Dergisi de alandaki ilk dergilerden biri olarak Arşivcilik alanındaki birikimin bir ifadesi oldu. Şimdi de Kütüphanecilik Arşivcilik ve Müzeciliği birleştiren yeni bir dergiyle yeni bir mecra oluşmaya başlayacak. Üç ayrı disiplin alanında yayınlanacak araştırmalarla üç ayrı disiplini tek bir platformda buluşturulacak olan yeni dergimiz akademik hayatı besleyecek ve yeni görüşlerin yeni düşüncelerin yeni bilgi ve tecrübelerin paylaşımı için yeni bir zemin oluşturacak. Kütüphane Arşiv ve Müze Araştırmaları dergisinin ilk sayısının 2020 yılında yayınlanmaya başlayacak olması akademik camia için yeni bir ufuk oluşturacak. Güçlü bir finansal ve kurumsal destek sağlanamadığı için mesleki dergilerin çoğu maalesef uzun ömürlü olmadı. Günümüzde elektronik dergiciliğin yayılması ve güçlenmesi ile beraber artık finans sorunu bir dereceye kadar çözülmüş oldu bu açıdan da akademisyenlerin serbest platformlarda kendilerini daha güçlü bir şekilde ifade etmeleri ve akademik çalışmalarını daha kolay yayınlamaları imkanı doğdu. Alanındaki ilk elektronik dergi olarak yayınlanacak olan Kütüphane Arşiv ve Müze Araştırmaları Dergisi Türkiye’de yeni bir platform oluşturması bakımından önemlidir. Dergimizin bilim camiası ve meslektaşlarımız için hayırlı olmasını diliyorum.

*Prof.Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Bilgi ve Belge Yönetimi, İstanbul, Türkiye.
Email: bilgin.aydin@medeniyet.edu.tr ORCID ID:

Dergi Hakkında

Kütüphane, Arşiv ve Müze Araştırmaları Dergisi (LAMRe-Library, Archive and Museum Research Journal), 2020 yılında yayın hayatına başlamıştır. LAMRe Journal, İstanbul Medeniyet Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi bölümü yayın organıdır. <https://bilgibelge.medeniyet.edu.tr/>

- Dergimiz online olarak Türkçe ve İngilizce dillerinde makale kabul etmektedir.
- Dergimiz, yılda tek cilt, 3 sayı olarak elektronik ortamda yayımlanır. Ayrıca ek/özel sayı, konuya özel veya kongre bildirilerinden sayı şeklinde yayımlanabilir.
- Kütüphane, Arşiv ve Müze Araştırmaları Dergisi (LAMRe-Library, Archive and Museum Research Journal);

*Kütüphanecilik,

*Arşivcilik,

*Müzecilik,

*Kütüphane Yönetimi,

*Bilgi Yönetimi,

*Belge Yönetimi ve İşletimi,

*Bilimsel ve Kültürel Belleğin Korunması,

*Belgesel Mirasın Korunması konuları vb. alanlarındaki akademik araştırma, derleme ve saha/uygulama makalelerine yer verilir.

Editör

Doç. Dr. Alpaslan Hamdi KUZUCUOĞLU, İstanbul Medeniyet Üniversitesi B.B.Y.

Editör Yardımcısı

Dr. Öğr. Üyesi Huriye ÇOLAKLAR, Bartın Üniversitesi B.B.Y.

Yayın Kurulu

Öğr. Gör. Yasin ŞEŞEN, Hitit Üniversitesi, (Genel Koordinatör)

Öğr. Gör. Erkan ÖZDEMİR, Gaziantep Üniversitesi, (Genel Koordinatör)

Öğr. Gör. Vedat GÜLTEKİN, Ankara Üniversitesi, (Alan Editörü)

Arş. Gör. Nuri TAŞKIN, Bartın Üniversitesi B.B.Y., (Alan Editörü)

Nurdan ATALAN ÇAYIREZMEZ, British Institute at Ankara, (Alan Editörü)

Arş. Gör. Dr. Gizem GÜLTEKİN VARKONYÍ, Szeged Üniversitesi, (Dil Editörü)

Öğr. Gör. Mehmet Şerif ARSLAN, Hakkâri Üniversitesi, (Teknik Ekip)

Uzman Kütüphaneci Deniz ERMİŞOĞLU, Hacettepe Teknokent, (Teknik Ekip)

Bilimsel Danışma Kurulu / Scientific Board of Advisory

Bilgi ve Belge Yönetimi (Kütüphane, Arşiv, Bilgi Merkezleri) Uzmanlık Alanı / Information and Document Management (Library, Archive, Information Centers) Area of Expertise

Prof. Dr. Bilgin AYDIN, İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Prof. Dr. Bülent YILMAZ, Hacettepe Üniversitesi

Prof. Dr. Doğan ATILGAN, Ankara Üniversitesi

Prof. Dr. Fatih RUKANCI, Ankara Üniversitesi

Prof. Dr. Hakan ANAMERİÇ, Ankara Üniversitesi

Prof. Dr. Hamza KANDUR, Antalya Bilim Üniversitesi

Prof. Dr. Hüseyin ODABAŞ, Çankırı Karatekin Üniversitesi

Prof. Dr. Niyazi ÇİÇEK, İstanbul Üniversitesi

Prof. Dr. Özlem GÖKKURT DEMİRTEL, Ankara Üniversitesi

Prof. Dr. Ümit KONYA, İstanbul Üniversitesi

Doç. Dr. Burcu Umut ZAN, Bartın Üniversitesi

Doç. Dr. Mehmet Ali AKKAYA, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi

Doç. Dr. Milena DOBREVA MCPHERSON, UCL Qatar University Library and Information Studies

Doç. Dr. Wawta TECHATAWAEWAN, Srinakharinwirot University Information Studies Program
Faculty of Humanities

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet ALTAY, Bartın Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Akram NAJABATİ, İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Bahattin YALÇINKAYA, Marmara Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Berrin BALKAŞ YILMAZ, Ataşehir Adıgüzel Meslek Yüksek Okulu

Dr. Öğr. Üyesi Ekrem TAK, İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Esmâ Fatıma Bilgin TAŞDEMİR, İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Güssün GÜNEŞ, Marmara Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Semanur ÖZTEMİZ, Hacettepe Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Tolga ÇAKMAK, Hacettepe Üniversitesi

Arş. Gör. Dr. Neslihan ER-KOÇOĞLU, Ankara Üniversitesi

Arş. Gör. Dr. Şahika EROĞLU, Hacettepe Üniversitesi

Müzecilik Uzmanlık Alanı / Speciality Area Of Museology

Prof. Dr. Billur TEKKÖK KARAÖZ, Başkent Üniversitesi Grafik Tasarımı Programı

Prof. Dr. Engin BERBER, Ege Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü

Doç. Dr. Evrim ÖLÇER ÖZÜNEL, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Halk Bilimi Bölümü

Dr. Fatma SEZİN DOĞRUER, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür ve Turizm Uzmanı

Doç Dr. Zeynep DERE, İzmir Ödemiş Sağlık Meslek Yüksekokulu Çocuk Gelişimi Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi Ceren KARADENİZ, Ankara Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Timur DEMİR, Gaziantep Üniversitesi

Dr. Ahmet Erman ARAL, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Halk Bilimi Bölümü

Dr. Ayşe Fûruzan CAMAN, İzmir Resim ve Heykel Müzesi

Dr. Banu AYGÜN, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

Dr. Önder İPEK, Hitit Üniversitesi, Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi

Dr. Tuna YILDIZ, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Halk Bilimi Bölümü

Dr. Zeynep Safiye BAKI NALCIOĞLU, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Halk Bilimi Bölümü

Hakan Melih AYGÜN, Müzeciler Derneği Başkanı

Diğer Uzmanlık Alanları / Other Areas Of Expertise

Prof. Dr. Sedat SEVER, Ankara Üniversitesi

Doç. Dr. Hüseyin DEMİR, Bartın Üniversitesi

Doç. Dr. Yenal ÜNAL, Bartın Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi İbrahim Ethem KOÇAK, Gaziantep Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Nesibe YALÇIN, Bartın Üniversitesi

Not: Bilim Kurulu listesi alfabetik biçimde sıralanmıştır.

Library, Archive, And Museum Research Journal

ISSN 2718-0832
www.lamrejournal.org

Koha Açık Kaynak Kodlu Entegre Kütüphane Otomasyon Sistemi ve Türkiye'de Kullanımı

Koha Open Source Integrated Library Automation System and Its Use in Turkey

Recep IŞIK*, Demet IŞIK**, Özlem GÖKKURT DEMİRTEL ***

Cite this article as: Işık, R., Işık, D. ve Gökkurt Demirtel, Ö. (2021). Koha Açık Kaynak Kodlu Entegre Kütüphane Otomasyon Sistemi ve Türkiye'de Kullanımı. *Lamre Journal*, 2 (1), 2-20.

ÖZ: Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki hızlı değişim kütüphanelerin hizmet süreçlerini yenilemelerini gerektirmektedir. Kütüphane hizmetlerinin sunumunda önemli bir araç olan otomasyon sistemleri, planlanmış hizmetleri sunmanın yanı sıra diğer birçok sistemle entegre çalışabilecek şekilde evrilmektedir. Bütün modülleriyle tam işlevsel bir sistemin temini, kurulumu ve sürdürülebilirliği kütüphaneler için ciddi bir maliyet anlamına gelmektedir. 2000'li yılların başından itibaren yaygınlaşan "Açık Kaynak Kodlu Yazılım" (AKKY) akımı, kütüphane ve bilgi bilimi alanında da olumlu etkileri beraberinde getirmiştir. Firmalar tarafından üretilen lisanslı, "kapalı kaynak kodlu yazılımlara" (veya sahipli yazılım) alternatif olarak "açık kaynak kodlu kütüphane otomasyon sistemleri" üretilmeye ve kütüphane hizmetlerinde kullanılmaya başlanmıştır. Ülkemizde de yakın zamanda kullanılmaya başlanan açık kaynak kodlu kütüphane yazılımları, birçok kurumun dikkatini çekmiş ve kapalı kaynak kodlu firma yazılımlarına alternatif olarak yaygın bir şekilde kütüphane hizmetlerinde yerini almaya başlamıştır. Bu çalışmanın amacı, AKKY'ye örnek olan Koha Kütüphane Otomasyon Sisteminin Türkiye'deki gelişimini ortaya koymak ve bu otomasyon sistemi hakkında farkındalık oluşturmaktır. Bu çalışmada veri toplama tekniği olarak literatür taraması kullanılmıştır. Çalışmada, AKKY'lerin kütüphanelerde kullanımının önemi üzerinde durularak AKKY'nin yaygın kullanılan bir örneği Koha'nın Türkiye'de kullanılmaya başlandığı son on yılda gösterdiği gelişim ortaya konulmaktadır. 2012'den itibaren halk kütüphaneleri dâhil, ülkemizdeki birçok kütüphanede de kullanılmaya başlanan Koha Kütüphane Otomasyon Sistemi'nin sürdürülebilirliği ve ulusal ihtiyaçlar doğrultusunda geliştirilmesi için çeşitli öneriler sunulmuştur.

ABSTRACT: Rapid technology developments in information and communication technology require libraries to renew their processes in delivering service to their clients. Automation systems which are important tools in delivering library services have been evolving to be integrated with many other systems in addition to providing planned services. The provision, installation, and the sustainability of a fully functional system with all its modules raise significant amount of costs to the libraries. "Open-Source Software" (OSS) movement, which has become widespread since the early 2000s, has made a positive impact in the field of library and information science. Open-source software, as an alternative to licensed, "closed source software" (Proprietary Software) by companies, has been produced and used in libraries almost free of charge. Open-source library software which has recently being used in Turkey as well has attracted the attention of many institutions and it has started to take its place widely as an alternative to closed source firmware. The purpose of this study is to demonstrate the development of the Koha Library Automation System in Turkey, which is an example of the OSS, and to create awareness about it. In this study, literature review was used as data collection technique. Also, the development of Koha software in the past ten years is revealed by emphasizing the importance of using OSS in libraries. Various suggestions have been made in the line with national needs for sustainability and development of Koha Library Software, which has been used in many libraries in Turkey since 2012, including public libraries.

Keywords: Open-Source Software; Free Software; Koha Library Automation System; Koha; Library Software

Anahtar Sözcükler: Açık Kaynak Kodlu Yazılım; Özgür Yazılım; Koha Kütüphane Otomasyon Sistemi; Koha; Kütüphane Yazılımı

*T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, Ankara / Türkiye, (Doktora öğrencisi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı, Ankara/Türkiye)
Email: rcp.isik@gmail.com ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9660-0497>

**Arş. Gör. Dr. Ankara Üniversitesi DTCF, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, Ankara/Türkiye
Email: demet1ki@gmail.com ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0003-2127-5436>

***Prof. Dr. Ankara Üniversitesi DTCF, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, Ankara/Türkiye
Email: demet1ki@gmail.com ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-1858-0061>

GİRİŞ

Bilgi toplumuna geçişin giderek hızlandığı günümüz dünyasında, diğer birçok alanda olduğu gibi kütüphaneler açısından çözülmesi gereken zorluklar bulunmaktadır. Kütüphane anlayışı artık fiziksel kitap koleksiyonundan tek pencereci bir bilgi bankası olgusuna dönüşmüş durumdadır (Reddy ve Kumar, 2013, s.90). Bilgi artık elektronik ortamda üretilmeye başlanmış, kütüphane kullanıcılarının beklenti ve gereksinimleri değişerek hizmette mekân sınırlarının ortadan kaldırılması zorunluluk haline gelmiştir. Bilgi ve iletişim teknolojilerinde gerçekleşen değişiklikler kütüphane kaynak ve hizmetlerinin erişiminde zaman ve mekân kısıtını aşmayı sağlarken yeni araç ve uygulamaları da beraberinde getirmiştir. Bilişimin sağladığı tüm olanakları kütüphanelerde uygulama ihtiyacı tam işlevsel otomasyon sistemlerinin gelişimini hızlandırmakla birlikte, yazılım maliyetlerini de arttırmıştır. Artan maliyetler kütüphanelerin tam işlevsel nitelikteki otomasyon sistemlerini edinmelerinde ciddi bir engel oluşturmaktadır.

“Bu durumun üstesinden gelmek için araştırmacılar ile kütüphane kullanıcılarının gereksinimleri doğrultusunda, STK'lar, farklı kuruluşlar ve bazen de bireyler, ücretsiz olarak dağıtılan yazılımlar geliştirmişlerdir. Özgür / Açık Kaynak Kodlu olarak bilinen bu yazılımlar, internette yaygın olarak bulunmakta ve indirilebilir, yüklenebilir, dağıtılabılır şekilde kurumların, kullanıcıların hizmetine sunulmuş durumdadır” (Reddy ve Kumar, 2013, s. 90).

Bir otomasyon sistemi tercih edilirken, sistemin sürdürülebilmesi için gerekli donanıma sahip insan kaynağı bulunamaması sebebiyle maliyeti yüksek olmasına rağmen ticari yazılımlara yönelim olduğu görülmektedir. Böylelikle kısa vadede kütüphane ihtiyaçları karşılanırsa da uzun vadede kütüphaneler hem ekonomik bir yük altına girmekte hem de firma bağımlılığı ile yüzleşmektedir.

Oysa, giderek gelişim gösteren Açık Kaynak Kodlu Yazılım (AKKY) sayesinde büyük finansal yatırımlar yapmadan, bu konuda yetkin insan kaynağı ile kütüphaneler için çözüm olanakları sağlanabilir. Çalışmanın devamında AKKY'nin farklı kütüphane yazılımları arasında hangi yönleriyle öncelikli tercih edilebileceği üzerinde genel olarak durulmaktadır. AKKY'ler içerisinde en uzun süredir gelişimini devam ettiren bir program olarak Koha'ya odaklanılmaktadır. Türkçe literatür bu açıdan incelendiğinde konuyla ilgili bilimsel çalışmaların oldukça sınırlı düzeyde kaldığı görülmüştür. Çalışmada AKKY'nin önemi ve kütüphanelerde kullanımı ve Koha'nın doğuşu, gelişimi, dünya ölçeğinde yaygınlaşması, özellikleri, diğer kütüphane otomasyon sistemleri ile karşılaştırılması konularına yer verilmiştir. Çalışmanın iki temel amacı bulunmaktadır. Birinci amaç, Koha'nın Türkiye'de kullanılmaya başlandığı son on yılda gösterdiği gelişimin ortaya konularak, bu yazılımın ulusal bir otomasyon programına dönüştürülmesi için farkındalık oluşturmaktır. İkincisi ise, Koha'nın kullanımı ve sürümlerinin geliştirilmesi, yerelleştirilmesi bağlamında kamu ve diğer kuruluşlar arasında eşgüdümü sağlayacak araç ve toplulukların oluşturulmasını özendirme.

1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Ülkemizde 2010'lu yılların başlarından itibaren kullanımı giderek yaygınlaşan Koha Kütüphane Otomasyon Sistemine yönelik geliştirme çalışmaları, bu yazılımı tercih eden kütüphaneler tarafından ve birbirinden bağımsız olarak gerçekleştirilmektedir. Bu durum hem uluslararası Koha sürümlerinden uzaklaşmaya neden olmakta, hem de ulusal boyutta Programın gelişimi ve sürdürülebilirliği konusunda işbirliği fırsatlarını ortadan kaldırmaktadır. Günümüzde kütüphanelerde çoklukla kapalı kaynak ticari yazılımların kullanımı yaygın olduğu için AKKY'ye ilişkin

yetiştirilmiş insan gücü eksikliği bir sorun olarak devam etmektedir. Bu nedenle AKKY'nin sürdürülebilirliği için ticari firmalardan hizmet alımı yöntemi benimsenmektedir. Dış kaynaklı çözüm arayışları ile kısa vadede kütüphane gereksinimleri karşılanırsa da uzun vadede bu durum kütüphaneye ekonomik bir yük getirerek kurum dışı bağımlılığı da arttırmaktadır. Konuyla ilgili bilimsel literatür incelendiğinde, çalışmamıza temel oluşturan bu problemlerin ülkemiz ölçeğinde ele alınmadığı dikkati çekmektedir. Dolayısıyla, kütüphanelerde kullanılan açık kaynak kodlu yazılımların Türkçe literatürde daha fazla işlenerek bu tür yazılımların özellikleri ve yararlılıkları hakkında daha fazla tanıtım ve bilgilendirmenin yapılması gerektiği düşünülmektedir.

2. AKKY'NİN ÖNEMİ VE KÜTÜPHANELERDE KULLANIMI

Genel olarak sistemler ele alındığında; bir sistemin, yazılımının türünden bağımsız olarak taşınması gereken ve anahtar öneme sahip özellikler aşağıdaki gibidir ("Parliamentary Office of Science and Technology", 2005, s. 2):

- **Güvenilirlik:** Sistemin kullanıcı müdahalesi olmadan ne kadar süre çalışır vaziyette olabileceği,
- **Kalite:** Genelde sabit sayıda kod satırındaki hata sayısı olarak tanımlanır,
- **Güvenlik:** Yazılımın yetkisiz müdahalelere (virüs vb.) karşı ne kadar korunaklı olduğu,
- **Esneklik:** Yazılımın özel gereksinimlere ne ölçüde yanıt verebildiği ve farklı ortam ve platformlarda sorunsuz çalışıp çalışmadığı,
- **Proje Yönetimi:** Yazılım geliştirme sürecinin iyi organize edilip edilmediği,

- **Yazılım Değiştirme Maliyeti:** Bir sistemden başka bir sisteme geçiş yapılmak istendiğinde, sistem değiştirme maliyetinin yüksek olup olmadığı,
- **Toplam Maliyeti:** Yazılımın kullanım ömrü boyunca gerekli olacak maliyetlerin toplamı (Seçimi, kurulumu, sürdürülebilirliği, vazgeçilmesi vb. maliyetler)
- **Kullanıcı Dostu Olma Özelliği:** Yazılımın kullanım bakımından kolaylık sağlayıp sağlamadığı.

AKKY'yi daha iyi kavrayabilmek için öncelikle geleneksel kapalı kaynak kodlu yazılımları tanımlamakta yarar vardır. Geleneksel / Kapalı Kaynak Kodlu Yazılım (Proprietary Software): *"Yazılım üreticisinin yasal hakkı dikkate alınarak lisanslanan yazılımdır. Bu yazılım türünde yazılımı satın alan kişi veya gruba belli şartlar altında yazılımı kullanma hakkı verilir, fakat yazılımı değiştirme, dağıtımını yapma, tersine mühendislik gibi kullanımlara izin verilmez"* (Özdaş, 2012, s. 3). Açık Kaynak Kodlu Yazılım, telif hakkı sahibinin kullanıcılara yazılımı indirme, kullanma, yazılım üzerinde değişiklik yapabilme ve yayım haklarını verdiği, kaynak kodunun bir lisans altında yayımlandığı bir tür bilgisayar yazılımıdır (Laurent, 2004). Özdaş (2012, s. 3) ise AKKY'yi, kaynak kodunun incelenmesi, değiştirilmesi ve yazılımı elinde bulunduran kişinin yazılımı üçüncü kişilere ücretli veya ücretsiz dağıtabilmesini mümkün kılan bir yazılım modeli olarak tanımlamaktadır.

Her iki tür yazılım arasındaki en temel fark, açık kaynak kodlu yazılımın, yazılımı kullanan kurumun ihtiyaçları doğrultusunda kurum tarafından değiştirilebilme özgürlüğüdür. Açık kaynaklı yazılımın başarısının nedenleri, açıklık, esneklik, hız ve motivasyon olarak sıralanabilir (Reddy ve Kumar, 2013, s. 91).

(AKKY'lerin, lisans ve sürdürülebilirlik maliyetlerini düşürmesi, kütüphaneci ve kullanıcıya daha fazla kontrol sağlaması ve geliştirme aşamasında ortak akıl ve işbirliği sayesinde yazılım performansının daha iyi olması gibi avantajları vardır (Courant ve Griffiths, 2006, s. 16).

“Dünya genelinde artan bu ilgiye karşın, ülkemizde açık kaynak kodlu yazılımların kamuda kullanımı konusunda bazı çekinceler bulunmaktadır. Örneğin bazı kurumların açık kaynak kodlu yazılım ürünlerini denediği, fakat teknik destek yetersizliği veya ürünün henüz ihtiyacı karşılayacak olgunluğa ulaşmadığının anlaşılması gibi sebeplerle alternatif çözümlere yöneldiği bilinmektedir. Kamu kurum ve kuruluşları bünyesindeki Bilgi İşlem Birimlerinin bu yeni yazılım modelinin artı ve eksi yönlerini münferit çabalarla keşfetmek zorunda kalmaları, kamu kaynaklarının etkin kullanılması prensibiyle bağdaşmamaktadır” (Özdaş, 2012, s. 5).

Dolayısıyla kurumlar tarafından AKKY'nin etkin kullanımı için gerekli alan araştırmalarının ve planlamaların yapılmasında yarar vardır. Planlamalar yapılırken, AKKY'nin kuruma getireceği uzun vadeli avantajların belirlenmesi, dezavantaj yaratacak durumların göz önünde bulundurulması gerekir.

Kütüphanelerde AKKY'nin kullanımı söz konusu olduğunda kütüphanenin materyallerini ve iş süreçlerini yönettiği sistemler olarak bütünleşik kütüphane otomasyon sistemleri akıllara gelmektedir. Günümüzde kütüphane materyalinin sağlanması, düzenlenmesi, bibliyografik denetiminin yapılması, kullanıcı yönetimi, dolaşım hizmetleri, elektronik kaynak yönetimi, uluslararası standartlar bağlamında diğer sistemlerle veri paylaşımı, OPAC arayüzleri

üzerinden dış dünya ile paylaşılması vb. birçok işlem bütünleşik kütüphane otomasyon sistemleri üzerinden kolayca yapılabilmektedir. Sıralanan bu hizmetlerin büyük ölçüde yeni bilgisayar teknolojilerine bağımlı olarak gerçekleşmesi, bu alanlardaki maliyetin karşılanmasını giderek güçleştirmektedir. Bilgi kaynaklarının sağlanmasından erişimine kadar olan bütün süreçlerde farklı işbirliği seçenekleri maddi açmazların aşılmasına küçümsenmeyecek boyutlarda katkıda bulunmaktadır. Bu durum diğer sektörlerle karşılaştırıldığında, yazılım dünyasında kütüphane otomasyonunun geliştirilmesinde işbirliği olanaklarının değerlendirilmesi, bilgi hizmetleri alanında daha da önem kazanmaktadır. Buna paralel olarak ekonomik kaygılar, kütüphane ve bilgi yönetimi alanında Özgür / AKKY'lerin (Seeran, 2011) geliştirilmesini kolaylaştırmıştır.

Reddy ve Kumar'ın (2013, s. 91-92) belirttiği gibi, bilgi ve iletişim teknolojileri konusunda deneyimi az olan kütüphanecilerde AKKY kavramı kafa karışıklığı yaratmakta olup bu türden yazılımlardan faydalanılmasını önlemekte ve kütüphanecilerin benzer özelliklerde fakat maliyeti yüksek olan ticari yazılımları tercih etmelerine neden olabilmektedir. Bir kütüphane otomasyonunun açık kaynak kodlu olup olmadığına bakılmaksızın seçilmesi aşamasında göz ardı edilmemesi gereken bir ürün inceleme süreci bulunmaktadır. Bu sürecin temel konularını şöyle belirleyebiliriz (Reddy ve Kumar, 2013, s. 91; Bissels, 2008; Parliamentary Office of Science and Technology, 2005; Koha Library Software Community, 2020; Singh ve Sanaman, 2012):

- Ürünün kütüphanenin gereksinimleri ile ne oranda örtüştüğü, kalitesi, özellikleri ve işlevleri, üzerinde çalıştığı işletim sistemi, donanım ve yazılım gereksinimleri,

- İşlevsellik: Hangi modüllerin mevcut olduğu, mevcut fonksiyonlara eklenmiş yeni parametreleri,
- Kullanıcı ara yüzü: Gezinme, hata uyarıları, kişiselleştirme,
- Tasarım: Bir modülden diğerine geçiş yapmada esneklik, çok işlevli modüller ve bu durumun üretkenliği arttırıp arttırmadığı bilgisi,
- MARC (Machine Readable Cataloging-Makinece Okunabilir Kataloqlama), Z39.50 (uzak bir veri tabanından arama ve bilgi erişimini sağlayan bir protokol olup kütüphane ve bilgi iletimi ile ilgili sistemler için geliştirilmiş uluslararası bir standarttır), ISO-2709 vb. standartlara uygunluk,
- Ölçeklenebilirlik: Tek kullanıcı veya çok kullanıcıli ağ mimarisinde kullanılabilirlik, istemci sunucu LAN mimarisinde ya da tamamen web mimarisinde kullanılabilirlik,
- Kullanıcı kontrollü özelleştirme,
- Karar alınmasına yardımcı olan raporlamalar,
- Personel eğitimi ve destek servisi,
- Güvenlik seviyeleri,
- Veri göçü veya veri aktarımı.

Bu maddelere ek olarak değerlendirilecek konular arasında yer alan standartlara RFID SIP2 protokolü (RFID: Radio Frequency Identification: Radyo Frekansı ile Tanımlama. SIP2: The Standard Interchange Protocol, kütüphane otomasyon sistemleri ile RFID ve Self-Check donanımları arasındaki iletişimi sağlayan bir standarttır), diğer sistemlerle entegrasyonu sağlayan web servisleri gibi diğer güncel standartları da eklemek yerinde olacaktır.

Otomasyon sistemini inceleme sürecinde üzerinde durulan ölçütler kapsamında bazı modüller yazılımın orijinal paketinde eksik olabilir. Kapalı kaynak sitelere oranla AKKY'lerin sahip olduğu yazılım güncelleme ve değiştirme konusundaki esneklik sayesinde sisteme daha kısa sürede yeni modüller eklenebilmektedir. Böylelikle seçimi yapılan ve sağlanan bir kütüphane otomasyon sistemi sonradan tam işlevsellik özelliği kazanabilmektedir.

3. GENEL RİSKLER

Kapalı kaynak kodlu yazılım sistemlerinde, ticari firmalar, ürünlerine ve verdikleri hizmetlere değişik biçimlerde bağımlılık oluşturabilmektedir. Bu duruma örnek olarak yazılım sektöründeki bir firmanın sunmuş olduğu ürünlerin lisans kapsamındaki anlaşmalar doğrultusunda güncellenebilmesi, rakip firmaların ürünleriyle çalışmaması gibi durumlar gösterilebilir. Aslında firma bağımlılığı, kurum ve kuruluşlar için hizmet alım sürecinde istenmeyen bir durumdur. Hizmet alımı bakımından bir bağımlılık, firmanın, maliyetleri istediği şekilde belirleyebilmesi yolunu açarak etkin rekabet ortamının ortadan kalkması anlamı da taşımaktadır.

Kurumların AKKY'ler kullanmaya başlamasıyla, firmabağımlılığı tehlikesinin de büyük oranda önüne geçilmiştir. Çünkü firma tarafından geliştirilen, değiştirilen, yerleştirilen yazılımın kaynak kodları, hizmet alıcı kuruluşa ait olmakta, firmanın yazılım üzerinde hiçbir telif talebi olmamaktadır (Özdaş, 2012, s. 15). Fakat burada dikkat edilmesi gereken konu, yazılımın kaynak kodlarının, AKKY prensiplerine göre değiştirilmesi, düzenlenmesi ve geliştirilmesi gerekliliğidir. Böylece daha sonra benzer hizmetleri sunan başka kuruluşlar tarafından söz konusu programın kolaylıkla kurulabilmesi, kullanılabilmesi ve düzenleme yapılabilmesi

sağlanmış olacaktır. Bu nedenle programın geliştirilmesinde daha önceden belirlenmiş yazılım geliştirme standartlarının kullanılması önemlidir.

Açık kaynak kodlu sistemler her ne kadar güvenli olsa da, geliştirme ve sürdürülebilirlik anlamında hizmet alımı yönteminde, yüklenici ile yapılan sözleşmelerde yazılım ve veri güvenliğine dair önlemler almak yeterli olmayabilir. Gerekli kurumsal denetimler sağlanmazsa, bu güvenlik durumu her zaman için kötüye kullanıma açık bir konudur.

Güvenlik ve firma bağımlılığını etkileyen bir diğer önemli unsur insan gücüdür. Açık kaynak kodlu sistemlerin geliştirme ve sürdürülebilirlik çalışmaları, kurumun bu konulara hâkim ve teknik bilgi donanımına sahip insan gücünü gerekli kılmaktadır. Bu nitelikleri taşıyan personelin istihdam edilmemesi uzun vadede kurumların ticari firmalara bağımlı kalmalarına neden olacaktır.

Açık kaynak kodlu sistemlerin geliştirilmesi sürecini olumsuz etkileyen başka faktörler de bulunmaktadır. Firmaların maddi fayda sağlama düşüncesi sebebiyle, veri paylaşmaması, eksik bilgilendirme, yanlış yönlendirme ve program geliştirme sürecinin AKKY prensiplerine göre yapılmaması gibi durumlar yaşanabilmektedir.

Ayrıca, her ne kadar firmalarla yapılan anlaşmalarda veri güvenliğine dair maddeler olsa da, kütüphane kullanıcılarının özlük bilgileri

ile ödünç-iade vb. bilgilerinin depolandığı veri tabanının, kurum dışında bir firma tarafından yönetilmesi veri güvenliğinde zafiyete neden olabilir. Aynı zamanda kurumlar, AKKY'lerin sürdürülebilirliği için kısa vadede hizmet alımı yöntemini benimseyebilirler. Ancak uzun vadede verim alınabilmesi, AKKY'lerin yaygınlaştırılabilmesi ve bütçeden tasarruf

edilebilmesi için personelin bu konudaki gelişiminin desteklenmesi önemlidir.

4. KOHA KÜTÜPHANE OTOMASYON SİSTEMİ

Koha, dünyanın hemen her bölgesinde, bütün kütüphane türleri için kullanılabilen Açık Kaynak Kodlu bütünleşik bir kütüphane otomasyon sistemidir. Koha, tam işlevsel, ölçeklenebilir bir kütüphane yönetim sistemidir. Programın geliştirilmesi, dünya çapında çeşitli tür ve büyüklükteki kütüphaneler, gönüllüler ve şirketler tarafından desteklenmektedir ("Koha Library Software Community", 2020).

Koha Kütüphane Otomasyon Sistemi, kütüphane yönetimi ile ilgili tüm temel işlevleri içeren, ilk açık kaynak kodlu bütünleşik kütüphane yönetim sistemi olma özelliğini taşımaktadır. Program, Genel Kamu Lisansı (General Public License-GPL) altında dağıtılan web tabanlı bir açık kaynaklı yazılımdır. Koha, Linux'un yanı sıra Windows işletim sistemini de desteklemektedir. İlk sürümü 2000 yılında piyasaya sürülmüş ve başlangıçta, 'Koha Geliştirme Ekibi', Koha kütüphane sistemini kendi sunucularında barındırmıştır. Koha ayrıca dijital kütüphaneleri ve çevrimiçi/çevrimdışı elektronik kaynakları yönetme kapasitesine de sahiptir.

Günümüzde çok sayıda bireysel programcı ve kurum tarafından Koha'nın geliştirilmesi, iyileştirilmesi yapılmakta ve yeni sürümler halinde açık kaynak Genel Kamu Lisansı (GPL-General Public License) şeklinde kütüphanelerin kullanımına ücretsiz olarak sunulmaktadır (Koha Library Software Community, 2020). Koha, çevrimiçi kütüphane kataloğu ve kütüphaneci ara yüzü ile tamamen web tabanlı bir program olup, birden fazla kütüphanecinin eşzamanlı çalışmasını desteklemektedir. Ayrıca Koha; dolaşım, kataloglama, satın alma, süreli yayın, rezerv işlemleri, kullanıcı yönetimi, şube

kütüphane yönetimi ve daha birçok modülü içeren tam özellikli bir bütünleşik kütüphane sistemidir (Macan vd, 2013, s. 7).

Sistemin oluşturulmasında açık kaynak kodlu bir yazılım dili olan Perl ve Web teknolojilerinden HTML, XML, Templates (*.tt), ve Includes (*.inc) vb. araçlar kullanılmıştır.

Programın teknik altyapısına bakıldığında, kütüphanecilik iş süreçlerinde uygulanan, harici donanımlarla uyumlu, teknoloji destekli birçok standart ve protokolü desteklediği görülmektedir. Yazılımın oluşturulmasında kullanılan bu özellikler aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- MySQL, MariaDB, PostgreSQL veritabanı desteği,
- LDAP (Lightweight Directory Access Protocol - Basit İndeks Erişim Protokolü) ve CAS (The Central Authentication Service - Merkezi Kimlik Doğrulama Servisi) entegrasyonu,
- Zebra indeksleme servisi ile güvenli tarama ve hızlı performans,
- Solr arama motoru desteği,
- Z39.50 desteği,
- MARC21 tabanlı bibliyografik künnye kayıt desteği,
- MRC, XML, MARCXML vb. formatlarda toplu/tekil bir şekilde içeri/dışarı dosya aktarımı desteği,
- RFID entegrasyonu için SIP2 Protokol desteği,
- RFID etiket okuyucu ve Barkod okuyucu desteği,

- Özelleştirilebilir barkod, sırt etiketi, kiosk etiketi ve kimlik kartı oluşturma.

Açık kaynak kodlu bütünleşik bir sistem olarak Koha, kütüphanelerde yetkin personel tarafından indirilebilir ve kurulabilir, ya da bu konuda ticari veya kâr amacı gütmeyen, Özgür/AKKY kültürünü benimsemiş kuruluşlardan kurulum, sürdürülebilirlik veya barındırma sözleşmeleri kapsamında destek alınabilir. (Breeding, 2018, s. 3). Nitekim, Koha her türde ve büyüklükte kütüphaneler arasında popüler hale geldiği için, sistemin kurulumu, yönetimi ve sürdürülebilirliğine yönelik dünyanın dört bir yanında birçok destek şirketi ortaya çıkmıştır (Macan vd, 2013, s.6). Bu şirketleri; ByWater Solutions (Amerika Birleşik Devletleri -ABD), Biblibre (Fransa), Admin Kuhn (İsviçre), CALYX (Avustralya), Catalyst IT Ltd. (Yeni Zelanda), Equinox Software, Inc. (ABD), Libriotech (Norveç), Ores (İspanya), Tamil (Fransa) olarak sıralayabiliriz ("Koha Library Software Community", 2020).

Koha web tabanlı bütünleşik bir kütüphane yönetim sistemi olup, MARC tabanlı bibliyografik verilerin depolanabildiği ve Z39.50 ile erişilebilen kataloglama verileri, sağlama, envanter ve kullanıcı bilgilerini içeren bir SQL veri tabanına (tercih edilen veri tabanı My SQL'dir) sahiptir. Kullanıcı ara yüzü, yapılandırılabilir, uyarlanabilir özellikte olup Türkçe dâhil birçok dil desteğine sahiptir. Koha, bütünleşik bir kütüphane sisteminden beklenebilecek hemen hemen tüm özelliklere sahiptir. Bunlardan bazıları aşağıda sunulmuştur:

- Çevrimiçi kütüphane kataloğu (OPAC) özelliği: Web tabanlıdır ve herhangi bir yazılım yüklenmesine gerek yoktur.
- Web tabanlı dolaşım ara yüzü: Ödünç/iade işlemleri, veri transferleri, vb. ek bir yazılıma

gerek duyulmadan yapılabilir.

- Kütüphane üye yönetim modülü: Bir kütüphane kullanıcısı olarak kayıtlı her bir kişi hakkında ayrıntılı bilginin yönetimine izin verir.
- Çevrimiçi ödünç materyal süre uzatımı ve materyalin kullanıcılar tarafından rezerv işlemi.
- Şube (branch) kütüphane açma özelliği: Yazılım web tabanlı olduğu için, bir kütüphaneden bir kitabı ödünç almak ve başka bir kütüphaneye iade etme kolaylığı sağlar.
- Ödünç alma geçmişi, yorumlar ve etiketler: Kullanıcılar kitaplar hakkında yorum yapabilir, inceleyebilir, etiketleyebilir ve okuma geçmişlerini görüntüleyebilir. Ayrıca üyelik bilgilerini güncelleyebilir ve satın alma önerileri yapabilirler.
- Özelleştirilebilir arama: Arama ara yüzünde seçenekler özelleştirilebilir. Basit ve gelişmiş arama seçenekleri vardır.
- Sağlama modülü: Bu alan, firma siparişlerini, bütçeleri ve fiyat bilgilerini içerir.
- Süreli yayınlar modülü: Süreli yayınların kolay bir şekilde kataloglanmasını ve abonelik işlemlerinin yapılmasını sağlar.
- Liste ve sanal raf oluşturma modülleri: Kullanıcılar, gereksinimlerine göre tarama sonuçlarından sanal bir kütüphane oluşturabilirler.
- Çoklu dil desteği.

- Gecikme bildirimleri: İadesi gecikmiş materyal için kullanıcılara gönderilen bildirimlerin yönetimidir.
- Barkod okuma ve yazdırma desteği: Koha barkod kullanımını destekleyerek hatalı veri girişi olasılığını ortadan kaldırır.
- Güvenlik: Koha, yetkisiz kişilerin sisteme erişmesini önlemek için etkili güvenlik önlemleri sağlar. Örneğin, kütüphane veri tabanında belirli işlevleri gerçekleştirmek için kayıtlı kullanıcıların kullanıcı adı ve şifreleriyle oturum açmaları gerekir.
- Raporlar ve istatistikler: Koha'da, kataloglama, sağlama, süreli yayın ve dolaşım yönetimine dair raporlar ve istatistikler oluşturabilir (Egunjobi ve Awoyemi, 2012, s. 13). Katalog havuzu özelliği, yazar ve konu otorite dizinleri, çevrimiçi kullanım kılavuzları geliştirme (Keast, 2011, s. 32-33) ve kullanıcıların katalog üzerinden puan verme gibi sosyal etkileşimine olanak sağlaması Koha'nın sunduğu artı özellikler olarak bu maddelere eklenebilir.

5. LİTERATÜR İNCELEMESİ

Literatürde kütüphanelerin yeni teknolojik gelişmeleri, iş süreçlerinin yönetimiyle uyumlandırması ölçüsünde daha hızlı ve yetkin hizmet verebilecekleri ifade edilmektedir. Güncel teknolojik gelişmeler içinde özellikle Bütünleşik Kütüphane Sistemleri (ILS-Integrated Library System) de kütüphanecilik hizmetlerinde önem verilmesi gereken konulardan biri olarak görülmektedir (Omopupa, Adedeji ve Sulyman-Haroon, 2019, s. 232-233).

Geleneksel/kapalı kaynak kodlu yazılım kullanımının yaygınlaşması yeni gelişmelere uyum sağlamayı hızlandırırken beraberinde yeni sorunlar doğurmaktadır.

Yazılım sektöründeki artan maliyetler, yazılımları kullanan kişi ya da kuruluşlara yansımakta, özellikle kurum ve kuruluşlar gereksinim duydukları yazılımlar için büyük bütçeler ayırmaktadır, ayrıca bu yazılımların yenilenmesi ve bakımları gibi sürdürülebilirlik çalışmaları için hatırı sayılır ödenekler tahsis edilmektedir (Arslantekin, 2004, s. 232). Kullanım süreci içerisinde, ihtiyaçlar doğrultusunda yazılım içerisinde yapılmak istenen değişiklik, güncelleme vb. talepler de belli bir maliyet karşılığında yapılabilmektedir. Özellikle bu sebeplerle geleneksel yazılıma alternatif olarak geliştirilen AKKY, yazılımın toplam sahip olma maliyeti, esneklik, yazılım kalitesi, güvenlik, firma bağımlılığı, yazılımın uzun ömürlü olması, açık standartların kullanımı vb. hususlar açısından da avantajlar sunmaktadır. Bu yönüyle 2012'de Kalkınma Bakanlığı tarafından hazırlanan raporda ele alınan konunun kamu kurumları açısından önemine dikkat çekilmiştir (Özdaş, 2012, s. 7).

Ülkemizde yürütülen en kapsamlı AKKY projesi, 2003 yılında TÜBİTAK tarafından hayata geçirilen ve ilk sürümü TÜBİTAK-BİLGEM tarafından Şubat 2005'te yayınlanan "Pardus" isimli işletim sistemi, açık kaynak kodlu bir işletim sistemi olan Linux temel alınarak geliştirilmiştir (Özdaş, 2012, s. 5).

Salihoğlu (2015, s.26), yapılan bazı pazar araştırmalarına göre son yıllarda kütüphanelerde kullanılan otomasyon sistemlerine yönelik rakamların, kullanılan yazılım türlerine göre değişmeye başladığını ve Özgür/Açık Kaynak Kodlu kütüphane otomasyon sistemlerinin tercihinde artış olduğunu belirtmektedir.

Özellikle maliyetleri düşürdüğü, yazılımın müdahale edilebilir olması, güvenlik açısından bakıldığında ise yazılım kaynak kodlarının denetimli bir şekilde kurum sunucularında barındırılması gibi durumlar, kurumları

Özgür/Açık Kaynak Kodlu kütüphane otomasyon sistemlerine yöneltmiştir. Bu uygulamaların ilk ürünü olarak ortaya çıkan Koha ("Koha Library Software Community", 2020) 1999 yılında Yeni Zelanda'da bir bilgisayar danışmanlık şirketi olan Katipo Communications'da çalışan Chris Cormack tarafından Horowhenua Kütüphanesi Vakfı (Horowhenua Library Trust) için geliştirilen ilk açık kaynak kodlu entegre kütüphane sistemidir. "Koha" kelimesi bir kısaltma değildir, Yeni Zelanda yerel dili olan Maori dilinde armağan veya bağış anlamına gelmektedir (Macan, Vanesa Fernandez ve Stojanovski, 2013, s. 6). Koha; etiketleme, yorum yapma, sosyal paylaşım ve RSS beslemeleri gibi Web 2.0 olanaklarına sahip bir yazılım olarak; web tabanlı mimarisi, Unicode uyumluluğu, kullanıcı dostu olması ve kapsamlı özelleştirme olanakları nedeniyle popülerlik kazanmaktadır (Salma ve Devi, 2020).

Koha otomasyon programı ile ilgili uluslararası literatürde ulaşılan yayınlar değerlendirildiğinde 'Kütüphanelerin Koha kurulumu deneyimleri' ve 'Koha yazılımı ile diğer açık ve kapalı kaynak kodlu yazılımların karşılaştırılmaları' şeklinde bir gruplandırma yapılabileceği görülmüştür. Buna göre 'Kütüphanelerin Koha kurulumu deneyimleri' ile ilgili yayınlara şunlar örnek verilebilir:

Bissels (2008) çalışmasında, Kraliyet Londra Homoeopatik Hastanesi Tamamlayıcı ve Alternatif Tıp Kütüphanesi ve Bilgi Servisi'nde (CAMLIS) Koha kütüphane yönetim sisteminin (LMS-Library Management System) uygulanmasını sağlayan seçim sürecini ve kriterleri tanımlamaktadır. Çalışmada, Kütüphanenin kurumsal gereksinimlerini karşılamak için özelleştirmeye daha açık olması sebebiyle Koha'nın tercih edildiği ve İngiltere'de bu türdeki ilk uygulamalar arasında olduğu belirtilmektedir.

New York Tıp Akademisi Kütüphanesi'nin (ABD) Koha açık kaynak kodlu entegre kütüphane sistemine geçiş sürecinin anlatıldığı çalışmada (Genoese ve Keith, 2011), Koha'nın; kütüphanenin ihtiyaçları doğrultusunda yerleştirilmesi ve özelleştirilmesi için kütüphaneye daha fazla kontrol sağlamasından dolayı benimsendiğine dikkat çekilmiştir. Çalışma ayrıca Koha'yı maliyetleri düşürmek için uzun vadeli bir yatırım olarak değerlendirmekte ve kütüphane personelinin Koha'ya geçiş sürecinde karşılaştığı zorlukları ve deneyimleri açıklamaktadır. Keast (2011) ise, Avustralya'da Koha kullanan kütüphanelerin neden Koha'ya geçiş yaptıklarını belirlemek için bir anket uygulamıştır. Yapılan çalışmada, açık kaynak kodlu bir sisteme geçmenin nedenleri; önceki kapalı kaynak kodlu sistemlerden memnuniyetsizlik, sistemlerin özelleştirmelerinde esneklik eksikliği ve bütçe zorlukları olarak belirlenmiştir.

Shafi-Ullah ve Qutab (2012) çalışmalarında Pakistan'ın altı şubeli meclis kütüphanesinde, 1993 yılında Pakistan'daki kütüphanelerde kullanılmak üzere PASCAL programlama dilinde yazılmış bir kütüphane otomasyon programı olan LAMP (Library Automation Management Program-Kütüphane Otomasyon Yönetim Programı) 'dan açık kaynaklı yazılım olan Koha'ya (Windows tabanlı olarak) geçiş sürecini ve veri göçü ile ilgili deneyimi anlatmaktadırlar. Ahammad (2014, s. 642) ise, açık kaynaklı bütünleşik kütüphane sistemi olan Koha'nın, Independent University Bangladesh (IUB) Kütüphanesinde uygulanmasının nasıl gerçekleştirildiğini anlatarak Koha'yı diğer kütüphanelerin de kullanmasına teşvik etmektedir.

Hastings ve diğerleri (2016); 1965'te yasayla kurulmuş yedi bölgesel kütüphane sistemine (konsorsiyum) sahip olan ABD-Kansas Eyaleti'ndeki üç konsorsiyumun Koha'ya geçiş

deneyimleri ve kullanımları hakkında raporları içeren ve işbirliğine odaklanan bir çalışma sunmaktadırlar. Her bir konsorsiyum raporlarında, deneyimlerinin yanı sıra, bu ürünle başarıya ulaşmak için birlikte nasıl çalışacaklarına dair bilgiler paylaşmıştır. Ayrıca bu konsorsiyumlar, Koha yazılımını kullanmaya devam edeceklerini, ürünün geliştirilmesi ve savunuculuğu için işbirliğinin sürdürüleceğini belirtmişlerdir.

Jose (2017), Hindistan'ın Kerala-Ernakulum bölgesi kütüphanecileri arasında Koha hakkında farkındalık üzerine yaptığı araştırmada, kütüphanecilerin Koha'ya yönelik memnuniyet düzeyini, Koha'nın özelliklerini, Koha sistem mimarisini ve Koha modüllerini analiz etmiştir. Jose (2017), kütüphaneleri Koha'yı benimsemeye motive eden temel özellikler olarak; ücretsiz, açık kaynak kodlu ve kullanıcı dostu olması özelliklerinin ön plana çıktığını gözlemlemiştir. Çalışmada, veri göçü ve ağ sorunları, karşılaşılan en önemli sorunlar olarak tanımlanmıştır.

Nijerya'da yürütülen bir çalışmada (Tella, Dina, Olaniyi, Memudu ve Oguntayo, 2017), üç üniversite kütüphanesinde Koha kütüphane sisteminin kullanımı incelenmiştir. Toplam 37 kütüphanecinin Koha yazılımına yönelik algılarının ve memnuniyetlerinin analiz edildiği çalışmada, Koha'nın kurulumu ve kullanımı sırasında karşılaşılan zorluklar da tespit edilmeye çalışılmıştır. Altyapı yetersizlikleri ile yönetimsel eksiklikler karşılaşılan zorluklar olup; araştırma sonucunda, kütüphanecilerin %90'ının Koha kullanımına yönelik olumlu bir algıya sahip oldukları ortaya çıkarılmıştır.

Literatür incelemesinde yapılan gruplandırmadan ikincisi olan "Koha yazılımı ile diğer açık ve kapalı kaynak kodlu yazılımların karşılaştırılmaları" grubundaki yayınların içeriği Koha ve diğer bütünleşik kütüphane otomasyon

programlarının karşılaştırılması niteliğindedir. Bu gruplandırmada yer verilebilecek yayınlar ise şu şekildedir:

Yang ve Hofmann (2010, s.141), AKKY'lerin, kütüphane dünyasında son birkaç yıldır ilgi odağı olduğunu belirtmişlerdir. Yazarlar, yaptıkları çalışmada açık kaynak kodlu otomasyon programı geliştirmedeki başarıyı ortaya koymak için üç farklı programı değerlendirmişlerdir. İki açık kaynak kodlu olan Koha ve dünya genelinde 2.000'den fazla kütüphane tarafından kullanılan açık kaynaklı bir entegre kütüphane sistemi Evergreen (<https://evergreen-ils.org/about-us/>) ile ticari kapalı kaynak bir program olan Voyager'ı OPAC ve yeni nesil özellikleri açısından karşılaştırmışlardır. Tablo 1'deki kriterlere göre karşılaştırılan programlardan Koha'nın diğer programlara oranla daha başarılı olduğu görülmektedir (Tablo 1).

Tablo 1. Kütüphane Otomasyon Programlarının Karşılaştırılması (Kaynak: Yang ve Hofmann, 2010, s. 149)

Yeni nesil kataloğun özellikleri	Koha	Evergreen	Voyager
Tüm kütüphane bilgileri için tek giriş noktası (<i>Single point of entry</i>)	✓	x	x
Son teknoloji ürünü web arayüzü	✓	✓	✓
Zenginleştirilmiş içerik	✓	✓	✓
Yönlü arama (<i>Faceted navigation</i>)	✓	x	x
Anahtar kelime araması	✓	✓	✓
İlişkiler (<i>Relevancy</i>)	x	x	x
"Bunu mu demek istediniz...?" özelliği	✓	✓	x
Önerilen / ilgili materyaller	x	x	x
Kullanıcı katkısı	✓	x	x
RSS besleme	✓	x	x

Abu Bakar ve Yusoff (2010), Malezya'da Asya e Üniversitesi (Asia e University) Kütüphanesi'nde Koha açık kaynak kodlu entegre kütüphane sisteminin seçim sürecini ele aldıkları çalışmada, Virtua, Spydus, Horizon, ILMU, Millennium SIRS ve Koha'yı sistem işlevleri, teknik yönleri, ara yüz ve maliyet gibi bir dizi kriter temelinde değerlendirmişlerdir. Koha'nın tercih edilmesini sağlayan bulgulara yer veren çalışma; kataloglama, OPAC, dolaşım, kullanıcı yönetimi

ve sağlama gibi çeşitli modüllerin uygulanmasındaki süreci ve deneyimleri açıklamaktadır.

Macan ve diğerleri (2013), iki açık kaynak kodlu bütünleşik kütüphane sistemi olan Koha ve ABCD (İspanyolca: Automatización de Bibliotecas y Centros de Documentación) hakkında genel bilgi vermekte ve bu sistemleri "yeni nesil kütüphane kataloğu" işlevleri açısından karşılaştırmaktadır. Bu çalışmada Koha ve ABCD; işlevsellikleri ve özelliklerine göre derinlemesine incelenmiştir. Her modül için bir kontrol listesi oluşturulmuştur. Çalışma sonucunda, Koha'nın özellikle "yeni nesil kütüphane kataloğu" ile ABCD'den daha fazla işlevselliğe sahip olduğu ortaya konmaktadır. Değerlendirme kontrol listesi kullanan ve kütüphane otomasyon sistemlerini karşılaştıran bir diğer çalışmada (Madhusudhan ve Singh, 2016), Koha, Libsys, NewGenLib ve Virtua kütüphane sistemlerinin çeşitli özelliklerini ve işlevlerini analiz etmek ve bunları entegre kütüphane yönetim sisteminin özelliklerine / işlevlerine göre sıralamak amaçlanmıştır. Açık kaynak ve ticari entegre kütüphane yönetim sistemlerinin farklı özelliklerinin karşılaştırılması sonucunda en yüksek puanı Virtua'nın aldığı ve bunu Koha'nın takip ettiği ve en düşük puanı ise NewGenLib'in aldığı bildirilmiştir.

Deutsche Schuler Charlotte (ABD'de bir Almanca dil okulu) kütüphanesinin, Koha ve Evergreen arasındaki seçim sürecinin özetlendiği çalışmada (House, 2016), iki otomasyon programı kataloglama, kullanıcı yönetimi ve kütüphane iş akışı değişiklikleri açısından karşılaştırılmıştır. Kütüphane; çevrimiçi desteğe sahip olduğu, ara yüzünün daha kolay kurulduğu, yönetiminin daha kolay olması ve bütçe kısıtlamaları nedenleriyle Koha kütüphane otomasyon programını tercih etmiştir.

Roy ve Kumar (2017), Koha ve Hindistan'da geliştirilen açık kaynak kodlu bir kütüphane otomasyon sistemi olan NewGenLib'i incelemekte, böylece kütüphane için bir açık kaynak bütünleşik kütüphane yönetim sistemini (ILMS-Integrated Library Management System) seçerken nelere dikkat edilmesi gerektiğini açıklamaktadır. Her iki yazılımın, Koha ve NewGenLib'in detaylı bir karşılaştırmalı analizi sunulmaktadır. Çalışma için tasarlanmış kapsamlı bir kontrol listesi kullanılarak ayrıntılı bir değerlendirmede bulunulmuştur. Her iki tür yazılımın web tabanlı olduğu, Koha'nın, bir otomasyon sistemi olarak daha spesifik özelliklere sahip olduğu, NewGenLib'e göre çok az donanım gerektirdiği ve kurulumunun daha kolay olduğu vurgusu yapılmıştır. Ayrıca Koha'nın daha fazla formatı ve standardı desteklediği, ara yüzünün kullanıcı dostu bir yapıda olduğu ve daha fazla dokümantasyon imkânı sunduğu da çalışmada belirtilmiştir.

Ulusal literatürde ise, Koha Kütüphane Otomasyon Sistemi ile ilgili sınırlı sayıda çalışmaya rastlanmıştır. Özüsağlam, Selçuk ve Fen (2009, s.557) çalışmalarında; Koha'nın modüler bir yapıya sahip olması, kataloglama, OPAC, ödünç verme, satın alma, raporlama gibi modüllere sahip olması, yeni modül eklemeye olanak vermesi ve tüm ekranların şablon (template) mantığıyla hazırlanmış ve HTML tabanlı olması nedeniyle her türlü tasarım ve yerelleştirilmeye açık olduğunu belirtmişlerdir. 2013 yılında tamamlanan bir yüksek lisans tezinde (Salihoğlu), açık kaynak kodlu kütüphane yazılımları hakkında bilgi verilerek, yaygın olarak kullanılmakta olan, Koha programının da dâhil olduğu çeşitli kütüphane sistemlerine dair temel özellikler karşılaştırılmıştır. Koha programı ile harici sistemlerin entegrasyonu deneyimlerine odaklanan Işık (2019) ise çalışmasında, Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü (KYGM) bünyesindeki kütüphanelerde

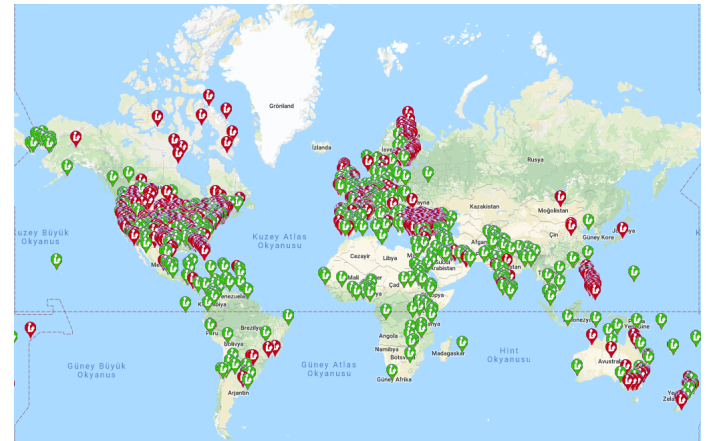
kullanılmakta olan Koha Kütüphane Otomasyon Sistemi için gerçekleştirilen entegrasyon hizmetlerine değinmektedir.

6. KOHA KÜTÜPHANE OTOMASYON SİSTEMİNİ KULLANAN KÜTÜPHANELER

Çalışmanın bu kısmında, ilk olarak dünyada Koha Kütüphane Otomasyon Sistemini kullanan kütüphanelere ilişkin sayısal verilere değinilecektir. Daha sonra Türkiye'de Koha Otomasyon sistemini kullanan kütüphaneler hakkında çeşitli bilgilere yer verilecektir.

6.1. Dünyada Koha Kütüphane Otomasyon Sistemini Kullanan Kütüphaneler

Koha otomasyon sistemi, dünya çapında çeşitli büyüklükte kütüphaneler tarafından kullanılmaktadır. www.librarytechnology.org adresli "Library Technology Guides" web sitesinde yayınlanan haritanın güncel verilerine göre Koha, dünyada 4.786 kurum kütüphanesi tarafından kullanılmaktadır (Tarih: 10.01.2021, bkz. Şekil 1). Koha'nın dünyadaki kullanımı ile ilgili verilere ulaşım sağlanan ve ülkemize ait Koha kullanım verilerinin de derlendiği "web sitesi Marshall Breeding tarafından kurulmuş olup dünyadaki kütüphanelerde bilgi iletişim teknolojilerinin kullanımına dair güncel veriler de içermektedir.

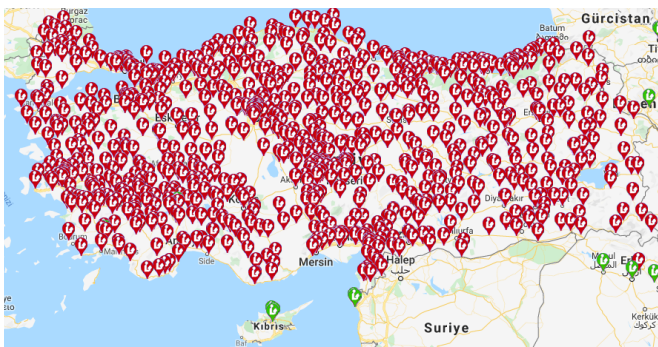

Şekil 1: Dünyada Koha Kütüphane Otomasyon Sistemini Kullanan Kütüphanelerin Haritası ("Map of Libraries Using Koha", www.librarytechnology.org, 2020)

Dünyada yaygın olarak kullanılan Koha, ilk olarak 1999 yılında Yeni Zelanda'da Horowhenua Kütüphanesi için Katipo Communications Ltd. şirketi tarafından geliştirilmeye başlanmıştır. Başlangıçta küçük bir proje olan Koha'nın büyük kütüphanelerde kullanılması için birçok özelliğın eklenmesi gerekmiştir. Bu özellikler, ABD'de bazı kütüphanelerin programla ilgilenmeye başlamasıyla hızlı bir şekilde geliştirilmiştir (Breeding, 2009, s. 23). Kütüphanelerin ihtiyaçlarına göre geliştirilen ve bütünleşik bir kütüphane otomasyon sistemi olan Koha ülkemizde de fark edilmiş ve çeşitli kütüphanelerde kullanılmaya başlanmıştır.

6.2. Türkiye'de Koha Kütüphane Otomasyon Sistemini Kullanan Kurumlar

www.librarytechnology.org sitesinde yer alan haritanın güncel verilerine göre Koha, Türkiye'de 957 halk kütüphanesi, 3 akademik kütüphane, 1 okul kütüphanesi olmak üzere 961 kütüphane tarafından kullanılmaktadır (Tarih: 10.01.2021, bkz. Şekil 2). Oysa, 2020 yılı itibariyle Koha Otomasyon Sistemini kullanan halk kütüphanesi sayısı 1.213'e ulaşmış (KYGM, 2020) olup, sitede yayınlanan Türkiye haritasına ilişkin bilgilerin güncellenmesi girişiminde bulunulmuştur. Böylelikle haritada yer alan ve dünyada Koha kullanan kütüphane sayısında artış olacağı düşünülmektedir.

Şekil 2: Türkiye'de Koha Kütüphane Otomasyon Sistemini Kullanan Kütüphanelerin Haritası ("Map of Libraries Using Koha", www.librarytechnology.org, 2020).

Türkiye'de halk kütüphaneleri dışında Koha kullanan kütüphanelerin belirlenmesi için Google arama motoru kullanılmıştır. Koha Otomasyon Sistemini kullanan kütüphanelerin OPAC sayfalarının, programın dizin yapısı gereği, URL adreslerinde "alan adı" (domain name)'ndan hemen sonra "/cgi-bin/koha/" ögesini barındırması gerekmektedir. Bu durumdan yola çıkarak Google üzerinde "tr" uzantılı alan adları için "site:*tr/cgi-bin/koha/*" sorgusu yapılmıştır. Sorgu sonucunda, Türkiye'de Koha Kütüphane Otomasyon Sistemini kullanan aşağıdaki kurumlar saptanmıştır:

- T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı, KYGM'ye bağlı 1.213¹ Halk Kütüphanesi
- T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Boratav Halk Kültürü Araştırma ve Turizm Kütüphanesi
- TBMM Kütüphanesi
- Süleyman Demirel Üniversite Kütüphanesi
- TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Kütüphanesi
- İstanbul Gelişim Üniversitesi Kütüphanesi
- Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Mentеше Kütüphanesi
- Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Kütüphanesi
- Lokman Hekim Üniversitesi Kütüphanesi
- Bursa Uludağ Üniversitesi Kütüphanesi
- Fenerbahçe Üniversitesi Kütüphanesi
- İTÜ Geliştirme Vakfı Okulları Kütüphanesi

¹ Aralık 2020 tarihi itibariyle, KYGM'ye bağlı kütüphane sayısıdır.

- Jale Tezer Eğitim Kurumları Kütüphanesi
- Milli Eğitim Bakanlığı Z-Kütüphaneleri
- İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel
- Müdürlüğü Kütüphanesi
- Cumhuriyet Halk Partisi Kütüphanesi
- Vitali Hakko Kreatif Endüstriler Kütüphanesi
- Arter Kütüphanesi (Vehbi Koç Vakfı)
- ÇEKÜL (Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı) Kütüphanesi
- Antalya Muratpaşa Belediye Kütüphanesi
- İstanbul Pendik Belediyesi Kütüphanesi
- Daha önce her halk kütüphanesi tarafından girilen katalog kayıtlarını tek merkezde toplayarak, katalogların tekil olarak merkezi bir şekilde oluşturmayı destekleyecek bir sistem oluşturmak,
- Herhangi bir lisans bedeline gerek kalmadan, istenildiğinde çağın gereklerine göre sistemde güncelleme, yenileme ve değiştirme işlemlerini yapabilmek.

2013 yılında kurulumu yeni yapılan program üzerinde ve bir önceki otomasyon sisteminden alınan halk kütüphaneleri verileri üzerinde gerekli yerelleştirme çalışmaları yapılmıştır. Şubat 2014 tarihinde ise düzenlenen verilerin Koha sistemine aktarılması işlemi tamamlanarak halk kütüphanelerinin ve kütüphane kullanıcılarının hizmetine sunulmuştur (KYGM, 2018).

Ayrıca “tr” uzantılı alan adlarında yapılan tarama sonucunda Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde Yakın Doğu Üniversitesi Kütüphanesi ve Kıbrıs İlim Üniversitesi Kütüphanesi de Koha kullanan kütüphaneler olarak tespit edilmiştir.

Yukarıda sıralanan Koha kullanan kurumlar arasında KYGM 1.213 kütüphanesi ile ülkemizde sistemi en yaygın kullanım ağına sahip kurumdur. 2012 yılında KYGM’nin (2013) aşağıda belirtilen sebeplerle Koha’yı tercih ettiği görülmektedir:

- Gerek platform gerek destek alınacak firma bağımlılığını ortadan kaldırmak,
- Tamamen kuruma ait bir otomasyon sistemine sahip olmak,
- Uluslararası standartları (MARC21, Z39.50, SIP2 vb.) destekleyen bir sistem kurmak,

Koha Kütüphane Otomasyon Sisteminin; açık kaynak kodlu olması, dolayısıyla sürdürülebilirlik maliyetlerinin düşük olması, kütüphaneci ve kütüphane üyelerine daha fazla kontrol sağlaması ve geliştirme aşamasında ortak akıl ve işbirliği sayesinde sistem performansının sürekli olarak iyileştiriliyor olması gibi avantajlarından (Courant ve Griffiths, 2006, s. 16) dolayı halk kütüphanelerinde kullanılmak üzere KYGM tarafından tercih edilmiştir. KYGM tarafından programın yerelleştirilmesi, geliştirilmesi ve diğer harici sistemlerle entegrasyonuna yönelik çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu bağlamda sistemin e-Devlet Portalına entegre çalışması, web servis bağlantıları ile halk kütüphanesi mobil uygulaması “Kütüphanem Cepte” uygulamasına dinamik veri sağlaması ve abonelik yöntemiyle kullanıcı hizmetine sunulan e-kitap veritabanı ile entegrasyonu sağlanarak iki sistem arasında veri alışverişinin yapılabilmesi gibi çalışmalar gerçekleştirilmiştir (Işık, 2019, s. 3).

12 Eylül 2019 tarihinde Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı arasında imzalanan işbirliği protokolü kapsamında MEBBİS (Milli Eğitim Bakanlığı Bilişim Sistemleri) ile Koha arasında entegrasyon sağlanmıştır (MEB, 2019). Bu entegrasyonla öğretmenler MEBBİS üzerinden Koha sistemine bağlanarak otomatik olarak halk kütüphanesi üyesi olabilmekte ve anında halk kütüphanelerinin elektronik hizmetlerinden faydalanabilmektedirler. Ayrıca 24 Ekim 2019 tarihinde Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Adalet Bakanlığı arasında bir diğer işbirliği protokolü imzalanmıştır. Bu protokol kapsamında 423 Cezaevine, buldukları il ve ilçelerdeki halk kütüphanelerince geçici dermeler sağlanarak, bu dermelerin yönetimi, üyelik ve dolaşım işlemleri bütünüyle Koha programı üzerinden yürütülebilmektedir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2019). Kısa bir süre içerisinde Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın diğer kamu kuruluşlarıyla yapmış olduğu bu sistemsel entegrasyonlar, Koha'nın açık kaynak kodlu bir program olarak esnek ve ölçeklenebilir nitelikleri sayesinde gerçekleştirilebilmiştir.

Koha Kütüphane Otomasyon Sisteminin, ülkemizdeki hizmet alışkanlıklarına göre yerleştirilmesi büyük bir avantajdır. Ayrıca programın açık kaynak kodlu olması, diğer kapalı kaynak yazılım sistemlerdeki gibi oluşabilecek yazılım ve veri güvenliği konularındaki açığı önemli ölçüde kapatacak niteliktedir. Yazılan her satır kodun yorum satırları ile desteklenmesi, dışarıdan entegre edilen modüllerin (kod kütüphaneleri) şeffaf bir şekilde okunabilir olması, gerektiğinde kurumun uzman personeli tarafından bu yazılım içeriklerinin denetlenebilmesi, açık kaynak kod sisteminin yazılım ve veri güvenliği bağlamında taşıdığı önemli özelliklerindedir.

7. TÜRKİYE'DE KOHA KÜTÜPHANE OTOMASYON SİSTEMİNİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ -NE DAİR BİR TOPLULUK GEREKSİNİMİ

Dünyada birçok kütüphane, ihtiyaçlarını karşılayacak, Koha gibi, modern ve gelişmeye elverişli açık kaynak kodlu kütüphane yönetim sistemlerine yönelmektedir. Açık kaynak kodlu sistemler, kütüphanelerin kurumsal taleplerini karşılamak için özelleştirilmeye daha açıktır. Bu sistemlerin, programı kullanan kütüphanelerce geliştirilebilmesine ve karşılıksız yarar sağlanabilmesine yönelik bir yazılım olarak kullanılması, kullanıcı topluluklarını ortak çalışma yapmaya yöneltmektedir (Breeding, 2007; aktaran Chang vd., 2010, s. 344).

Türkiye'de kütüphaneler Koha sistemine geçiş sürecini genellikle dışarıdan hizmet alımı yöntemiyle gerçekleştirmektedir. Ayrıca birçok kütüphane, programın açık kaynak kodlu yapısından kaynaklı, dışarıdan hizmet alımı yöntemiyle sistemi kendi ihtiyaçları doğrultusunda yerleştirmekte ve ülke içerisinde kullanılan Koha sürümlerinin temel yapıları gün geçtikçe birbirinden farklılaşmaya başlamaktadır. Bu durumun önüne geçmek için Koha kullanan kütüphaneler bir topluluk (community) oluşturarak programın sağlanması, kurulumu, sürdürülebilirliği gibi konularda tecrübe ve bilgi paylaşımında bulunabilirler.

Ülkemizdeki kurumlarda, Koha Kütüphane Otomasyon Sisteminin yaygınlaşmasını sağlamak için, ulusal anlamda Koha kullanıcıları kütüphaneler ve Koha geliştiricilerinin bilgi paylaşımı yapabilecekleri bir platformun oluşturulması, sistemin geliştirilmesi açısından çok önemlidir. Bu platform aracılığıyla ortaya çıkabilecek ürünler paylaşılabilir, var olan yazılım modülleri paylaşımına açılarak ulusal anlamda ortak Koha sürümü veya sürümleri meydana getirilebilir ve kütüphane otomasyon sistemi

ihtiyacı olan diğer kamu kuruluşları ile paylaşılabilir. Böylelikle yerelleştirmelerin belli standartlarda yapılarak üst sürümlere geçiş aşamalarının daha hızlı ve sorunsuz gerçekleşmesi olanaklı olabilecektir. Dermesi küçük olan kütüphaneler için de kurulumu daha basit ve sınırlı modül sayısı ile kurulum paketleri hazırlanabilir. Bu sayede hem kurumların otomasyon sistemi arayışlarına çözüm bulunmuş, hem de kütüphaneler arasında gerçekleşen bibliyografik veri paylaşımında standart bir uygulamaya bağlı kalınmış olacaktır. Aynı zamanda yapılacak harcamalardan da tasarruf sağlanacaktır. Böylece kütüphanecilik hizmetlerinin bel kemiği olan otomasyon sistemlerinin gelişimi ve ilerlemesine yönelik değişimlere uyum süreci daha hızlı ve verimli gerçekleşmiş olacaktır. Ülkemizde bu alanda katkı sunma potansiyeli bulunan pek çok ticari oluşum bulunmaktadır. Yeterli teknik insan gücü olmayan kütüphaneler için, sistemin sürdürülebilirliğine yönelik olarak ticari firmaların desteğinin de gerçekleşecek işbirliğine dâhil edilmesi düşünülebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

2000'li yılların başında dünyada Özgür/AKKY kütüphane otomasyon sistemleri, aynı alandaki kapalı kaynak kodlu yazılımlara alternatif olacak şekilde yaygınlaşmaya başlamıştır. Ülkemizde de 2010'lu yılların başından itibaren kütüphanelerde kullanılmaya başlanan ve günümüzde kullanımı gittikçe yaygınlaşan AKKY'lerden olan Koha Kütüphane Otomasyon Sistemine yönelik geliştirme ve sürdürülebilirlik ile ilgili çalışmalar, kurumlardaki yetkin işgücü eksikliği nedeniyle ticari firmalardan hizmet alımı yöntemiyle gerçekleştirilmektedir.

Bu sistemlerin ülkemizde kullanılmaya başlanmasının altında yatan en önemli faktörler; ticari firma bağımlılığını ortadan kaldırmak, bu alandaki maliyetleri düşürmek ve istenildiğinde

günün koşulları ve ihtiyaçlarına göre sisteme müdahale edebilmek olsa da, hâlâ bu sistemlerin sürdürülebilirliği için dışarıya bağımlı olduğu görülmektedir.

Kütüphanelerde AKKY uygulamalarının sürdürülebilir olması ve çalışmaların başarıya ulaşması için öncelikle üst yönetimler tarafından bu durumun sahiplenilmesi ve kurumlar bünyesinde personelin bu konulardaki eğitimlerinin teşvik edilmesi ve desteklenmesi AKKY'ler konusunda uzmanlaşmanın yolunu açacaktır. Ayrıca kütüphanelerde kullanılmakta olan açık kaynak kodlu sistemlerinin yönetiminin kütüphaneciler tarafından yürütülebilmesi için akademik programlarda bulunan kütüphane teknolojileri kapsamındaki dersler önemli bir açılım sağlamaktadır. Uygulamalı ve teorik olarak verilen ilgili derslerde öğrencilerin bu konulardaki uygulamalarda rol almasını özendirmek, AKKY alanındaki potansiyel işgücünün yetişmesine hizmet edecektir düşüncesindeyiz.

Ülkemizde birçok kütüphanede AKKY'li Koha otomasyon sistemi kullanılmakta ve giderek yaygınlaşmaktadır. Kurumlar arası işbirliği olanaklarının önünü açmak için ülkemizde AKKY kapsamında Koha odaklı bir topluluğa ihtiyaç duyulmaktadır. Bu amaçla oluşacak topluluğun genelde AKKY kültürünün, özelde ise Koha programının ülkemizde yerleşmesine hizmet edeceği düşünülebilir. Topluluk aynı zamanda, Kütüphanecilik hizmetlerinin verildiği alanlarda kullanılan AKKY'lerin ihtiyaçlar doğrultusunda eş güdüm içerisinde geliştirilmesine önderlik edecektir. Önerilen topluluk, AKKY bağlamında benzer ihtiyaçları olan diğer kamu kurumları ile özgürce veri paylaşımı ve dağıtımının sağlanması, ülkemiz kaynaklarından tasarruf edilmesine ve ticari firma bağımlılığının asgari düzeye indirilmesine yardımcı olabilecektir.

Önerilen topluluk, Koha Kütüphane Otomasyon Sistemine yönelik hem ülke içerisinde birliğin sağlanabilmesi hem de uluslararası platformlarla işbirliği çalışmalarının yapılabilmesi için önem arz etmektedir. Bu platformun oluşturulmasında otorite kurumlar (Kültür ve Turizm Bakanlığı-KYGM, Türk Kütüphaneciler Derneği-TKD, Anadolu Üniversite Kütüphaneleri Konsorsiyumu-ANKOS, Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği-ÜNAK, vb.) inisiyatif alabilirler. Bu topluluk aracılığıyla ortaya çıkabilecek ürünler paylaşılabilir, var olan yazılım modülleri paylaşımına açılarak ulusal anlamda ortak Koha sürümü veya sürümleri meydana getirilebilir ve kütüphane otomasyon sistemi ihtiyacı olan diğer kurumlar ile paylaşılabilir. Böylelikle kurumların otomasyon sistemi arayışlarına çözüm bulunarak ilgili harcamalardan büyük ölçüde tasarruf sağlanabilir.

Bu yöndeki girişimler diğer kamu kuruluşlarında kendi iş süreçlerinde kullanılmak üzere açık kaynak kodlu sistemlerin kullanımına ve geliştirilmesine örnek teşkil edebilir ve kamu kaynaklarından tasarruf sağlanması yönünde benzer yeni çalışmalara ışık tutulabilir.

KAYNAKÇA

- Abu Bakar, A. ve Yusoff, T. M. (2010) *Open source in libraries: Implementation of an open source ILMs at Asia e-University library*. National Seminar on Information Technology in the Library, 3-5 August 2010, Bayview Hotel, Penang, Malaysia. Erişim adresi: http://repo.uum.edu.my/538/1/SPEAKER_AMZARI.pdf
- Ahammad, N. (2014). Implementing the Koha integrated library system at the Independent University, Bangladesh: A practical experience. *The Electronic Library*, 32(5), 642-658.
- Arslantekin, S. (2004). Özgür ve açık kaynak kodlu yazılımlar ve bilgi merkezlerine etkisi. *DTCF Dergisi*, 44(2), 231-246.
- Bissels, G. (2008). Implementation of an open source library management system: Experiences with Koha 3.0 at the Royal London Homoeopathic Hospital. *Program*, 42(3), 303-314.
- Breeding, M. (2007). An update on open source ILS. *Computers in Libraries*, 27(3), 27-29.
- Breeding, M. (2009). Major open source ILS products. *Library Technology Reports*, 44(8), 16-31.
- Breeding, M. (2018). Library Technologies. Erişim adresi (02 Kasım 2019): <https://librarytechnology.org/perceptions/2017/#koha>
- Chang, N., Tsai, Y. ve Hopkinson, A. (2010). An evaluation of implementing Koha in a Chinese language environment. *Program*, 44(4), 342-356.
- Courant, P. N. ve Griffiths, R. J. (2006). Software and collaboration in higher education: A study of open source software. *Organization for Open Source Software Study*. New York: Ithaca.
- Egunjobi, R. A. ve Awoyemi, R. A. (2012). Library automation with Koha. *Library Hi Tech News*, 29(3), 12-15.
- Genoese, L. ve Keith, L. (2011). Jumping ship: One health science library's voyage from a proprietary ILS to open source. *Journal of Electronic Resources in Medical Libraries*, 8(2), 126-133.
- Hastings, R., Braum, H., Willems, H., Hutchinson, C., Santy, G., Shafer, M., Carswell, R. (2016). The Kansas story: A sea of Koha green on the plains. *Digital Library Perspectives*, 32(4), 239-252. doi:10.1108/DLP-02-2016-0004
- House, M. D. (2016). Implementing the open-source Koha-ILS at the Deutsche Schule Charlotte. *Digital Library Perspectives*, 32(4), 253-269. doi:10.1108/DLP-02-2016-0007
- Işık, R. (2019). Halk Kütüphanelerinde Yenilikçi e-Hizmetler: e-Üyelik, e-Devlet Entegrasyonu, Mobil Kütüphane Uygulaması ve e-Kitap. *Ordu Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 9(1), 64-73.
- Jose, J. (2017). Awareness and adoption of Koha (OSS) among library professionals in Ernakulum. *International Journal of Current Research*, 9, (12), 62079-62090.
- Keast, D. (2011). A survey of Koha in Australian special libraries: Open Source Brings New Opportunities to The Outback. OCLC Systems & Services: *International Digital Library Perspectives*, 27(1) 23-39.

Koha Library Software Community. (2020). Koha Library Software. Erişim adresi (22 Kasım 2020): <https://koha-community.org/>

Kültür ve Turizm Bakanlığı (2019). Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Adalet Bakanlığı İşbirliği Protokolü. Erişim adresi (20 Kasım 2019):

<https://basin.ktb.gov.tr/TR-246293/kaybettikleri-zamani-okuyarak-kazanacaklar.html>

KYGM (2013). Kültür ve Turizm Bakanlığı ile KKTC Yakın Doğu Üniversitesi Arasında 'Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü Web Tabanlı Kütüphane Otomasyon Sistemi'nin Kurulmasında İşbirliği Protokolü. Erişim adresi (10 Kasım 2019):

<https://kygm.ktb.gov.tr/TR-46445/kultur-ve-turizm-bakanligi-ile-kkct-yakin-dogu-universi-.html>

KYGM. (2020). *Halk Kütüphaneleri Kullanıcı İstatistikleri*. Erişim adresi (20 Kasım 2020):

<http://earsiv.gov.tr/>

Laurent, A. M. St. (2004). *Understanding Open Source and Free Software Licensing*. O'Reilly Media, Inc.

Macan, B., Fernandez, G. V. ve Stojanovski, J. (2013). Open source solutions for libraries: ABCD vs Koha. *Program*, 47(2), 136-154.

Madhusudhan, M. ve Singh, V. (2016). Integrated library management systems: Comparative analysis of Koha, LibSys, NewGenLib, and Virtua. *The Electronic Library*, 34(2), 223-249.

doi:10.1108/EL-08-2014-0127

Map of Libraries Using Koha (2020).

Erişim adresi (10 Ocak 2021):

<https://librarytechnology.org/libraries/map.pl?ILS=Koha>

MEB (2019). Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Milli Eğitim Bakanlığı İşbirliği Protokolü. Erişim adresi (15 Aralık 2019):

<https://www.meb.gov.tr/kultur-ve-turizm-bakanligi-ile-kapsamli-is-birligi/haber/19303/tr>

Omopupa, K. T., Adedeji, A. A. ve Sulyman-Haroon, O. S. (2019). Adoption and Use of Koha Integrated Library System in the University of Ilorin Library. *International Journal of Information Processing and Communication (IJIPC)*, 7(1), 230-241.

Özdaş, M. R. (2012). *Kamuda Açık Kaynak Kodlu Yazılım Kullanımı*. Erişim adresi (05 Kasım 2019):

http://www.rasitozdas.com/wpcontent/uploads/2017/07/kamuda_acik_kaynak_kullanimi_calisma_raporu.pdf

Özsağlam, E., Selçuk, U. M. ve Fen, U. F. L. (2009). Aksaray Üniversitesi Kütüphane Yazılımı Seçimi: Niye KOHA'yı Seçtik?. *Akademik Bilişim'09 - XI. Akademik Bilişim Konferansı*, 553-559.

Parliamentary Office of Science and Technology. (2005). Open Source Software. *Postnote*, 242 (June).

Reddy, T. R. ve Kumar, K. (2013). Open source softwares and their impact on library and information centre: An overview. *International Journal of Library and Information Science*, 5(4), 90-96.

Roy, M. B. ve Kumar, N. (2017). Open source integrated library management systems: comparative analysis of Koha and NewGenLib. *International Journal of Information Movement*, 12(1), 30-47.

Salihoğlu, R. (2013). *Açık kaynak kodlu kütüphane otomasyon sistemlerinin akademik kütüphanelerde kullanımı*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Salma M. S. ve Mini Devi, B. (2020). Adoption of Koha Open Source Integrated Library Management System: A review of literatüre. *Library Philosophy and Practice* (e-journal). 4424

Seeran, A. (2011). Development of FOSS (Free Open Source Software) for Libraries. *Pearl: A Journal of Library and Information Science*, 5(1), 51-53.

Shafi-Ullah, F. ve Qutab, S. (2012). From LAMP to Koha: case study of the Pakistan legislative assembly libraries. *Program*, 46(1), 43-55.

Singh, M. ve Sanaman, G. (2012), "Open source integrated library management systems: Comparative analysis of Koha and NewGenLib", *The Electronic Library*, 30(6), 809-832.

Tella, A., Dina, N., Olaniyi, O. T., Memudu, S. ve Oguntayo, S.A. (2017). Assessment of the Use of Koha Library Software in four Selected University Libraries in Nigeria. *Journal of Applied Information Science and Technology*, 10(2), 1-14.

Yang, S. Q. ve Hofmann, M. A. (2010). The next generation library catalog: A comparative study of the OPACs of Koha, Evergreen, and Voyager. *Information Technology and Libraries*, 29(3), 141-150.

Library, Archive, And Museum Research Journal

ISSN 2718-0832
www.lamrejournal.org

İzmir Vilayet Yıllıklarında İzmir Milli Kütüphanesi*

Izmir National Library in Izmir Province Yearbooks

Engin BERBER**

Cite this article as: Berber, E. (2021). İzmir Vilayet Yıllıklarında İzmir Milli Kütüphanesi. *Lamre Journal*, 2 (1), 21-35.

ÖZ: Merkezi yönetimin taşradaki uzantısı olan vilayetler, Osmanlı Devleti'nin son elli yılında yıllıklar yayımlamışlardır. Avrupa'nın değişik ülkelerinde "annuaire", "almanach" ve/veya "yearbook" ismiyle bir süredir basılmakta olan bir yayın türünü örnek alan "salname" başlıklı bu resmi yıllıklar, bir kent ve/veya bölgede okunmuş gazetelerle birlikte, özellikle yerel tarih çalışanların kullandığı temel kaynaklar arasındadırlar. Vilayetlerde istatistik müdürlüklerinin kurulmasından sonra, daha ziyade "İstatistik" veya "İstatistik Yıllığı" ismiyle yayımlanmış bu türün, Osmanlı idari taksimatında ismi "Aydın" ancak yönetim merkezi İzmir olan vilayet adına bastırılmış çok sayıda örneği bulunmaktadır. Genelde düzensiz aralıklarla yayımlanmış salnameler/istatistikler idari, iktisadi, askeri ve sosyo-kültürel yapı ile demografi hakkında ayrıntılı veriler sunmakta olup cumhuriyetin ilanından sonra da varlıklarını sürdürmüşlerdir. Bu makalede, Yunan işgalinden kurtulduktan sonra ismi "İzmir" yapılmış vilayet adına, eski Türkçe ve Lâtin kökenli Türk harfleriyle yayımlanmış resmi yıllıklar üzerinden, geçmişte Osmanlı'ya inen İzmir Milli Kütüphanesi'nin cumhuriyet Türkiye'sindeki gelişimi irdelenecektir. Bu yapılırken, İzmir'in taşınmaz kültür envanterinin incilerinden olan kütüphanenin bulunduğu kent, Türkiye ve evrensel kültür mirasına yaptığı katkı da ortaya konulacaktır.

Anahtar Sözcükler: Yıllıklar, İzmir Milli Kütüphanesi, İzmir Vilayeti, Yerel Tarih.

ABSTRACT: Provincial administrations, which were the extension of the central administration in the provinces, published yearbooks in the last fifty years of the Ottoman Empire. Such official yearbooks, which were called "salname" and were based on the examples of the type of publication which was being published in different European countries under the names of "annuaire", "almanach" and/or "yearbook" for some time, are among the primary resources used by the researchers especially studying local history, along with the newspapers published in a province and/or region. The name of this type of publication, which was mostly published under the name of "Statistics" or "Statistics Yearbook" after establishment of statistics directorates in provinces, was "Aydın" under the Ottoman administrative division, and it has many examples published for the province whose administrative center was İzmir. Such yearbooks/statistics, which were usually published in irregular intervals and continued to be published after proclamation of the republic, provide detailed data on the administrative, economic, military, and socio-cultural structure as well as demographics. In this article, the development of İzmir National Library, which dates back to the Ottoman period, in Republican Turkey will be examined through the official yearbooks published in Ottoman Turkish and Latin-based Modern Turkish for the province which was named "İzmir" after being freed from Greek occupation. During this examination, the contribution of the library, which is among the pearls of İzmir's immovable cultural inventory, to the city where it is located, to Turkey, and to the universal cultural heritage will also be presented.

Keywords: Yearbooks, İzmir National Library, İzmir Province, Local History.

*Bu makale, İzmir Milli Kütüphanesi Müdürlüğü'nce, 11-12 Ekim 2012'de İzmir'de gerçekleştirilmiş, "100. Yılında İzmir Milli Kütüphanesi" başlıklı ulusal sempozyuma tarafımdan sözlü sunulup basılmamış olan "Cumhuriyet Dönemi İzmir Yıllıklarında İzmir Milli Kütüphanesi" başlıklı bildirimini geliştirilmiş halindedir.

**Prof. Dr. Engin BERBER, Ege Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, İzmir, Türkiye.
Email: enginberber63@gmail.com ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4635-7836>

Geliş/Received: 13.12.2020
Düzeltilme/Correction: 22.12.2020
Kabul/Accepted: 04.01.2021

GİRİŞ

Brezilya'nın Rio kentindeki Ulusal Müze'de 3 Eylül 2018 günü çıkan bir yangın, Portekiz Kraliyet Ailesi'nin bir dönem konut olarak kullandığı bu tarihi binayı, 20 milyon parçalık zengin koleksiyonuyla birlikte kül etmişti. Sokaklara dökülen Rio sakinleri müze müdürünün "trajedi" olarak tanımladığı bu olaydan, bütçesini kısıtması için hükümetlerini sorumlu tutmuşlardı (Sputniknews, 2018). Daha küçük ölçekli olsa da, benzer bir trajedi daha önce İstanbul'da da yaşanmıştı. 22 Ocak 2013 akşamı, Galatasaray Üniversitesi'nin Beşiktaş Yerleşkesindeki bir tarihi bina yanarak çökmüştü. Prof. Dr. İlber Ortaylı ile Prof. Dr. Erdoğan Teziç'in başısladığı binlerce kitap ve nadir eserin de içinde olduğu Hukuk Fakültesi Kütüphanesi'ni yok eden bu olay (Odatv, 2013), ilgili fakültenin öğrencilerini bile sokağa dökmemiştir.

Türkiye'nin ticaret ve turizm üzerinden Akdeniz'e açılan kapısı olan İzmir'in, taşınmaz kültür varlıkları arasında bulunan İzmir Milli Kütüphanesi (Levi, 2003, s. 51), özenle korunup gelecek kuşaklara miras bırakılmalıdır. Mimar Tahsin Sermet Bey'in neo-klasik tarzda inşa ettiği SİT kapsamındaki ana binası¹ (Şekil 1), çoğu müzelik demirbaşları ve 1.300.000'e yaklaşan dermesiyle bu kütüphane, başta Türk kimliğinin inşası, bilim, eğitim, turizm ve tanıtım olmak üzere, birçok sebepten dolayı *İzmir ve İzmirliilerin yaşamında seçkin bir yere sahiptir*. Bu bağlamda kentteki resmi kurum ve kuruluşlarla Sivil Toplum Kuruluşlarının (STK), İzmir Milli Kütüphanesi'ne (İMK/Kütüphane) ilgisini sorgulamak yerinde olur.

Şekil 1: İzmir Milli Kütüphanesi ve Sineması (1967)

21 Haziran 1934 tarihli Basma Yazı ve Resimleri Derleme Kanunu'na tabi *tek vakıf kütüphanesi* olan İMK'nin yönetimi, kentin merkezi ve yerel yöneticilerini son yıllarda sürekli yardıma çağırıyor. *Modern bir hizmet binası edinmeyi amaçlayan bu yardım çağrılarında*, an itibariyle İzmir Valiliği, İzmir Büyükşehir Belediyesi (İBB) ile Konak Belediyesi kısmen karşılık vermiştir².

Son 20 yılda *vilayet makamının İMK'ne tek ancak önemli katkısı*, Vali Yardımcısı Uğur Kolsuz'un önyak olmasıyla 2018 yılında, İzmir Valiliği Yatırım İzleme Koordinasyon Başkanlığı'nca, Kütüphane ve sinemasının dış cephe çinilerinin onarımı, kapı ve pencerelerinin bakımı ile dış cephenin badana ve boyasının yaptırılmasıydı. Belediyelere gelince, İBB 2002 yılında, mülkiyetindeki Ahmet Piriştina Kent Arşivi ve Müzesi'nin bazı bölümlerini İMK'nin kullanımına tahsis etmiştir ki, 2004 yılından beri Kütüphane, koleksiyonunun *Eski Türkçe gazete ve dergilerden oluşan kısmını* araştırmacılarla bu arşiv ve müzede buluşturmaktadır. 2013 yılında İMK'nin çatısını (Şekil 2) aktarıp onaran Konak Belediyesi de, 2019 yılında Dario Moreno Sokağı'ndaki sanat merkezi

¹ İzmir'de mülkiyeti İMK Vakfı'na ait Elhamra Sineması, Borsa Sarayı; Ankara'da: Bazı bakanlık binaları ile İsmet Paşa Kız Enstitüsü; İstanbul'da: İtalyan heykeltıraş Pietro Canonica, le birlikte Taksim Cumhuriyet Anıtı Tahsin Sermet Bey'in yaptığı bina ve anıtlardan bazılarıdır.

² STK olarak Nejat Eczacıbaşı Kültür ve Sanat Vakfı, 1992 yılında İMK'nin yazma eserlerini içeren çok ciltli bir kataloğun basım masraflarını üstlenmiş; İzmir Inner Wheel Derneği ise, 2019 yılında Kütüphaneye bir kitap yıkama makinesi/kitap duşu başıslamıştır.

içinde bir birimi Kütüphanenin kullanımına tahsis etmişti. İMK'nin Karataş Şubesi yaptığı bu birimde şu anda 14.000 kitap bulunmakta olup Covid 19 salgını nedeniyle henüz hizmete açılmamıştır³.

Yüz yaşını devirmiş bu kültür mabedinin Mahmut Celal (Bayar), Osman Hamdi (Aksoy), Mustafa Necati, Süleyman Ferit (Eczacıbaşı) ve Ahmet Adnan (Saygun) gibi, Türkiye'nin siyaset, eğitim, iktisat ve kültür-sanat alanında isim yapmış birçok değerinin yetişmesinde rolü vardır (Huyugüzel, 1997; Gürlek, 2012; *İzmir Milli Kütüphane*, 2020). Kaybı durumunda dermesinde mevcut kitaplar, yazma ve nadir eserler (Yardım, 1992, 1994, 1997) ile yerel gazete ve dergileri yerine koymak mümkün değildir.

Şekil 2: İMK'nin Giriş Kapısı (2020)

Felsefe doktoru, öğretmen ve çevirmen-yazar Ziya Somar'ın "*İzmir'in en mübarek insan köşesi*" dediği İMK, kuruluşunun 100. Yıldönümü anısına, 11-12 Ekim 2012'de kendi yerleşkesinde bir sempozyum düzenlemişti. Bu etkinliğe, ana binaları Kütüphaneye 150-200 metre uzaklıkta bulunan vilayet ve belediyeden katılım olmayışı

üzücüydü. O günlerde oldukça dikkat çeken bu ilgisizliğin (Gül, Tuna, 2012) nedenini anlamak ve açıklayabilmek gerçekten zordur.

Bu makale, *cumhuriyet döneminde İzmir Vilayeti tarafından hazırlanıp yayımlanmış resmi yıllıklarda* (Tablo 1), İMK hakkında yazılanlara odaklanıyor. Tamamı İMK dermesinde mevcut bu yıllıklardan edinilecek bilgiler, kuruluşun zaman içindeki gelişimini ortaya koymaktadır. *Değişim monografisi türündeki makale* aynı zamanda, değişik tarihlerde Kütüphanenin okuyucu/araştırmacı sayısı, bütçesi (gelir-gider) ve verdiği hizmetleri öğrenmemize de aracılık etmektedir. İlk ikisi Arap harfleriyle basılmış 12 farklı yıllıktan/salnameden derlenmiş sayısal veriler, *daha kolay kavranabilsinler* diye görselleştirilmiştir.

³ Verdikleri bilgilerden dolayı İMK Müdürü Sayın Berin Pamukoğulları ile çalışanlardan Fuat Çalışkan'a teşekkür ederim.

Tablo 1. İzmir Vilayeti Tarafından Hazırlanıp Yayımlanmış Yıllıklar (Cumhuriyet Dönemi)

İsmi	Basıldığı Yer ve Tarihi	Basıldığı Matbaa	Dili	Sayfa Sayısı ve İMK Hakkında Bilgi Olup Olmadığı
1. İzmir Vilayeti 1339 [1923] Senesi İstatistiği	İzmir Eylül 1924		Eski Türkçe	Sayfaları numarasız/Yok
2. İzmir Vilayeti 1926 Senesi İstatistiği	İzmir Eylül 1927	Hafız Ali Matbaası	Eski Türkçe	Sayfaları numarasız/Yok
3. İzmir Vilayeti Salnamesi 1927-1928	İzmir Eylül 1929	Bilgi Matbaası	Türkçe	125/Var
4. İzmir Vilayeti 1929 Senesi İstatistik Yıllığı	İzmir Eylül 1930	Bilgi Matbaası	Türkçe	354/Yok
5. T.C. İzmir Vilayeti 1930-1931 Senesi İstatistik Yıllığı	İzmir Eylül 1931	Marifet Matbaası	Türkçe	325/Var
6. İstatistik Yıllığı 1931-1932	İzmir Eylül 1933	Bilgi Matbaası	Türkçe	254/Var
7. İstatistik Yıllığı 1932-1933	İzmir Eylül 1934	Bilgi Matbaası	Türkçe	184/Var
8. İstatistik Yıllığı 1935-1936	İzmir Eylül 1937	Dereli Basımevi	Türkçe	Yok
9. İstatistik Yıllığı 1937-1938	İzmir Eylül 1939	Dereli Basımevi	Türkçe	173/Var
10. 1967 İzmir İl Yıllığı	Bornova 1969	Ege Ün. Matbaası	Türkçe	636/Var
11. Cumhuriyetin 50. Yılında İZMİR: 1973 İzmir İl Yıllığı			Türkçe	866/Var
12. İzmir İl Yıllığı '94	Ankara Mart 1994		Türkçe	498/Var

Kaynak: İMK Dermesi

1. Osmanlıdan Cumhuriyete Vilayet Yıllıkları / Salnameleri

Yıllık; aynı sözlük, ansiklopedi, katalog, tez, istatistik ve bibliyografya gibi, modern kütüphanelerin okuyucu ve/veya araştırmacılara ödünç vermediği bir başvuru kitabıdır. *L'annuaire de la Republiquine* (Cumhuriyet Yıllığı), Fransızca'da "yıllık" anlamına gelen "annuaire" sözcüğünü başlığına taşımış ilk kitaptır. Önemli bir Türkçe kaynağa göre, Miller'in Paris'te yayımladığı 1793 tarihli bu kitabın öncülü, 1431 yılında yine Fransa'da basılmış olan ve gün-ay temelinde zamanı gösteren bir takvimdi (Pakalın, 1983, s. 105). *Kitap biçimli* bu takvimin gündelik yaşamı kolaylaştıran bilgiler eklenmiş bir benzeri, 1448'de Almanya'da ancak "almanak" (almanach) başlığıyla basılmıştı. XVII. Yüzyıldan itibaren *resimlendirildiği anlaşılan* almanak bir takvim kitabı olmaktan çıkıp tiyatro, moda, edebiyat ve seyahat konularını kapsayan *öğretici ve eğlendiren bir yayın türüne* dönüşmüştü. Miller'in kitabından önce Almanca başlığıyla Fransa'da da piyasaya sürülmüş bu kitaplardan (Almanach de Royale gibi), "annuaire" veya İngilizce "yearbook" başlıklı olanları ayıran, *eğlendirme kaygısı gütmeyişleri* ve her zaman *resimlendirilmemiş olmalarıdır* (Berber, 2004, ss. 41-43). Osmanlı Devleti'nde ilk resmi yıllık 1847, sonuncusu 1918 yılında (def'a 68) basılmıştı (Pala, 2010, s. 3). Farsçada "yıl" ve "mektup" anlamına gelen "sal" ve "name" sözcüklerini birleştirerek başlığına taşıyan, "Salname-i Devlet-i Aliye-i Osmaniye" isimli bu yıllıkların ilki altı kuruştan satışa çıkarılmıştı. Devlet salnamelerinin yararları görülünce bazı nezaret, vilayet, hatta müstakil mutasarrıflıklar salname yayımlamaya başladılar. Ebüzziya takvimlerinin yayıncısı Tefik Bey'in *takvim olmadıklarını* söylediği vilayet salnameleri (Şerifoğlu, 2000, s. 145) arasında, Türkçesi ile birlikte Arapça, Ermenice ve Rumca basılmış iki dilli örnekler de bulunmaktadır. Bu salnamelerin hazırlanıp yayımlanması, vilayetlerin yazı işlerinin yapılması, evraklarının muhafaza edilmesi, matbaalarının yönetimi ve gazetelerine hükümet tarafından konulacak

Şekil 3. Salname-i Vilayet-i Aydın, Sene 1297/1880

resmi ve gayri resmi bildiri müsveddelerinin yazılmasından da sorumlu kılınmış mektupçunun işiydi (İdare-i Umumiye Vilayet Kanunu, 1329/1913, s. 5). Osmanlı Devleti'ndeki ilk vilayet salnamesi Bosna (1866-1867), sonuncusu 1921-1922 yılına ait *Bolu Livası Salnamesi*'dir (Pala, 2010, s. 7). Tanzimat dönemi İzmir'inde farklı başlıklar altında Yunanca ve Fransızca özel yıllıklar basılmıştır. Kanun-i Esasi'nin ilanından (1876) sonra bu özel yıllıklara, İzmir kentinin yönetim merkezi olduğu Aydın Vilayeti'nce bastırılmış, "Salname-i Vilayet-i Aydın" başlıklı 25 adet resmi ile iki özel yıllık da eklenmişti (Berber, 2008, ss. XII-XV). Resmi olanların çoğu İMK dermesinde mevcut bu yıllıklar (Duman, 1999, ss. 80-82) iki meşrutiyet arası dönemi kapsamakta (1879-1908) olup 1867 tarihli *Vilayet-i Umumiye Nizamnamesi* ile Aydın Vilayeti'ne bağlanmış İzmir, Manisa, Aydın, Denizli (sonradan bağlanmıştır) ve Muğla (sonradan müstakil mutasarrıflık yapılmıştır) kentleriyle kırsalı hakkında veriler sunmaktadırlar (Berber, 1997, ss. 5-6). Vilayet Matbaası'nda önce taşbaskı (litografi), sonraki yıllarda hurufatla (tipografi) basılmış olan bu yıllıkların (Şekil 3) en *özenli* ve *hacimlisi* (1143 sayfa) İbrahim Cavid tarafından hazırlanmıştır. İçinde 16 plan, 5 levha ve çok sayıda fotoğrafın bulunduğu 1891 tarihli ve üç

ciltlik bu yıllık, yakın geçmişte Latin kökenli harflere aktarılarak yayımlanmıştır. (Aydın Vilayet Salnamesi R. 1307 /H. 1308, 2010)

1 Ağustos 1914 tarihli bir kararname ile kurulup Aydın Vilayeti'nin idari şubelerine eklendiği anlaşılan istatistik müdürlüğü, 1 Mart 1915 tarihli talimatnamesine göre, “*Aydın Vilayeti'ne ait resmi ve gayri resmi bilumum muamelat-ı ihşaîyenin (tüm istatistikî işlerin) kayıt ve tespiti*” ile sorumlu kılınmıştı. Bu müdürlüğün Mondros Mütarekesi'nden önce ve İzmir'e Yunan Ordusu'nun çıkmasından hemen sonra yayımlanmış olduğu iki istatistiği (Berber, 1997, ss. 135-137), bir süredir basılmayan *vilayet salnamelerinin belli konulara odaklanmış devamları* -tematik il yıllıkları denebilir- saymak gerekir. Nitekim Aydın Vilayeti Mektupçusu Mustafa Kâmil (Dursun) Bey, görevinden azledildiği 28 Aralık 1918'e kadar, İstatistik Müdür Muavini olarak görev yapmıştı (Dursun, 1994, s. III).

Daha çok yerel tarih çalışmaları yapan akademi içi ve dışından tarihçilerin kaynak olarak kullandığı salnameler hakkında bazı değerlendirmeler yapılmıştır⁴. Örneğin Aydın Vilayeti'ne ait salnameler üzerinden İzmir'i konu edinmiş kısa bir çalışmada, sunulan veriler incelenip birbirleriyle karşılaştırıldığında tahmine dayandıkları, bu nedenle gerçeği yansıtmaları da kent hakkında fikir verebildikleri belirtilmiştir (Ergenç, 1986, s. 147). Bir başka çalışmada ise, “*İstanbul'dan sıkı bir şekilde yönetilen vilayetler... devlet kayıtlarını sıkı tutuyorlardı ve salnameleri tam anlamıyla detaylıydı*” denmekte, bu nedenle aralarında İzmir'in de bulunduğu bazı vilayetlere ait salnamelerin “*en eksiksiz*” olduğu yazılmıştır. Aynı çalışmada, bazı vilayetlerin salname hazırlama ve yayımında “*büyük gayret*”

gösterdiği, sadece bir tane salname basabilen vilayetler yanında, 35'e yakın salname basabilen vilayetin bulunduğu da işaret edilmektedir (Pala, 2010, s. 7).

Bazı vilayetlerde sorumlu memurların ilgisinden ötürü özenle hazırlanmış dolgun içerikli yıllıklar yayımlanabilmişse de, tayin ve/veya bir başka nedenle görevden ayrılmalar; ilgi yoksunluğu, vilayet matbaasıyla ilgili sıkıntılar vb. sebeplerden ötürü, bu durumun sürdürülemediği anlaşılmaktadır. Aydın Vilayeti özelinde, “*istatistik*” başlıklı olan 1917 ve 1919 tarihli son ikisi dâhil, 1879-1919 arasındaki 40 yılda, sadece 25 adet salname yayımlanabilmiştir. Üstelik bu salnamelerin bazıları ufak tefek değişiklikler dışında *neredeyse birbiriyle aynı olduğundan*, nicelik ile nitelik arasında olumlu bir doğrusal ilişki (ilgileşim) olup olmadığı ve varsa derecesini saptamak zordur.

Vilayet yıllıklarından birini, İzmir'de basılmış çağdaşı bir başka yıllıkla *içerik bakımından* karşılaştırmak, güçlü ve zayıf yönlerini ortaya koyabilir. Bu amaçla Ktena kardeşlerce hazırlanıp 1875 Kasım'ında Yunanca basılmış 83 sayfalık bir özel yıllık olan 1876 *Artık Yılı'nın İzmir Takvim ve Rehberi* ile 1880 yılına ait 152 sayfalık *Salname-i Vilayet-i Aydın'ı* (bundan böyle: SVA/1880) eşleştirdim (Tablo 2). İlk bakışta ikincisi hacim bakımından üstün görünmekte ise de, Aydın Vilayeti'ne bağlı Manisa, Aydın ve Muğla'ya ayırdığı 49 sayfa çıkarıldığında durum eşitlenir gibi olmaktadır. 1876 *Artık Yılı'nın İzmir Takvim ve Rehberi* (bundan böyle: İTR/1876) takvim bilgileri (19s.), İzmir kentinin tanıtımı (45s.) ve reklamlar (10s.) olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır.

⁴ Salnameler sadece tarih için değil; sosyoloji, kültür, arkeoloji, etnografya, istatistik ve coğrafya gibi başka sosyal ve sayısal bilim dalları için de kaynak niteliğindedirler. Bu sebeple salnamelerin bilimsel değerini bütüncül olarak ele alacak disiplinlerarası bir yaklaşım ve çalışmalara ihtiyaç vardır.

SVA/1880 de takvim bilgileri (18s.), kuruluşundan itibaren devletin merkez ve taşra örgütünde görev yapmış ümera ve ulemeden önemli yöneticiler, yurt dışındaki Osmanlı diplomatları ve İstanbul'da görev yapan yabancı diplomatların listeleri (21s.) ve İzmir ile taşrasının tanıtıldığı (58s.) üç bölümden ibarettir. Bölüm sayısı eşit olsa da, *farklılıklar ilk bakışta görülenden çoktur* (Berber, 2004, ss. 58-59).

Tablo 2. İzmir Vilayeti Tarafından Hazırlanıp Yayımlanmış Yıllıklar (Cumhuriyet Dönemi)

Yıllık	Bölüm	Açıklamalar
İTR/1876	Birinci	Her iki yıllık da takvim bilgileri ile başlamaktadır. Bu bölümlerde yazılanlar benzer ve de birbirlerini tamamlar niteliktedir.
SVA/1880		
İTR/1876	İkinci	İTR/1986'da İzmir kent merkezi tanıtılırken; SVA/1880'de devlet örgütü, kuruluşundan itibaren yöneticiler ve ait olduğu yıl itibarıyla yerli-yabancı diplomatik şahsiyetlere yer verilmiştir. Benzeri dahi İTR/1876'da bulunmayan ikincisindeki bilgiler, SVA/1880'in resmi bir yıllık olduğunu haykırır gibidir.
SVA/1880		
İTR/1876	Üçüncü	İSVA/1880'de reklam almayı resmi bir yıllık olmasıyla ilgilidir. Çünkü İTR/1876 gibi kendini finanse etmek zorunda değildir. SVA/1880'in İzmir'i tanıtırken taşrasını ihmal etmeyişi İTR/1876'da olmamakla birlikte, kent merkezinin tanıtımında İTR/1876 lehine bir durum söz konusudur. Şöyle ki, SVA/1880 daha çok vilayet, belediye, askeri kurum ve kuruluşlarla büyük sermayeli şirketler hakkında bilgi verirken; İTR/1876'nın daha ziyade cemaatlerin okullar, müzeler, tiyatrolar, hayır dernekleri, kulüpler, badethaneler ve mezarlıklar gibi sosyo-ekonomik nitelikteki bilgilerin sunulmasına odaklandığı görülmektedir.
SVA/1880		

Sonuç: Bu açıklamalar bağlamında *İTR/1876 kentin merkezini*; SVA/1880'in ise, *taşrasıyla birlikte İzmir'i* tanıtımında daha üstündür. Farklı dillerde basılmış bu yıllıklar birbirlerini tamamlamakta olup SVA/1880'i hazırlayanların, aynı kentte dört yıl önce basılmış İTR/1876'dan esinlendiklerini gösteren bir bulguya rastlanmamıştır.

Kaynak: Berber, 2004, s.61

2. Cumhuriyet Dönemi İl / Vilayet Yıllıklarında İzmir Milli Kütüphanesi

Mülki taksimatın bileşenleri olan/olmuş vilayet, sancak, kaza, nahiye ve köyleri, *birçok bakımdan tanımamıza* aracılık edebilen yıllıklar *ihtiyatla okunmak ve yazdıkları kadar yazmadıklarına da kafa yormak kaydıyla* görülmeye değer kaynaklardır. Yunan işgalinden kurtarıldıktan sonra Osmanlı sancağı iken sahip olduğu alanda, "İzmir Vilayeti" ismiyle kurulmuş yeni idari birim "istatistik", "salname" ve daha çok "yıllık" sözcüğünü başlığına taşıyan resmi yayımlarına devam etmiştir.

2.1. İzmir Vilayeti 1339 [1923] Senesi İstatistiği, İzmir, Eylül 1924

Bu istatistik, İzmir (daha önce: Aydın) Vilayeti İstatistik Müdürlüğü'nün üçüncü yayınıdır. İhsan Mustafa (Akyıldız) Bey'in başında bulunduğu müdürlük, vilayete bağlı diğer idari şubelerden edindiği verileri bir araya getirip düzenleyerek yayımlamıştır. Tarafımızdan yüksek lisans tez konusu olarak çalışılmış *İzmir Vilayeti 1339 Senesi İstatistiği* (Berber, 1995), 23 Haziran 1912'de Beyler Sokağı'ndaki Salepçizade Konağı'nın selamlık kısmında hizmet vermeye başlamış İMK (İzmir Milli Kütüphane Açılma Şenliği, 1933) hakkında *sınırlı bilgi sunmamaktadır*.

2.2. İzmir Vilayeti 1926 Senesi İstatistiği, İzmir, Hafız Ali Matbaası, 1927

Başkâtip Esat Bey'in önsözünü yazdığı istatistiğin, "İzmir Vilayeti Kütüphaneler 1926" başlıklı bölümünde, Kütüphane hakkında ayrıntılı veriler sunulmaktadır (Tablo 3).

Söz konusu bölümden aynı zamanda, 15.2.1978 tarihinde vakfa dönüştürülen İMK Cemiyeti/Derneği'nin, o yıllarda "Cemiyet-i Hayriye" ismini kullandığı anlaşılmaktadır (Gürlek, 1980, s. 244).

Tablo 3. İMK Dermesi (Kitaplar)

Konuları	Sayı	Basıldığı Diller	Sayı
Dini	404	Türkçe	5.149
Edebiyat	820	Arapça	470
Matematik	137	Farisiye [Farsça]	118
Siyasi	164	Fransızca	1.238
İktisadi	112	Almanca	565
Sosyal-Fenni Terbiye	367	İngilizce	663
Ziraat-Ticaret-Sanayi	269	İtalyanca	117
Hukuk	369	Rusça	8
Askerlik	198	Rumca	554
Sağlık	273	Musevince [İbranice]	4
Tarih-Coğ.	849	Sair lisanslardan	4
Felsefe	230	Matbu kitaplar	8.377
Tabiat	130	El Yazması	513
Çeşitli	4.568	Toplam	8.890
Toplam	8.890		

Açıklama: Bir sene zarfında İMK'ni 402 kadın, 3.134 erkek olmak üzere toplam 3.536 okuyucu ziyaret etmiş olup Kütüphanenin yıllık geliri 38.149.18 kuruş; gideri ise, 32.060 liraydı (+6.089.18).

2.3. İzmir Vilayeti Salnamesi 1927-1928, İzmir, Bilgi Matbaası, 1929

Salnamenin "Kütüphaneler" başlığı altında, "Umumun istifadesine açık bulunan ve zengin kitaplara malik (Milli Kütüphane) ile Müze Kütüphanesi ve Salepçioğlu Camisi altındaki (Hisar Kütüphanesi) vardır..." denilmektedir (s.41)

Bir İzmir gazetesinde yayımlanmış "Muhtelif Anketlerimizden Milli Kütüphane" başlıklı makaleden, Kütüphanede mevcut kitap sayısının 4.000'in üzerinde olduğu anlaşılmaktadır (İpek, 1993, s. 227). 1927 tarihli genel nüfus sayımına göre, 184.254 kişinin yaşadığı İzmir kent merkezinde (İstatistik Yıllığı 1931-1932, 1933, s. 5), 23 Eylül 1939'dan itibaren ismine resmen "milli" sıfatı eklenen Kütüphanenin dermesi henüz zayıftır.

2.4 İzmir Vilayeti 1929 Senesi İstatistik Yıllığı, İzmir, Bilgi Matbaası, 1930

İstatistik Müdürü Nazım Bey'in "Başlangıç" kısmında okunan "... 1927/1928 vilayet salnamesi her taraftan şevkle istenmiş ve müteaddit yerlerden takdirlere mazhar olmuş idi..." ifadesi hem bu, hem de sonraki yıllarda hazırlanıp yayımlanmış yıllıkların varlık nedeniydi. Nazım Bey'in aynı kısımda "yeni neşir olunan istatistik kanunu mucibince (gereğince) Ankara'da başvekâleti celileye merbut (bağlı) istatistik umum müdürlüğüne gönderilmiş ve müdüriyeti müşarünileyhçe (söz konusu müdürlükçe) tetkik ve tasvip olunarak neşredilmek üzere iade edilmiş" (s. 1) olan bu istatistik yılı ne yazık ki, Kütüphane hakkında hiçbir veri sunmamaktadır.

2.5. T.C. İzmir Vilayeti 1930-1931 Senesi İstatistik Yıllığı, İzmir, Marifet Matbaası, 1931

İstatistik yılığının (Şekil 4) "Maarif" başlıklı bölümünde mevcut 7 ve 8 numaralı tabloda, Kütüphane hakkında ayrıntılı veriler sunulmaktadır. Bu tabloların ilki, "1930 Senesinde Vilayet Merkezinde Mevcut Kütüphaneler ve Kitaplar Adediyle Bunların Lisanları Üzerine Tasnifi" başlığını taşımaktadır. Başlıkta "Kütüphaneler" denmekle birlikte tabloda sadece Nihat Bey Caddesi, 43 numara adresindeki İMK'nin ismi okunmaktadır ki, 1930'ların başında Beyler Sokağı'nın "Nihat Bey Caddesi" ismini taşıdığı açıktır. Aynı tabloya göre Kütüphanede 5.273'ü Türkçe, 1.174'ü Arapça, 1.770'i Fransızca, 130'u Farsça, 569'u Almanca,

409'u İngilizce, 24'ü İtalyanca, 21'i Rusça, 593'ü Rumca, 16'sı Latince ve 26'sı diğer dillerde, toplam 10.005 cilt kitap bulunmaktaydı. Bu kitapların 9.620'si matbu, 385'i el yazmasıydı. Bir sene içinde 5.733 erkek ve 635 kadının (toplam: 6.368 kişi) devam ettiği Kütüphanenin, senelik geliri 5.779 lira 35 kuruş; gideri ise, 4.402 lira 41 kuruştur (+1.376.94).

Şekil 4. İstatistik Yıllığı, 1930-1931

1930 Senesinde İzmir Merkez Milli Kütüphanesindeki Kitaplar" başlıklı ikinci tabloda, 10.005 cilt kitap konularına göre tasnif edilmiştir. Buna göre Kütüphanede 450 din, 977 edebiyat, 175 matematik, 164 siyasi, 144 iktisat, 435 sosyal-fenni terbiye, 311 ziraat-ticaret-sanayi, 435 hukuk-kanun, 235 askerlik, 329 sağlık, 1.050 tarih-coğrafya-seyahat ve özgeçmiş, 277 felsefe, 165 tabiat ve diğer konularda 4858 cilt kitap bulunmaktaydı (ss. 80-81).

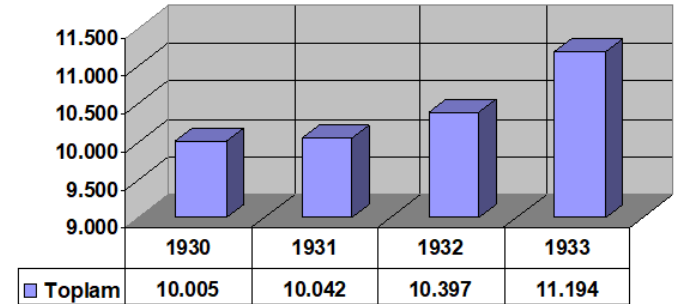
2.6 İstatistik Yıllığı 1931-1932, İzmir, Bilgi Matbaası, 1933

İstatistik Yıllığının "Maarif" başlıklı II. Bölümünde yer alan dört parçalı (A,B,C ve D) ve VIII numaralı tablo İMK hakkındadır. "İzmir'de Milli Kütüphanede Mevcut Kitaplar" başlıklı bu tablo, önceki yıla ait istatistik yılındaki iki tabloyu birleştirmektedir. Buna göre Kütüphanedeki edebiyat kitapları 981'e (+4), siyasi 165 (+1), sosyal-

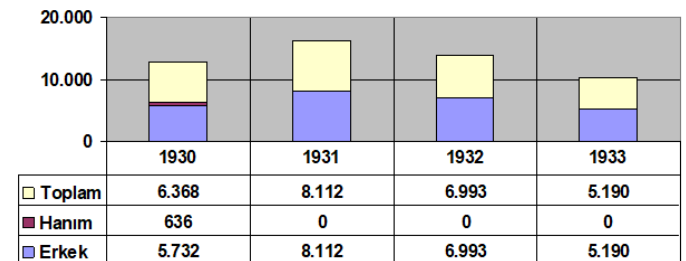
fenni terbiye 438'e (+3), ziraat-ticaret 312 (+1), tarih-coğrafya-seyahat ve özgeçmiş 1.065 (+15), felsefe 278 (+1) ve çeşitli konularla ilgili kitaplar 4.870'e (+12) yükselmiştir ki, toplam kitap sayısı 10.042'ye ulaşmıştır. Bir yıl içinde kitap sayısındaki artışın 37 ciltle sınırlı olması; okuyucu sayısını 8.112'ye çıkan (+1.744) Kütüphanenin hiçbir kadın okuyucusunun olmayışı ve bütçesindeki 4.546 lirayı bulan açık (gelir 8.449; gider 12.995) dikkat çekmektedir (s. 50).

2.7 İstatistik Yıllığı 1932-1933, İzmir, Bilgi Matbaası, 1934

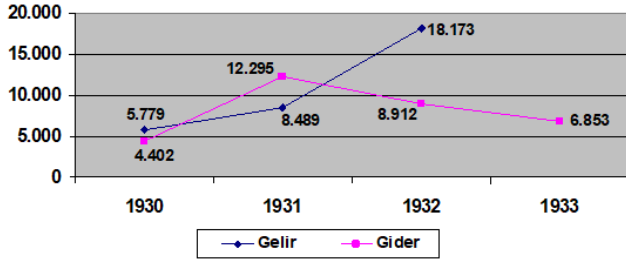
İMK bu istatistik yılında, III. Bölümdeki "Maarif" başlığı içine yerleştirilmiştir. "İzmir Milli Kütüphane Faaliyeti 1930-1933" başlıklı VIII numaralı tabloda (Parçaları: IX, X, XI), daha önce İzmir Vilayeti'nce çıkarılmış yıllıklarda sunulmuş veriler topluca gösterilerek, okuyucuya bir karşılaştırma yapma olanağı verilmiştir (Şekil 5,6,7, Tablo 4).

Şekil 5. İMK Dermesi (Kitaplar)

Şekil 6. İMK Okuyucu Sayısı (Cinsiyete Göre)

Şekil 7. İMK Bütçesi

Tablo 4. İMK Dermesi (Kitaplar)

Alanı	1930	1931	1932	1933
Din	450	450	454	454
Edebiyat	977	981	1.083	1.184
Matematik	175	175	181	192
Siyasi	164	165	169	171
İktisat	144	144	146	159
Sosyal	435	438	460	464
Ekonomi	311	312	334	338
Hukuk	435	435	470	484
Askerlik	235	235	242	242
Sağlık	329	329	372	374
Tarih-Coğ.	1.050	1.065	1.163	1.232
Felsefe	277	278	281	286
Tabiat	165	165	172	182
Çeşitli	4.858	4.870	4.870	5.432
Toplam	10.005	10.042	10.397	11.194

2.8 İstatistik Yıllığı 1935-1936, İzmir, Dereli Basımevi, 1937

Bu istatistik yılı da, İzmir Vilayeti 1339 Senesi İstatistiği ve *İzmir Vilayeti 1929 Senesi İstatistik Yıllığı* gibi, Kütüphane hakkında veri sunmamaktadır.

2.9 İstatistik Yıllığı 1937-1938, İzmir, Dereli Basımevi, 1939

Bu istatistik yılında İMK bu kez "Maarif" başlıklı değil, "Umumi Kütüphaneler" başlıklı bölümde ve iki ayrı tabloda ele alınmıştır. "Mevcut Kitap ve Mecmuaların İlim Zümreleri İtibariyle Ayrılışı" ve "Mevcut Kitap ve Mecmuaların Lisanlara Göre Ayrılışı" başlıklı 1 ve 2 numaralı tablolarda adeta, *Kütüphane hakkında veri sunulmayan önceki istatistik yılığının bıraktığı boşluk doldurulmaktadır* (Tablo 5,6). Bir numaralı tabloda, İMK Dermesinin önceki yıllıklarda yapılandırılan farklı tasnif edildiği de dikkati çekmektedir.

Tablo 5. İMK Dermesi (Kitaplar/Alan itibariyle)

Alanı	1935-1936	1936-1937
Türkçe ve Edebiyat	4.242	4.006
Tarih-Coğrafya	2.764	3.401
Matematik	421	467
Tabii Bilimler	345	551
Felsefe	1.291	1.304
Tıbbi ve Sıhhi Eserler	796	870
Ekonomi	516	1.430
Hukuk	711	742
Güzel Sanatlar	529	572
Hikaye-Masal-Romanlar	1.982	2.035
Diğer Eserler	2.921	2.962
Toplam	16.518	18.340
Siyasi, İctimai Gazete ve Mecmualar	1.555	

Tablo 6. İMK Dermesi (Kitaplar/Dil itibariyle)

Dili	1935-1936	1936-1937
Türkçe (Lâtin Harfli)	1.194	1.947
Türkçe (Arap Harfli)	6.254	6.461
Arapça	1.503	1.536
Farsça	142	146
Fransızca	5.285	5.966
İngilizce	756	856
İtalyanca	30	30
Almanca	680	687
Yunanca	593	608
Diğer Diller	81	103
Toplam	16.518	18.340

2.10 1967 İzmir İl Yıllığı, Bornova, Ege Üniversitesi Matbaası, 1969

Vali Yardımcısı Mekin Sarioğlu ile Turgay Gönenç'in hazırladığı bu il yıllığı (Şekil 8) Kütüphaneye, "Kültür" başlıklı VII. Bölümü içinde, iki sayfasında 4 adet fotoğraf olduğu halde *beş sayfa yer ayırmıştır*. "Kuruluş ve Teşkilat", "Kurucuları", "Gelir Kaynağı", "Kitap Kaynağı", "Kitap Mevcudu", "Personel Kadrosu", "Okuyucu Durumu", "Ödünç Kitap Verme Servisi", "Köylerde Ödünç Kitap Verme Servisi Şubeleri", "Gezici Kitaplık Çalışmaları", "Sosyal ve Kültürel Çalışmalar" ile "Kitap ve Okuyucu Durumu" başlıkları altında verilen bilgiler, 34, 35 ve 36 numaralı üç adet tablo ile zenginleştirilmiştir (Şekil 9,10).

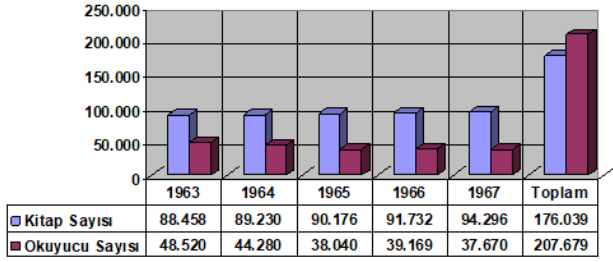
1967 yılı sonu itibariyle okuyucuya sunulabilen kitap sayısı 94.296 olup bu kitapların 83.699'u Kütüphanenin merkez salonlarında; 10.597'si ise, ödünç kitap verme servislerinde bulundurulmak-

tadır. Müdür, müdür yardımcısı, muhasebeci, idare memuru, danışma servisimemuru, kabul servisi memuru, kitap depoları memuru, merkez ödünç kitap servisi memuru, gezici kitaplık servisi memuru, gezici kitaplık otomobili şoförü ve iki odacı olmak üzere 12 personelin çalıştığı Kütüphanenin *ödünç kitap verme servisinin* oldukça faal olduğu anlaşılmaktadır.

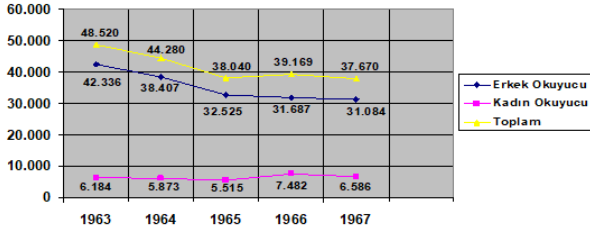
Şekil 8. İzmir İl Yıllığı, 1967

Depozit olarak yatırılan 10 liraya karşılık verilen bir kart ile Kütüphane merkez salonlarında okuma fırsatı bulamayan okuyucular, 15 gün süreyle ücretsiz olarak evlerine kitap götürebilmekteydiler. 1956 yılında kurulan merkez ödünç kitap servisine, 1967 yılı sonuna kadar 7.375 üye kaydedilmiş olup hali hazırdaki üye sayısı 5.721'di (ayrılan üye: 1.654). Gezici kitap servisi tarafından üye sayısının arttığı köylerde ödünç kitap servisi şubeleri de kuruluyordu⁵. Yeri, eşyası ve yöneticisi köy muhtarlığınca sağlanan bu kitaplıklara İMK, üç ayda bir değiştirmek üzere 250'şer adet kitap vermekteydi. 1967 yılı itibariyle İzmir'in 85 köyüne kendi otomobili ile ödünç kitap veren Kütüphane, gezici kitaplık servisini hizmete soktuğu 11 Mayıs 1960'dan 1966 yılı sonuna kadar, 570 seferde 70.432 kilometre yol kat etmişti (ss. 272-277).

⁵ Nitekim 1963 yılında Kemalpaşa İlçesi'nin Ören Köyü'nde, 1965 yılında Menemen Türk Hava Kurumu'nda, 1966 yılında Menemen İlçesi'nin Helvacı Köyü'nde ve Gazimir'de ödünç kitap servisi şubeleri kurulmuştu

Şekil 9. İMK Dermesi ve Okuyucu Sayısı

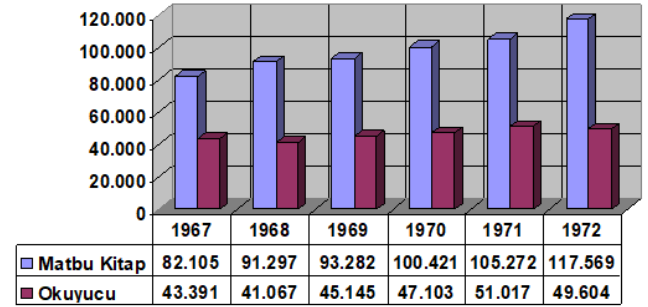

Şekil 10. Cinsiyetlerine göre Okuyucu Sayısı (1963-1967)

2.11 Cumhuriyetin 50. Yılında İZMİR, 1973 İzmir İl Yıllığı

Hazırlanmasına çok sayıda ismin katkı koyduğu bu il yıllığı, başlığından da anlaşılacağı üzere cumhuriyetin ilanının 50. yıldönümü anısına çıkarılmıştır. Vali Vekili M. Raşit Bilgegürün, yıllığa yazdığı sunuşta neyin amaçlandığını, “*Bu kitapta İzmir’in 50 yıllık gelişmesi; Atatürkçü bir görüşle metinler, grafikler, haritalar ve resimlerle açıklanmaya, konuşulan dille anlatılmaya çalışılmıştır*” şeklinde açıklamıştır.

Cumhuriyet dönemi İzmir il yıllıklarının en hacimli olan bu çalışmanın “Kültür Bölümü” içinde ve V numaralı “Kütüphaneler” başlığı altında İMK’ne iki sayfa yer ayrılmıştır. Sayfalardan birini (300.) 1967 İzmir İl Yıllığı’na da konulmuş, Kütüphane ile sinemasının cepheden çekilmiş siyah-beyaz bir fotoğrafı kaplamaktadır (Şekil 1). 1967 İzmir İl Yıllığı’nda sunulmuş verilerin bir kısmını hiç değiştirmeden yineleyen Cumhuriyetin 50. Yılında İZMİR: 1973 İzmir İl Yıllığı’ndaki özgün veriler, “Milli Kütüphanenin Kitap ve Okuyucu Sayısı” başlıklı ve 124 numaralı tablodadır (Şekil 11).

Yazma Kitap sayısı 1594’tür.

Şekil 11. İMK Okuyucu ve Matbu Kitap Karşılaştırılması

2.12 İzmir İl Yıllığı ’94, Ankara, Mart 1994

Vali Yardımcısı Nejat Efeoğlu başkanlığındaki bir yayın komitesince hazırlanan bu il yıllığında Kütüphaneden sadece, “Kültür-Turizm” başlıklı bölümün “Meşrutiyet Döneminde İzmir” alt başlıklı bölümünde, “1912’de Milli Kütüphanenin açılması, İzmir’in kültür tarihinin dönüm noktalarından biri olmuştur” şeklinde söz edilmektedir (s. 105). Vali Kutlu Aktaş sunuş yazısında, “*Bir önceki 1973 yılında yayınlanan İzmir İl Yıllığı’nın yenisi, bir yıl süren yoğun ve titiz bir çalışma ile gerçekleşti. Yıllığın hazırlık döneminde gösterilen dikkat ve titizliğe rağmen bazı eksiklik ve yanlışlıklar olabilir*” demektedir. Nitekim yıllıkta, İMK’ne ilişkin hiçbir sayısal veri sunulmayışı bir eksikliktir.

Bu il yıllığı basıldığı sırada İMK’nin müdürü olan Ali Rıza Atay’ın, bir dergide yayımlanmış kısa makalesi kısmen de olsa bu eksikliği gidermektedir. Söz konusu makaleye göre, 1991 yılı sonu itibarıyla Kütüphanede 278.598 adet matbu kitap, 5.590 cilt gazete, 2.509 adet çeşitli dergi, 1.950 adet el yazması kitap, 1.770 adet el yazması risale, 72 adet el yazması Kuran ve 44 adet taş baskısı kitap mevcuttu. Aynı yıl içinde Kütüphaneden faydalanan okuyucu sayısı ise, 11.107’ydi (Atay, 1993, s. 32).

SONUÇ

İzmir Vilayeti'nce hazırlanıp yayımlanmış resmi yıllıkların dokuzu; 1920, 30, 60, 70 ve 90'lı yıllarda İMK'nin sahip olduğu derme, okuyucu sayısı, verdiği hizmetler ve gelir-gider hesapları gibi konularda sayısal veriler sunmaktadır. İkinci Dünya Savaşı başladıktan sonra Vilayetin, resmi yıllık yayımlama geleneğini *neredeyse terk ettiği* açıktır. Bu durum İMK'nin gelişimi hakkında, il yıllıkları üzerinden cumhuriyet döneminin tümünü kapsayan bütüncül bir değerlendirme yapmamıza imkân vermemektedir. Kaldı ki, eldeki yıllıkların $\frac{1}{4}$ 'ünün, Kütüphane hakkında veri sunmadığını da unutmamak gerekir. M. Kemal'in Cumhurbaşkanı sıfatıyla üç kez ziyaret ettiği İMK'nin, *bazı resmi yıllıklarda neden yer almadığını* açıklayacak verilere sahip değiliz. Kütüphanenin Basma Yazı ve Resimleri Derleme Kanunu'na dahil edilmesinden sonra, dermesinde ciddi bir büyüme olmuştur. Son 25 yılda kitap sayısının dörde katlanmış olması, aynı kanun gereği Kütüphaneye gelen kitapların tedricen *artmış olmasından* kaynaklanmaktadır. İMK'nin, nüfusuna paralel olarak kamu/vakıf üniversite sayısı da artan İzmir'e daha kaliteli hizmet vermesi, *öncelikle fiziki anlamda büyümesine* bağlıdır. Yakın geçmişe kadar orta ve lise öğrencilerinin dolup boşaldığı Kütüphane, an itibarıyla araştırmacılara bile hizmet vermekte zorlanmaktadır. Ana gelir kalemleri sineması, civarındaki birkaç dükkânın kiraya verilmesi ve bir miktar nakidin faizinden ibaret olan İMK Vakfı'nın, *modern bir hizmet binası edinmeye yetecek iktisadi varlığı yaratması* mümkün değildir. Bu sıkıntı ancak, vilayet makamı ve/veya İBB'nin desteğiyle aşılabilir ki, bu durumda İMK Vakfı tarihi binasını ivedilikle elindeki nadir eserler, yazmalar, hatlar, tablolar vb. taşınır değerlerini sergileyen bir müzeye dönüştürmeyi düşünmelidir.

KAYNAKÇA

Atay, A. R. (1993). "İZMİR Milli Kütüphanesi". *İzmir Dergisi*, 4, 29-35.

Babuçoğlu, M., Eroğlu, C., Şahin, A., [ed.] (2010). *Aydın Vilayet Salnamesi*. 1308/1891.

Berber, E. (1995). *İzmir Vilayeti 1339 Senesi İstatistiği*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ege Üniversitesi, İzmir.

Berber, E. (1997). *Sancılı Yıllar: İzmir 1918-1922, Mütareke ve Yunan İşgali Döneminde İzmir Sancağı*. Ankara: Ayraç Yayınları. <https://doi.org/10.12681/deltiokms.161>

Berber, E. [çev.] (2008). *İzmir 1876 ve 1908, Yunanca Rehberlere Göre Meşrutiyette İzmir*, İzmir: İzmir Büyükşehir Belediyesi Kent Kitaplığı.

(1968). *1967 İzmir İl Yıllığı*. Bornova: Ege Üniversitesi Matbaası. <https://doi.org/10.20518/thsd.59203>

Cumhuriyetin 50. Yılında İZMİR, 1973 İzmir İl Yıllığı.

Duman, H. (1999-2000). *Osmanlı Salnameleri ve Nevsalleri Bibliyografyası ve Toplu Kataloğu*, Cilt (I-II), Ankara, Kültür Bakanlığı.

Dursun, M. K. (1994). *İzmir Hatıraları*. İzmir.

Ergenç, Ö. (1986). "Salnamelerde İzmir." *1885-1985 Türkiye Ekonomisinin 100. Yılı ve İzmir, İzmir Ticaret Odası Sempozyumu*. İzmir, Türkiye. <https://doi.org/10.5152/kd.2019.80>

Gül T. ve Tuna M. (2012). 10 Ekim 2020 tarihinde <http://www.dagarcikturkiye.com/izmir-milli-kutuphane-100-yasini-buruk-kutladi-yd-639.html> adresinden erişildi.

Gürlek, A. (1980). "İzmir Milli Kütüphanesi". *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, XXIV/4, 241-253.

Gürlek, A. (2012). *100. Yılında İzmir Milli Kütüphane*. İzmir: İzmir Büyükşehir Belediyesi Kent Kitaplığı Dizisi: 83.

Odatv, (2013). 10 Ekim 2020 tarihinde <https://odatv4.com/tarihi-bir-arsiv-kul-oldu-2301131200.html> adresinden erişildi.

Sputniknews, (2018). 10 Ekim 2020 tarihinde https://tr.sputniknews.com/guney_amerika/201809031035015101 adresinden erişildi.

Huyugüzel, Ö. F. (1997). *İzmir Milli Kütüphanesi*. İzmir: İMK Vakfı Yayınları.

(1329/1913). *İdare-i Umumiye-i Vilayet Kanunu*.

İpek, Ç. E. (1993). "Tarih İçinde İzmir Milli Kütüphanesi". *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*. 3, 225-239.

(1933). *İstatistik Yıllığı 1931-1932*. İzmir: Bilgi Matbaası.

(1934). *İstatistik Yıllığı 1932-1933*. İzmir: Bilgi Matbaası.

(1937). *İstatistik Yıllığı 1935-1936*. İzmir: Dereli Matbaası.

(1939). *İstatistik Yıllığı 1937-1938*. İzmir: Dereli Matbaası.

(1994). *İzmir İl Yıllığı '94*. Ankara.

İzmir Milli Kütüphane. (2020). 10 Ekim 2020 tarihinde <http://www.izmirmillikutuphane.com/> adresinden erişildi.

(1924). *İzmir Vilayeti 1339 Senesi İstatistiği*. İzmir.

(1927). *İzmir Vilayeti 1926 Senesi İstatistiği*. İzmir: Hafız Ali Matbaası.

(1929). *İzmir Vilayeti Salnamesi 1927-1928*. İzmir: Bilgi Matbaası.

(1930). *İzmir Vilayeti 1929 Senesi İstatistik Yıllığı*. İzmir: Bilgi Matbaası.

(1931). *İzmir Vilayeti 1930-31 Senesi İstatistik Yıllığı*. İzmir: Marifet Matbaası.

(1933). *İzmir Milli Kütüphane Açılma Şenliği*.

Levi, E. A. (2003). *İzmir Kentsel Kültür Varlıkları Envanter Raporu*. <https://doi.org/10.22520/tubaked.2003.0003>

Pakalın, M. Z. (1983). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*. İzmir Milli Kütüphane Vakfı.

Palalı, İ. (2010). "Osmanlı Salnameleri ve Tarih Araştırmalarındaki Kaynak Değeri". *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 23, 1-14.

Şerifoğlu, Ö. F. (2000). "Unutulmaz Efsane! '1873-1969' Ebüzziya Takvimleri". *Cogito*, 22, 143-149.

Yardım, A. (1992-1997). *İzmir Milli Kütüphanesi Yazma Eserler Kataloğu*. Cilt (1-4).

Library, Archive, And Museum Research Journal

ISSN 2718-0832
www.lamrejournal.org

COVID-19 Salgınının Medya ve Bilgi Okuryazarlığı İzdüşümü: İNFODEMİ

Media and Information Literacy Projection of the COVID-19 Outbreak: INFODEMIC

Deniz ÇİT*
Merve YAVUZDEMİR**

Cite this article as: Çit, D. ve Yavuzdemir, M. (2021). COVID-19 Salgınının Medya ve Bilgi Okuryazarlığı İzdüşümü: İNFODEMİ. *Lamre Journal*, 2 (1), 36-46.

ÖZ: Covid-19 salgını ile birlikte gelişen iletişim ağının oluşturduğu dezavantajlarından biri de yanlış bilgi salgını-infodemidir. İnfodemi salgın sürecinde sağlıklı bilgi akışında zorluklar yaşanmasına yol açmıştır. Bu durum ise medya ve bilgi okuryazarlığının doğru kullanımının ve gerekliliğinin önemini göstermiştir. Yetişkinlerin infodemi farkındalığı ve bilgi okuryazarlığı seviyesi çocukların gelişiminde doğrudan rol oynamaktadır. Çocukların salgın vb. tüm kriz anlarında infodemiyle mücadele etmeyi öğrenmeleri gerekmektedir. Ayrıca bunun bir parçası olmamayı erken yaşlarda öğrenmesi önemli bir toplumsal kazanım olacaktır. UNESCO Küresel Medya ve Bilgi Okuryazarlığı Haftası (UNESCO GMIL) etkinlikleri pandemi nedeniyle çevrimiçi gerçekleşmiştir. UNESCO GMIL 2020 yılı teması dezenformasyon, günümüz iletişim, teknoloji ve bilgi ortamındaki risklerdir. UNESCO GMIL 2020 Haftası nezdinde etkinliklere başvuru ve katılım çağrısında bulunulmuştur. Kütüp-Anne Platformu tarafından yürütülen Bilgi Kaşifleri Projesi etkinlikleri ve atölye çalışmaları GMIL 2020 Haftası'nda yer almaktadır. Proje kapsamında çocuklara analiz eden, sorgulayıcı, ilkeli, açık fikirli bir duruş ve bakış kazandırmak amaçlanmıştır. Bu çalışmada salgın sürecinde gündeme gelen infodemi ve sosyal yaşama yansımaları GMIL 2020 etkinlikleri kapsamında ele alınarak incelenmiştir.

ABSTRACT: One of the disadvantages of the communication network that developed with the Covid-19 pandemic is the information epidemic-infodemic. Infodemic has led to difficulties in exact information flow during the pandemic process. This situation showed the importance of the correct use and necessity of media and information literacy. The adults' awareness of infodemic and information literacy level play a direct role in children's development. Children must learn to deal with infodemic in all crisis moments. UNESCO Global Media and Information Literacy Week (UNESCO GMIL) events took place online due to the pandemic. The theme of UNESCO GMIL 2020 is disinformation, risks in today's communication, technology and information environment. The Bilgi Kaşifleri Project's activities and workshops carried out by the Kütüp-Anne Platform take place in GMIL 2020 Week. Within the scope of the project, it was aimed to give children an analytical, questioning, principled, open-minded stance and perspective. In this study, infodemic and its reflection on social life during the pandemic process were examined within the scope of GMIL 2020 activities.

Keywords: Media Literacy, Infodemic, Information, Information Literacy, UNESCO GMIL

Anahtar Sözcükler: Medya Okuryazarlığı, İnfodemi, Bilgi Okuryazarlığı, UNESCO GMIL

*Yüksek Lisans Öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Bölümü, Ankara, Türkiye
Email: denizzcit@gmail.com ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0766-9706>

**Şehir Plancısı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, Ankara, Türkiye
Email: merve.yavuzdemir@ktb.gov.tr ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5623-0775>

Geliş/Received: 28.01.2021
Düzeltilme/Correction: 29.01.2021
Kabul/Accepted: 08.02.2021

GİRİŞ

Aralık 2019'da Çin'in Hubei Eyaleti Wuhan şehrinde başlayan koronavirüs, kısa sürede 100'den fazla ülkeye yayılmıştır. Mart 2020'de COVID-19 Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından küresel salgın (pandemi) olarak ilan edilmiştir. Yüksek vaka sayıları ve ölümler yaşanan salgın, küresel ölçekte bugünü ve geleceği her alanda etkilemesi nedeniyle, dünyanın en önemli gündem maddesi olmaya devam etmektedir. Salgında halkı bilgilendirmek, farkındalık yaratmak, önlem almak ve böylece salgını kontrol ederek ulusal sağlık sisteminin çökmesini engellemek amacıyla iletişim çalışmaları aralıksız olarak sürdürülmüştür. Kamu ve sağlık otoritelerinin bu bilgileri kamuoyu ile paylaşımında, medyanın etkisi oldukça belirgindir. Ancak, yeni iletişim teknolojileri ve sosyal medya kaynaklı yanlış bilgi salgını-infodemi bu süreçte sağlıklı bilgi akışında zorluklar yaşanmasına yol açmıştır(Tüzün, 2020, s.2).

DSÖ Genel Sekreteri'nin Şubat 2020'de düzenlenen bir konferansta *"Biz sadece bir salgınla savaşıyoruz; bir infodemi ile savaşıyoruz. Sahte haberler bu virüsten daha hızlı ve daha kolay yayılır ve aynı derecede tehlikelidir* (WHO, Münih Security Conference, 2020)." açıklamasının ardından infodemi küresel ölçekte gündeme gelmiştir.

İlk infodemiolojik çalışma 1996'da World Wide Web'de Beslenme Bilgilerinin Kalitesi (Davison K. The quality of dietary information on the World Wide Web. J Can Diet Assoc. 1996;57:137-141) isimli makalede yayınlanmıştır (Eysenbach, 2002, s.763).

Eysenbach (2002), infodemiolojiyi epidemiyolojinin tanımından esinlenerek, sağlık bilgisinin ve yanlış bilginin dağılımı ve

belirleyicileri ile ilgili çalışmalar olarak tanımlamaktadır (Tüzün, 2020, s.6).

29 Haziran-21 Temmuz 2020 tarihleri arasında Dünya Sağlık Örgütü tarafından 1. DSÖ Infodemioloji Konferansı (1st WHO Infodemiology Conference) düzenlenmiştir. Konferans, konferans öncesi etkinlik, bilimsel konferans oturumu ve genel web seminerinden oluşmaktadır. Bir infodemi ortadan kaldırılamaz, ancak yönetilebilir. DSÖ, infodemi ile mücadelede dezenformasyonu(bilgi çarpıtma) önlemek, tespit etmek ve bunlara yanıt vermek için yeni kanıta dayalı önlemlerin ve uygulamaların uyarlanması, geliştirilmesi, doğrulanması ve değerlendirilmesi çağrısında bulunarak etkinliğe davette bulunmuştur (WHO, 1st WHO Infodemiology Conference, 2020).

İlk vakanın görüldüğü günden bu yana medya salgında büyük rol oynamıştır. Bu süreçte medya sadece halkı bilgilendirmekle kalmamış, riskin yönetiminde ve halkın motivasyonunun sağlanmasında da etkili olmuştur. Hem vaka ve ölüm istatistiklerini sunmuş hem de konuyu farklı açılardan tartışmaya açmış ve aynı zamanda izleyicilerin/okuyucuların dünyadaki gelişmeler hakkında bilgi sahibi olmalarına yardımcı olmuştur. Bu süreçte uygulanan sokağa çıkma kısıtlaması çoğu kişinin evde kalmasına, medyayı ve haber bültenlerini daha yakından takip etmesine neden olmuştur.

Hızı ve kolaylığı nedeniyle sosyal medya, etkileşimli televizyon, e-yayıncılık- dijital radyo gibi yeni iletişim teknolojilerinin her geçen gün daha popüler hale geldiği bilinmektedir. (Yüzer & Mutlu, 2013) Yeni medya, özellikle de sosyal medya salgın döneminde popülerliğini artırmıştır. İlk vakaların görülmesiyle birlikte dünya genelinde sosyal medya aracılığı ile dolaşıma giren yanıltıcı bilgiler, söylentiler ve

ve komplo teorileri, virüsle ilgili gelişmeleri anlamayı ve önlem almayı zorlaştırmıştır.

Sosyal medyanın kendine özgü infodemik ekosistemi, Çin'den gelen ilk vaka haberleriyle birlikte COVID-19 ile ilgili insanlar arasında korku ve paniğe yol açmış, doğru haberlerin göz ardı edilmesine, yaygın bir ırkçı ve nefret içeren söylem yaratılmasına neden olmuştur. Aşırı ve asılsız bilgi veya haber yoğunluğu olarak ifade edilen infodemi, toplumda korku ve paniğe yol açmakta, kime ve hangi bilgi kaynaklarına güvenileceği konusunda karmaşaya neden olmaktadır. Sosyal medyada virüsten daha hızlı yayılan sansasyonel ve yanlış bilgi, virüsle ilgili farkındalığın oluşmasını olumsuz etkilemiştir.

Sansasyonel, korku üreten ve yayan bilgilerin çok hızla yayıldığı, hatta bu bilgi içeriklerine gerçeklerden daha çok inanıldığı bilinmektedir.

Türkiye'de Aralık 2019-Mayıs 2020 tarihleri arasında salgın haberlerine bakıldığında doğru bilginin yanı sıra çok sayıda yanlış bilginin de yer aldığı görülmektedir. Özellikle Türkiye'de vaka görülmeye başlamadan önce, kanıta dayalı bilimsel verilerin dışında çeşitli yöntemlerle virüsün yok edilebildiğinden, bağışıklık sistemini kuvvetlendirerek etkisinin azaltılabildiğine kadar çok sayıda habere yer verilmiştir. Bu alanda uzman bilim insanlarının yanı sıra, farklı uzmanlık alanlarından hekimlerin görüşlerine yer verilen çok sayıda haber, program ve yayın yapılmış; bu durum toplumun doğru ve sağlıklı bilgiye ulaşmasını zorlaştırmıştır.

Geleneksel ve yeni medyadaki salgın içeriklerine sürekli maruz kalan kişilerin kaygı düzeylerinin arttığı bildirilmektedir. İzolasyon sürecinde bireylerin, medyadan haber alma ihtiyacı ve haberi alırken yaşadıkları psikolojik durum ve

belirsizlik ikilemde kalmalarına neden olmaktadır (Türk Tabipleri Birliği Değerlendirme Raporu, 2020, s.50).

T.C. Sağlık Bakanlığı tarafından, güncel ve güvenilir bilgi sunmak amacıyla dijital platformlardan toplumun ulaşabileceği Covid-19 verileri sunulmuştur(T.C.Sağlık Bakanlığı,2021). Covid-19 Bilgilendirme Sayfası üzerinden hastalığın güncel seyrine, hastaların hastalık durumunda izlemeleri gereken yol haritasına ulaşabilmektedir. Bu sayede yanlış bilgi yayılımını önlemek ve insanları gerekli tedbirleri almak amacıyla bilinçlendirme çalışmaları hedeflenmiştir. Ayrıca, Türkiye'de sosyal medya üzerinden Covid-19 ile ilgili paylaşımlarda otomatik olarak Sağlık Bakanlığı'nın ilgili sitelerine yönlendirme yapılarak, sosyal medya üzerinden bu konuda yanlış bilginin yayılımının önüne geçilmeye çalışılmaktadır.

UNESCO KÜRESEL MEDYA VE BİLGİ OKURYAZARLIĞI HAFTASI

"Her yerde insanlar kendilerini özgürce ifade etmeye, yönetim süreçlerine ve kültürel alışverişlere aktif olarak katılmaya can atıyor. Medya ve Bilgi Okuryazarlığı (MIL), bilgiye ve bilgiye erişimi, ifade özgürlüğünü ve kaliteli eğitimi geliştirmek için bir temeldir"¹

2012 yılından bu yana Küresel Medya ve Bilgi Okuryazarlığı Haftası (GMIL), ilgili paydaşların herkes için medya ve bilgi okuryazarlığı alanında yaptıkları çalışmalarını paylaşmaları, tespit edilen sorunlara farklı ülkelerin ürettiği çözümleri ve bilgi birikimini iletmeleri ve konuya ilişkin küresel bir farkındalık kampanyası yürütülebilmesi için yapılmaktadır. Küresel MIL Haftası etkinlikleri ve konferansı, en son araştırmaları, projeleri, yeni fikirleri ve bilgileri paylaşmak adına (GAPMIL ve Uluslararası

¹ Jānis Kārklīņš, UNESCO İletişim ve Enformasyondan sorumlu eski Genel Müdür Yardımcısı

Üniversite MILID Ağı üyeleri de dahil olmak üzere) küresel paydaşlar için önemli bir fırsattır. Özellikle disiplinler ve meslekler arasında ortak medya ve bilgi okuryazarlığı bağlantılarını desteklemek amacıyla yerel etkinliklerin yapılması teşvik edilmektedir.

Her yıl dünyanın her yerinden paydaşlar, uluslararası kuruluşlar, üniversiteler, dernekler, araştırma grupları ve eğitmenler küresel düzeyde diyaloga ivme kazandırmak için bu organizasyona katılmaktadır.

Sürekli değişen teknolojiler ve gelişen bilgi ve medya çağında, medyaya erişimi ve bilgi okuryazarlığını artırmak gün geçtikçe sosyal politikalarla çok daha fazla ilişkilenebilir. Bu yeterlilikler (bilgi, beceri ve tutum) sosyal içerme, sosyal uyuma, barış, iyi yönetim ve demokrasi için gerekli olan karşılıklı anlayışa katkıda bulunmaktadır. Medya ve bilgi sağlayıcıların işlevlerinin eleştirel bir şekilde anlaşılması, barış ve hoşgörü kültürünün teşvik edilmesinde kaçınılmazdır(UNESCO, 2016).

MIL HAFTASI HEDEFLERİ

- Dünya çapında Medya ve Bilgi Okuryazarlığı (MIL) farkındalığını artırmak
- Çeşitliliği, çoğulculuğu, kültürlerarası diyalogo ve eşitliği teşvik etmek
- MIL konusunda uluslararası işbirliğini teşvik etmek
- Bilgi paylaşımı, araştırma ve tartışma için yapıcı bir alan oluşturmak
- Yeni projeler oluşturmak

UNESCO GMIL Haftası tarihçesi ve organizasyon temaları

- 1.2011, Fas: Birinci Uluslararası Medya ve Bilgi Okuryazarlığı Forumu: Fes Deklarasyonu ve MILID Ağının oluşturulması
2. İlk Medya ve Bilgi Okuryazarlığı ve Kültürlerarası Diyalog (MILID) haftası, Barselona, İspanya, 2012: MIL için Küresel Ortaklık Duyurusu
3. İkinci Medya ve Bilgi Okuryazarlığı ve Kültürlerarası Diyalog (MILID) haftası, Kahire, Mısır, 2013: MILID Yıllığı'nın Tanıtımı
4. 2014 Medya ve Bilgi Okuryazarlığı ve Kültürlerarası Diyalog Haftası (MILID Haftası), Beijing, Çin: MIL'de Ortaklıklar için Küresel İttifak (GAPMIL)
5. Küresel MIL Haftası 2015, Philadelphia, ABD: Küresel MIL Ödülleri Başlangıcı
6. Küresel MIL Haftası 2016, São Paulo, Brezilya: Kültürlerarası Diyalog için Yeni Paradigmalar
7. Küresel MIL Haftası 2017, Kingston, Jamaika: Eleştirel Zamanlarda Medya ve Bilgi Okuryazarlığı: Öğrenme Yollarını ve Bilgi Ortamlarını Yeniden Hayal Etmek
8. Küresel MIL Haftası 2018, Kingston, Jamaika: Medya ve Bilgi Okuryazarı Şehirler: Sesler, Güçler ve Değişim Yapıcılar
9. Küresel MIL Haftası 2019, Göteborg, İsveç: Medya ve Bilgi Okuryazarı Vatandaşlar: Bilgili, Bağlı, Güçlü
10. Küresel MIL Haftası 2020, Seul, Kore: Dezenformasyon Salgınına Direnme: Herkes için Herkesle Medya ve Bilgi Okuryazarlığı

2015 yılına kadar ana tema medya ve bilgi okuryazarlığı ile kültürlerarası diyalog odağında devam ederken 2015 yılında paydaşların kabulü ile haftanın küresel bir etkinlik olarak yaygınlaştırılması gündeme gelmiştir.

2018 ve 2019 yıllarında MIL Haftası akıllı şehirler ve sürdürülebilirlik odağında kurgulanmış olup sürdürülebilir akıllı şehirlerde yaşayacak vatandaşların (Smart Cities-Smart Citizens) “medya ve bilgi okuryazarı vatandaşlar” (MIL citizen) olması gerekliliğinin altı çizmiştir.

Tüm dünyayı ve her sektörü etkisi altına alan koronavirüs beraberinde yalan haber salgını olarak da tanımlayabileceğimiz infodemi kavramını gündeme taşımıştır. MIL Haftası 2020 yılına kadar kültürlerarası diyalog, sosyal içerme, iyi yönetim, demokrasi, katılım, kapsayıcılık gibi olgularla anılırken Covid-19 bağlamında bu durum insan sağlığı ve ölümcül risklere karşı önlem ile de daha önemli hale gelmiştir. Dünya Sağlık Örgütü’nün de vurguladığı gibi koronavirüs salgını ile mücadelenin önündeki en büyük engellerin başında infodemi gelmektedir. Bu nedenle, UNESCO Küresel Medya ve Bilgi Okuryazarlığı Haftası’nın bu yıl Kore Cumhuriyeti’nin ev sahipliğinde 24-32 Ekim 2020 tarihleri arasında “Dezenformasyon Salgınına Direnme: Herkes için Herkesle Medya ve Bilgi Okuryazarlığı (Resisting Disinfodemic: Media and Information Literacy for everyone and, by everyone;)” teması ile çevrimiçi olarak düzenlenmiştir. Hafta süresince UNESCO ve DSÖ dezenformasyon (bilgi çarpıtma) ve misenformasyon (yanlış bilgi) ile mücadele için birlikte çalışmıştır.

UNESCO KÜRESEL MEDYA VE BİLGİ OKURYAZARLIĞI HAFTASI - 2020

Her yıl düzenlenen Küresel Medya ve Bilgi Okuryazarlığı Haftası (*Global Media and Information Literacy Week-Global MIL Week*), paydaşların “Herkes için Medya ve Bilgi Okuryazarlığı” yolunda kaydedilen ilerlemeyi gözden geçirebilmeleri için önemli bir fırsat yaratmaktadır (UNESCO GMIL, 2020).

² Hackathon, işbirlikçi yazılım geliştirme modeli.

Küresel MIL Haftası-2020 devam eden COVID-19 salgını nedeniyle, tamamen çevrimiçi yapılmıştır. Global MIL Haftası 2020 teması, dezenformasyonu(bilgi çarpıtma) ele alarak, günümüzün iletişim, teknoloji ve bilgi ortamındaki fırsat ve risklerle ilgili herkesin yetkinliklerini geliştirme konusunda zemin hazırlamaya çalışmaktadır. UNESCO çağrısında bulunduğu Küresel MIL Haftası kapsamında;

Dezenfodemiyle Mücadele Eden Gençler: Küresel Medya ve Okuryazarlığı Gençlik Hackathon'unun² Sonuçları”

“Tasarımla Medya ve Bilgi Okuryazarlığı: Yapay Zekâ, Gazetecilik ve Kütüphaneler Yardımcı Olabilir Mi?”

“Dezenformasyon Karşısında Medya ve Bilgi Okuryazarları Gençlerin Topluma Katılımı”

“MIL Politikalarının ve Müfredatının Uygulanması ve Değerlendirilmesi:

Dezenformasyona Karşı Uzun Vadeli Savunmalar” ve benzeri konu başlıklarında oturumlar düzenlemiştir (UNESCO GMIL, In-Focus Sessions, 2020).

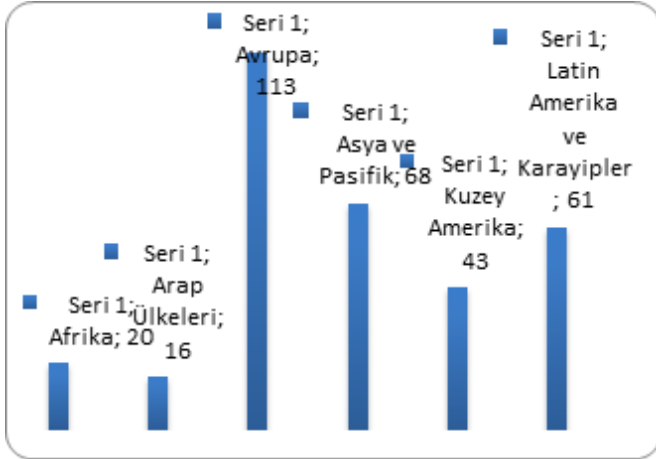
UNESCO sosyal medya sayfaları üzerinden Küresel MIL 2020 Haftası kapsamında 480.000’den fazla içerik izlenimi verilerine ulaşılmıştır.

Çevrimiçi konferanslar için toplamda 1000 kişiden fazla kayıt yaptırmış, ortalama 250 katılımcı her oturuma katılmıştır ve Küresel MIL Haftası resmi web sitesi 19.000’den fazla ziyaret edilmiştir.

“Resisting Disinfodemic: Media and Information Literacy for everyone and, by everyone” başlığı altında UNESCO, bu yıl onuncusu düzenlenen Küresel Medya ve Bilgi Okuryazarlığı Haftası

etkinliklerine dünya genelinde ilgililere çağrıda bulunmuştur. Global MIL Haftası kapsamında toplamda 321 etkinlik yapılmıştır. 73 ülke bu haftayı kutlamıştır(UNESCO,Key Figures About GMIL,2020) .

Bu etkinliklerin bölgelere göre dağılımını gösteren grafik aşağıda incelenmiştir;

Grafik 1: Etkinliklerin Bölgelere Göre Dağılımı

Bu dağılıma göre en çok etkinlik Avrupa ülkeleri tarafından düzenlenmiştir. Bu ülkeler arasında Ukrayna düzenlediği 23 etkinlik ile en çok etkinlik gerçekleştiren ülke olmuştur.

Arap ülkeleri ise genel toplam içerisinde en az etkinlik düzenleyen bölgedir.

Tüm bölgeler arasında en çok etkinliğe ev sahipliği yapan ülke ise 39 etkinlik düzenleyen Amerika Birleşik Devletleri olmuştur. Türkiye ise toplamda 5 etkinlik düzenlemiştir. 2019 yılında düzenlenen Küresel Medya ve Bilgi Okuryazarlığı Haftası kapsamında Ukrayna 13, Amerika Birleşik Devletleri 34, Türkiye ise 4 etkinlik ile katılmıştır(UNESCO GMIL, 2019).Genel olarak 2019 yılına kıyasla ülkelerin etkinlik sayıları artmıştır.

Harita üzerinde etkinlik dağılımları;

Şekil 1: Etkinliklerin Coğrafi Dağılımı

Kaynak: (UNESCO GMIL, Google Maps, 2020)

Düzenlenen etkinlikler kapsamında dezenformasyon(bilgi çarpıtma), sosyal medya dezenformasyonu, küresel medya bilgileri, infodemi, bilgi-medya okuryazarlığı, sahte haberlere karşı alınacak önlemler, sosyal medya etkisi ve kullanımı, yerel etkinliklerin değerlendirilmesi, gençlere yönelik bilgi okuryazarlığı çalışmaları yoğunlukta işlenen konulardır.

Şekil 2: GL MIL Haftası Yaygın Konu BaşlıklarıGL MIL Haftası Yaygın Bazı ülkeler (Kırgızistan, Kazakistan, Kırgızistan, Romanya) diğerlerinden farklı olarak kütüphanelerin infodemi ile mücadelesine, dezenformasyona karşı ne yapabileceklerine dair etkinliklere yer vermiştir. Bu kapsamda yapılan etkinliklerdeki bazı konu başlıkları;

- *Romanyalı Kütüphaneciler Desenformasyon Salgınına Direniyor: Bilmeleri Gerekenler, Ne Yapmalılar?*
- *Kütüphane Medya Derslerini Uzaktan Eğitim Koşullarında Gerçekleştirme*
- *Salgın Sonrası İşbirlikçi Yazılım Modeli: Kütüphanelerin Bilgi Sistemiyle Mücadele Yaklaşımları*
- *Biblionetwork Akran Danışmanlığı Programı ile Kütüphanelerde Bilgi Okuryazarlığı Tartışılıyor (UNESCO GMIL, Detail Events, 2020)*

2019 yılına bakıldığında ise dezenformasyon(bilgi çarpıtma) temalı 5, infodemi hakkında ise herhangi bir etkinliğe yer verilmemiştir. Covid-19 pandemisinin etkinlik konularına yansıdığı göz ardı edilmemelidir.

Ülkemizi temsilen 5 etkinlik ile katılım sağlanmış olup bu etkinlikler Kütüp-Anne Platformu tarafından yürütülen Bilgi Kaşifleri Projesi kapsamında düzenlenmiştir:

- *Yanlış Bilgilendirme Çağında Şüphe Kasını Kullanma*
- *Medya ve Bilgi Okuryazarlığı ile Doğru Bilgileri Keşfetmek*
- *Hikaye Karakterleri Gerçeğin Peşinde Dijital Yaşam: Infodemia Hakkında Konuşmak*
- *Gerçek Bilgiye Nasıl ulaştığımızı Öğretmek İçin Hazine Avı Oyunu?*

BİLGİ KÂŞIFLERİ PROJESİ

Dijital okuryazarlık hakkı, dijital çağ çocuklarının temel haklarından biridir. Çocukların dijital dünyadaki haklarını kullanmaları için onları korumak ve desteklemek amacı ile medya ve bilgi okuryazarlığı becerileri kazanmaları çok önemlidir.

İnternet, TV, dergi ve sosyal medyayı doğru bir

şekilde kullanabilmek ve bu araçlarda bulduğumuz bilginin doğru olup olmadığına karar verebilmek için medya okuryazarlığı becerisine ihtiyaç duyulur. Bu beceri, dijital dünyanın penceresinden doğru bir şekilde bakılmasını sağlar. Bu da insanların doğru ve güvenilir bilgiye erişim sağlamasını kolaylaştırır. Medya okuryazarlığı becerisi, doğruluğun ve güvenirliliğin temel anahtarlarından biridir.

Avrupa Birliği Başkanlığı Sivil Düşün Programı tarafından toplumda koronavirüsten olumsuz etkilenen bireylere ilişkin çalışmaların desteklenmesi amacı ile "Bizi Bağlayan Şeyler" temasında özel desteği için çağrı yapılmıştır. Medya ve Bilgi Okuryazarlığı Becerilerinin Geliştirilerek Salgın Döneminde Çocukların Dayanıklılığının Arttırılması Projesi, söz konusu mali destek ile Kütüp-Anne Platformu³ tarafından yürütülmüştür. Kütüp-Anne Platformu; her çocuğun doğduğu andan itibaren kaliteli, nitelikli ve yeterli bilgiye eşit şekilde erişme hakkından yola çıkarak kamusal bir mekan olan kütüphanelerin toplumun her kesiminden çocuğa yaşam kalitesini artıracak, hayal gücünü destekleyecek ve bilgide derinleştirecek ücretsiz materyal ve hizmeti sürdürülebilir şekilde sağlaması için gönüllülük esaslı çalışmalarda bulunmaktadır(Kütüp-Anne, 2021).

Dünya Sağlık Örgütü tarafından pandemi olarak ilan edilen koronavirüs salgını sürecinde mücadele edilen konulardan biri "infodemi" (yalan/yanıltıcı haberlerin dolaşımı) olmuştur. Covid-19 ile mücadeleye yönelik küresel çabalar büyük ölçüde toplumun alışmış olduğu davranışlarını değiştirmelerine ilişkilidir. Davranış ve tutumların olumlu yönde değiştirilmesi ise doğru ve güvenilir bilgiye ulaşmakla mümkündür.

³Kütüp-Anne Platformu 2016 yılından bu yana her çocuğun doğduğu andan itibaren kaliteli, nitelikli ve yeterli bilgiye eşit şekilde erişme hakkından yola çıkarak kamusal bir mekan olan kütüphanelerin toplumun her kesiminden çocuğa yaşam kalitesini artıracak, hayal gücünü destekleyecek ve bilgide derinleştirecek ücretsiz materyal ve hizmeti sürdürülebilir şekilde sağlaması için gönüllülük esaslı çalışmalarda bulunmaktadır. (www.kutupanne.com)

İnfodemi, salgın sürecini olumsuz yönde etkilemiştir. Değişen şartlar ile tüm toplumun medya ve bilgi okuryazarlığı becerilerine sahip olması elzemdir.

Sosyal hayatları ev ortamı ve dijital ekranlar ile sınırlanan çocukların gerçek bilgiye erişme ve bilgiyi sorgulama hakkı vardır. Çocukların bilgi okuryazarlığı gelişmiş, sorgulayan, düşünen ve analiz eden bireyler olmaları toplumsal yapıyı da olumlu yönde etkileyecektir. Çocukların salgın vb. tüm kriz anlarında infodemiyle mücadele etmeyi ve bunun bir parçası olmamayı erken yaşlarda öğrenmesi önemli bir toplumsal kazanım olacaktır.

Projenin Amacı:

Salgın sürecinde uzun süre evde kalmak zorunda olan çocukların kaygılarını dindirmek, süreci yönetmek sosyopsikolojik durumlarını normalize etmek amacıyla yeterli ve gerçek bilgiye erişme ihtiyacı vardır. Pek çok bilinmezlik içeren salgın süreci, maruz kalınan infodemi ile daha da zor bir hal almıştır. Bu dönemde infodemiye maruz kalan ebeveynlerin hal ve tutumu çocukları doğrudan etkilediği gibi bir de bilgiye sosyal medya ve dijital kanallar ile doğrudan erişen büyük yaş grubu çocukların gerçek bilgiyi yalan/yanlış bilgidan ayırma ihtiyacı vardır. İnfodemi farkındalığı çocuklar için kriz yönetimini kolaylaştıracak bir pencere açacaktır; gerçek ve güvenilir bilgiye ulaşma kabiliyeti kazandıracaktır. Geleceğe dair güvensizliği artırarak yeni sosyal normlara adaptasyonu zorlaştıracak olan infodemi, çocuklar için tanımlanarak ortadan kaldırılması gereken bir olumsuz unsurdur. Bu noktada çocuğun ve sosyal çevresindeki yetişkinlerin infodemi farkındalığı ve bilgi okuryazarlığı seviyesi önemlidir.

Çocuklara analiz eden, sorgulayıcı, ilkeli, açık fikirli bir duruş ve bakış kazandırmak hedeflenmektedir.

Proje faaliyetleri, çocukların salgın sürecinde kaygı bozukluklarının giderilmesine ve sorunlara kendi çevrelerinde tutarlı ve akılcı çözüm üretmelerine katkı sağlayacaktır. Masallar ve Çocuklar için Felsefe (P4C) atölyeleri gibi iki güçlü araçtan beslenmektedir.

Farkındalık Seminerleri:

- 16 Eylül 2020 – Yanlış Bilgi Çağında Şüphe Kasını Kullanmak/Teyit.Org
- 23 Eylül 2020 – Medya ve Bilgi Okuryazarlığı ile Doğru Bilginin Keşfi/ Uzman Kütüphaneci Ayşe Yüksel Durukan
- 26 Ekim 2020 – Bilgi Okuryazarlığı Kazandırmada Hikayelerin Gücü/Hikaye Anlatıcısı ve Eğitimci Nazlı Çevik Azazi
- 27 Ekim 2020 – Hikaye Anlatıcılığına Giriş Eğitimi/Hikaye Anlatıcısı ve Eğitimci Nazlı Çevik Azazi

Çocuk Atölyeleri:

- 24 Ekim 2020 – Gerçek Bilginin Hikaye Kahramanları (Atölye çalışması)/Masal Anlatıcısı-Yazar Havva İrmak
- 31 Ekim 2020 – Dijital Dünyada Yaşam: İnfodemi Üzerine Konuşmak /P4C Eğitimi ve Kolaylaştırıcı Gül Ezgi Karaman

Şekil 3: GL MIL Haftası Yaygın Konu Başlıkları GL MIL Haftası Yaygın

- Proje kapsamında düzenlenen ve UNESCO Küresel Medya ve Bilgi Okuryazarlığı Haftası etkinliklerine kayıtları yapılan çevrim içi seminerlere ve atölyelere toplam 202 kişi katılmıştır.

Bunun yanında, konunun uzmanlarınca Gerçeğin Peşinde adında bir resimli çocuk kitabı ve destekleyici 2 farklı poster (1000 adet) ve broşür (1000 adet) hazırlanmıştır. Kitap 250 adet basılmış olup dijital ve sesli olarak çevrimiçi kullanıma sunulmuştur. Dijital ortamda kısa sürede 2000'e yakın okunmuştur.

Şekil 4: Gerçeğin Peşinde Kitabı Kütüphanelerde

SONUÇ

Covid-19 salgının yarattığı küresel etkilerin yansımaları, dijitalleşen sosyal yaşam üzerinde oldukça belirgindir. Pandemi sonrası sosyal yaşantının evlerde devam etmesi nedeniyle, hem aile bireylerinin birbirleriyle geçirdikleri zaman artmış, hem de bireyler dijital platformlara yönelmiştir. Salgının seyri sosyal medya, televizyon ve farklı iletişim kanallarından takip edilmiş, bu durum ise bilgi kirliliği-yanlış bilgi infodemiye doğurmuştur. Öğrenilen yanlış bilgiler insanları endişeye düşürerek doğru olmayan tedavi yöntemlerini ve bunun beraberinde sağlık sistemine yönelik olumsuz sonuçları getirmiştir. Öyle ki Dünya Sağlık Örgütü, infodeminin küresel ölçekteki tesiri üzerine, 1. Infodemi Konferansı

gerçekleştirmiştir. Hali hazırda devam eden bilgi kirliliği mücadelesine dünya çapında bir etki yaratmak ve doğru iletişim kanallarını kullanmaya yönelik bir fırsat sunmak amacıyla UNESCO Küresel Medya ve Bilgi Okuryazarlığı Haftası 2020 etkinlikleri düzenlenmiştir. Düzenli olarak her yıl çeşitli etkinliklere yer verilen GMIL Haftası kapsamında, dezenformasyon(bilgi çarpıtma) ve infodemi teması oldukça yoğun işlenmiştir. Disiplinler ve meslekler arasında ortak medya ve bilgi okuryazarlığı bağlantıları bir araya getirilmiş, katılımcılara farklı bir perspektif sunulmuştur.

Medya ve Bilgi Okuryazarlığı bu yıla kadar kültürlerarası diyalog, sosyal içerme, iyi yönetim, demokrasi, katılım, kapsayıcılık gibi olgularla anılırken Covid-19 bağlamında bu durum insan sağlığı ve ölümcül risklere karşı önlem ile de daha önemli hale gelmiştir. Infodeminin bu denli ilerlemesindeki en büyük faktörlerden biri insanların medya ve bilgi okuryazarlığı konusundaki yeterli bilgi birikimine sahip olmamasından kaynaklanmaktadır. Yetişkinlerin sahip olduğu doğru ya da yanlış bilgi, çocukların yaşamını doğrudan etkileyerek psikolojilerinde ve sosyal yaşantılarında iz bırakmaktadır.

GMIL 2020 Haftası etkinlikleri kapsamında, Kütüphane Anne Platformu tarafından yürütülen, Bilgi Kaşifleri projesi dahilinde düzenlenen etkinlikler ve atölyeler çevrimiçi ortamda gerçekleştirilmiştir. Proje kapsamında hazırlanan Gerçeğin Peşinde okuma kitabı, çocuklara ve onların yararlanabilecekleri halk kütüphanelerine ve okullara gönderilerek, çocuklarla onların gözünden iletişim kurulmaya çalışılmıştır. Bu sayede ebeveynlerin doğru bilgiyi doğru kaynaktan erişebilmelerinin önemiyle birlikte, bilgi ve medya okuryazarlığına olan farkındalığı arttırmak hedeflenmiştir.

KAYNAKÇA

Eysenbach, G., (2002), Infodemiology:the epidomology of (mis)information, The American Journal of Medicine, 113,(9), 763-765. (2021), Erişim Adresi: [https://www.amjmed.com/article/S0002-9343\(02\)01473-0/fulltext](https://www.amjmed.com/article/S0002-9343(02)01473-0/fulltext)
[https://doi.org/10.1016/s0002-9343\(02\)01473-0](https://doi.org/10.1016/s0002-9343(02)01473-0)

Kütüp-Anne Platformu, Bilgi Kaşifleri Projesi. (2021), Erişim Adresi: <https://www.kutupanne.com/bilgi-kasifleri-projesi/>

Kütüp-Anne Platformu, Resmi Web Sitesi. (2021), Erişim Adresi: <https://www.kutupanne.com/>

Irmak, H. (2020). Bilgi kaşifleri: Gerçeğin peşinde. İstanbul: Vizyon Yayıncılık. (2021), Erişim Adresi: <https://www.yumpu.com/tr/document/read/64724906/bilgi-kasifleri-gercegin-pesinde>

UNESCO Global Alliance for Partnerships on Media and Information Literacy, Previous MIL Week. (2021), Erişim Adresi: <http://www.unesco.org/new/en/communication-and-information/media-development/media-literacy/global-alliance-for-partnerships-on-media-and-information-literacy/global-MIL-week/previous-MIL-week/>

UNESCO Innovative Test Teaches the ABC's of Disinformation. (2021), Erişim Adresi: <https://en.unesco.org/news/innovative-test-teaches-abcs-disinformation>

UNESCO 2016 Global Media and Information Literacy Week. (2021), Erişim Adresi: <https://en.unesco.org/global-MIL-week-2016/history>

UNESCO 2019 Global Media and Information Literacy Week. (2021), Erişim Adresi: <https://webarchive.unesco.org/20200115131053/https://en.unesco.org/commemorations/globalmilweek>

UNESCO 2020 Global Media and Information Literacy Week, Events Detail. (2021), Erişim Adresi: <https://en.unesco.org/commemorations/globalmiweek/2020/aroundtheworld>
<https://www.who.int/news-room/events/detail/2020/10/24/default-calendar/2020-global-media-and-information-literacy-week>

UNESCO 2020 Global Media and Information Literacy Week, Google Maps. (2021), Erişim Adresi: https://www.google.com/maps/d/viewer?mid=v1zf3gD1D7mNzlp274a_ySBrmqkXJ-XO9b&hl=en&ll=18.143803593705048%2C11.214456300000023&z=2

UNESCO 2020 Global Media and Information Literacy Week, In-Focus Sessions. (2021), Erişim Adresi: <https://en.unesco.org/commemorations/globalmiweek/2020/sessioninfocus>

UNESCO 2020 Global Media and Information Literacy Week, Key Figures About GMIL. (2021), Erişim Adresi: https://en.unesco.org/sites/default/files/infographickeyfiguresmil2020_en.pdf

UNESCO 2020 Global Media and Information Literacy Week, Resmi Web Sitesi. (2021), Erişim Adresi: <https://en.unesco.org/commemorations/globalmiweek>

Türk Tabipleri Birliği COVID-19 Pandemisi İki Aylık Değerlendirme Raporu. Pandemide risk iletişimi medya. (2021), Erişim Adresi:
<https://www.ttb.org.tr/userfiles/files/covid19-rapor.pdf>

Tüzün, H., Demirköse, H., Özkan, S., Dikmen, A., İlhan, M.N. COVID-19 pandemisi ve risk iletişimi. *Gazi Sağlık Bilimleri Dergisi*, (özel sayı), 1-8. (2021), Erişim Adresi:
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/gsbdergi/issue/56673/790261>

Tüzün, H., Demirköse, H., Özkan, S., Dikmen, A., İlhan, M.N. COVID-19 pandemisi ve risk iletişimi. *Gazi Sağlık Bilimleri Dergisi*, (özel sayı), 1-8. (2021), Erişim Adresi:
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/gsbdergi/issue/56673/790261>

T.C. Sağlık Bakanlığı COVID-19 Bilgilendirme Sayfası. (2021), Erişim Adresi:
<https://covid19.saglik.gov.tr/>

World Healty Organization, 1st WHO Infodemiology Conference, (2021), Erişim Adresi:
<https://www.who.int/teams/risk-communication/infodemic-management/1st-who-infodemiology-conference>

World Healty Organization, Münih Security Conference. (2021), Erişim Adresi:
<https://www.who.int/director-general/speeches/detail/munich-security-conference>

Library, Archive, And Museum Research Journal

ISSN 2718-0832
www.lamrejournal.org

Analysis of the Journal Evaluation Criteria: A Model Study

Dergi Değerlendirme Kriterlerinin Analizi: Bir Model Çalışması

Yasin ŞEŞEN *

Cite this article as: Şeşen, Y. (2021). Dergi Değerlendirme Kriterlerinin Analizi: Bir Model Çalışması. *Lamre Journal*, 2 (1), 47-56.

ABSTRACT: Academic journals play an important role in keeping up with current literature and accessing new information. Journal publishing, which is a very rich field in terms of revealing very special topics in different fields has an important place in the field of social sciences. Although the social sciences book-type publications at the forefront of Turkey in the past to 586 different print / electronic (e) journal has been published. This increase in journal publishing brings along some problems related to publishing. It is important to determine the evaluation criteria of all national journals published in the field of social sciences in order to correct these troublesome situations in terms of ethical and publication standards. A meeting was held with the T. C. Ministry of Culture and Tourism National ISSN Agency to collect research data and journal lists. Journal Evaluation Criteria of National Index (TR Index) and International Index (Web of Science, Scopus) were examined, compared and a common Journal Evaluation Criteria Model was created. As a result of the study, suggestions were put forward to improve the quality of electronic journals. According to the findings obtained as a result of the study, it is not only where the scientific research results were published and indexed; it has been found that it is important to check what is defined in their contents and whether its quality meets measurable criteria. The ultimate goal of the study is to help create a quality scientific publishing ecosystem in the academic world. In this way, low quality publications at national/ international level can be prevented and magazine publishing can be developed in our country. From this point of view, the study can be included in the literature as a guide.

ÖZ: Akademik dergiler, güncel literatürü takip etmede ve yeni bilgilere erişimde önemli bir rol oynamaktadır. Farklı alanlarda çok özel konuların ortaya koyulması açısından çok zengin bir alan olan dergi yayıncılığı, sosyal bilimler alanında önemli bir yere sahiptir. Sosyal bilimler alanında kitap tipi yayınlar ön planda görünse de Türkiye de geçmişten günümüze 586 farklı basılı/elektronik (e) dergi yayınlanmıştır. Dergi yayıncılığındaki bu artış, yayıncılıkla ilgili bazı sorunları beraberinde getirmektedir. Bu sıkıntılı durumları etik ve yayın standartları açısından düzeltmek amacıyla, sosyal bilimler alanında yayınlanan tüm ulusal dergilerin değerlendirme kriterlerini belirlemek önemlidir. Araştırma verilerinin ve dergi listelerinin toplanması için T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Ulusal ISSN Ajansı ile bir görüşme yapılmıştır. Ulusal Dizin (TR Dizin) ve Uluslararası Dizinlerin (Web of Science, Scopus) Dergi Değerlendirme Kriterleri incelenmiş, karşılaştırılmış ve ortak bir Dergi Değerlendirme Kriterleri Modeli oluşturulmuştur. Çalışmanın sonucunda, elektronik dergilerin kalitesini geliştirmek için öneriler öne sürülmüştür. Çalışma sonucunda elde edilen bulgulara göre, bilimsel araştırma sonuçlarının sadece nerede yayınlandığı ve dizinlendiği değil; içeriklerinde neyin tanımlandığı ve kalitesinin ölçülebilir kriterleri karşılayıp-karşılamadığının kontrol edilmesinin önemli olduğuna erişilmiştir. Çalışmanın nihai hedefi, akademik dünyada kaliteli bir bilimsel yayıncılık ekosistemi oluşturulmasına yardımcı olmaktır. Bu şekilde, ulusal/uluslararası düzeyde düşük kaliteli yayınlar önlenabilir ve ülkemizde dergi yayıncılığı geliştirilebilir. Bu açıdan bakıldığında, çalışma bir rehber olarak literatüre katılabilir.

Keywords: National Journals, Journal Evaluation Criteria, TR Index, Web of Science, Scopus.

Anahtar Sözcükler: Ulusal Dergiler, Dergi Değerlendirme Kriterleri, TR Dizin, Web of Science, Scopus

INTRODUCTION

The positive effects of the use of information and communication technologies (ICT) in the different areas of personal, social, and economic lives have been observed quite frequently nowadays. As a result of the fact that the new technologies that are in constant motion move processes to newer dimensions results in both data production and changes in the nature of information obtained from these data (Yalçinkaya, 2019, p. 4). The most important elements of today's world, shaped by the new realities brought by data is the technological development, the globalized economy with communication, the production, acquisition of information, and the qualified evaluation of the information obtained (Özdemirci and Torunlar, 2018, p. 9).

Due to the positive motivation given by the development of information and accession to information by the worldwide researchers who desire to access resources in electronic media has also been increased. Scientific journals help researchers to feed their needs to access electronic resources. They are important official communication tools used extensively by scientists. Publication of and accessing to current research results quickly become the most basic features of scientific journals. These features distinguish scientific journals from other scientific communication tools and make them more used in disciplines where timeliness is at the forefront (Küçük, Al ve Olcay, 2008, p. 4).

Quality and efficient studies have been carried out in the last 5 years, especially in the field of access of researchers to scientific electronic journal (e-journal) services and e-journal resources. The rapid expansion of electronic publishing and the possibilities provided by the computer technologies also facilitate the emergence of some negative approaches in journal publishing.

For example, plagiarism attempts that steal the work of authors, an irrepressible increase in the number of marauding journals etc. the number of many negative situations is increasing journal platforms and e-directories have been created in order to facilitate users to access and track e-journals. It is aimed to improve the use of these platforms and to provide quick access to resources through an easy use. With increasing demand for information in the academic world and the more intensive use of e-journals, international access to information has increased and the speed of sharing of academic information from a universal point of view has also increased indirectly. With the contribution of digitization in the academic world, information access opportunities have also increased. E-journal systems usually have a journal management and publishing system that supports advanced communication options. These systems were developed to mediate the free exchange of information, not only to publish journals, but also mediate the presentation of publications to potential users in the electronic media (Çelik and Buğan, 2013, p. 7). With the increase in the quality and quantity of e-journals, access to information elements and international open access activities are also improved. Open access is a very important element in the rapid progress of science and the dissemination of information. Journal publishing which supports open access constantly improves and makes a positive impact on the Science of Information and Document Management.

The rapid proliferation of electronic publishing and the opportunities provided by computer technologies also facilitate the emergence of some negative approaches in magazine publishing. For example, plagiarism attempts stealing the work and labor of other authors, an inevitable increase in the number of predatory journals, etc. the number of many adverse events

is increasing. The devastating effect of low-quality studies in predatory journals is revealed as the contamination of science and as an accumulative process. At the same time, this effect which is contagious, becomes impossible to avoid with the participation of outputs that have not been evaluated scientifically in other studies. The researchers participating in this cycle consciously or unconsciously gradually grow the network which leads to generating irreparable results (Akça and Akbulut, 2018, p. 9).

Correction of observable problems is important for the development of journal publishing. In order to prevent and solve problems that arise and/or have the potential to arise in the field of e-journal, various academic studies are carried out in this field. The common result of these studies, it is important to establish certain standards. In order to develop and use new communication paradigms, it is obvious that both the technical and legal sides of e-publishing must be rethought and prepared for the future (Arıkan, 2017, p. 8). As Arıkan mentioned, e-journals that are constantly being discussed in national and international context should also be examined in detail and should be assigned certain standards. In today's global world shaped with technology, the value of information becomes meaningful if it is visible, easy to access, accredited and present certain standards. Sharing and transformation of the knowledge produced as intellectual capital is directly related to the visibility and access of knowledge, because published but not distributed information will have no function (Alav, 2018, p. 12). As Alav emphasized in terms of the development of electronic publishing, it is important to set certain standards in academic electronic publishing. For this reason, National Index (TR Index) and International Comprehensive General Directories (Web of Science, Scopus) journal of analysis using the general evaluation criteria in the future should

be determined. how the standards of academic journals and the future is a strategic model is introduced.

1. PURPOSE OF THE STUDY

The aim of the study is to qualitatively analyze whether Turkish journals comply with the most cited journal evaluation standards and the standards of important national/international indexes in the world with the help of the results obtained from the data analyzed correctly. By conducting these analyses, it can be determined how journal standards should be and can be used as evaluating the journal performance in a measurable qualitative and quantitative data. In addition, the benefits of developing quantitative data on electronic journal publishing in academic studies are an undeniable reality. Because, it is not enough for a work to be written by one or more authors, it is important to note that by measuring the references to a work, it is necessary to analyze the attribution of the work and determine its contribution to science in general. As a result using the study; to overcome the existing problems about the quality of our national journal in a positive direction for the future development of their ethical be protected from troubles can take place in International Citation Indexes constantly monitor and broadcast the way that various policies in order to contribute to ensuring international standards in academic studies can be demonstrated.

2. LITERATURE REVIEW

Various studies have been conducted related to identifying the overall quality and efficiency of the academic journals. Journal quality measurements are very important for evaluating the compliance of the journals with national and/or international standard values. Two important sources used in journal quality assessment are the Journal Citation Reports

(JCR) produced by ISI and the SCImago Journal&Country rank (SJR) produced by Scopus (Özen, 2014, p. 7).

Journal Citation Reports (JCR) “provides researchers with the transparent, publisher-independent data and statistics needed to make academically confident decisions in today's emerging scientific publishing environment” (Clarivate Analytics, 2020). As Özen (2014, p. 5) points out, the Journal Citation Reports (JCR) has over time become a structure that comprehensively produces Journal Citation Reports. Today, Journal Citation Reports (JCR) serve to determine the impact factor of the journals, their ranking, the total citation received by the journals, the impact factor, as well as present the journals performance data (Dhyi, 2018, p. 18). As part of the journal quality assessment, journals are generally evaluated based on national and/or international criteria. According to these criteria, definitions are made on the journal and the subject areas. According to these criteria, evaluation is possible only if the articles receive citation, and if they are being viewed, downloaded or linked, but it should not be limited only to these situations. In addition to these criteria, the general layout and functioning of the journal needs to be evaluated. In this way, it will be easier to identify journals that publish quality publications and/or act in a marauding way in the academic world.

In order to reach the information particles within the information sources in the fastest way possible, directories, books and journals, it should be set in a detailed way the subject title, place names, contact names. Leading researchers on the development of indexing techniques after the World War II created some works in the journal sector in order to advance academic literature. One of these studies is the

citation index study that Garfield conducted as a project. The study focused on how the machines produce indexing terms without the judgement of people (Al and Tonta, 2004, p. 5). He realized that the use of journals in indexing could help access information more quickly due to the increase in the number of publications. In this context, he has developed various citation indexing works under the Garfield Institute for Scientific Information (ISI). Garfield later published the Science Citation Index (SCI-SCIE), the Social Sciences Citation Index (SSCI), and the Arts and Humanities Citation Index (A&HCI), which he created to index citations (Garfield, 1983, p. 3; White, 1985, p. 7). In this way, citation directories took their place in the literature and started to be spread as becoming prestigious in the scientific world.

General directories; national/international books, etc. reflecting the sources of information, providing bibliographic control works like the article directory which provides bibliographic information of the papers in the symposium which features national/international subject bibliography feature they carry (Turkey Education Research Database, Social Sciences Database etc.)

In this direction, the ‘TR Index, Web of Science (WOS), Scopus’ directories included in the subject of the study can be defined as follows:

*TR Index: This is a list showing the impact factors of national journals published by TUBITAK ULAKBIM and references to studies in these journals. In accordance with the ULAKBIM basic mission, the TR Index is the most important academic studies which was developed in line with the international standards in order to provide researchers with electronic access to national and scientific content. TR Index consists of journals around

subjected in Science and Social Sciences, Dentistry, Pharmacy, Engineering, Basic Sciences, Health Sciences, Veterinary Medicine, Social and Humanities. The national scientific journals constitute the scope of TR Index and they are selected by several committees consisting of experts and academics in related subject areas according to the criteria for evaluating the journal (TR Index, 2020).

*Web of Science (WOS): First presented by the Scientific Information Institute (ISI) to researchers as a mean of access to information. It is a website that provides subscription-based access to multiple databases that provide comprehensive citation data for many different academic disciplines. It is served by Clarivate Analytics. "The Web of Science Core Collection covers more than 21,100 peer-reviewed, high-quality academic journals published worldwide (including open access journals) more than 250 Social Sciences, Arts&Humanities etc. it has different discipline. It also covers conference proceedings and book data" (Web of Science, 2020).

*Scopus: Journal, patent, book, conference statement etc. in 2004 by Elsevier. It was intended to create index resources. It is the broadest peer-reviewed literature database (scientific journals, books and conference reports) consisting of abstracts and citations. Scopus, selected and meticulously scrutinized by an independent review board 24.600 active publishers indexes content from the title and people ideas and institutions underlying architecture uses a rich metadata published to connect. "Using advanced tools and analytics, Scopus produces precise citation results detailed researcher profiles and information that provides better decisions, actions, and results"(Scopus, 2020).

3. JOURNAL EVALUATION CRITERIA

In the past years, various academic studies on the evaluation of scientific journals have been conducted together with studies in different fields. The vast majority of these studies have been conducted by the researchers abroad. Along with the studies started in 1980, the authors habits of searching and reading information were investigated for 25 years and with the development of electronic journal publishing, changes in usage models were revealed (Tenopir and King, 2000, p. 4; King, Tenopir ve Montgomery, 2003, p. 9). Along with the contribution of these usage models, it has been found that maintaining printed journals in the academic field is quite difficult today. Because it has been seen that the cost of publishing printed journals has increased considerably and technological innovations are not very necessary with the positive impact on human life. Due to the publication of scientific journals in the form of e-journals over time, the principles of e-journal evaluation have begun to gain importance.

In Turkey, e-journals are mostly downloaded in the evaluation criteria, how many citations they receive, how many people read them etc. points are seen as important. In addition to the fact that e-journals are internationally recognized, the measurement of their value as an enterprise is also important. The number of citations that indicate journals are used during publication production also contributes to the value of their use. The quality of an article with a high number of citations is also likely to be high. TR Index, Web of Science, Scopus journal evaluation criteria are examined below.

3.1. TR Index Journal Evaluation Criteria

Bibliographic information (article name, author name, abstract, bibliography etc.) of the articles inserted in the electronic journals scanned in TR Index since 2000 and the vast majority of articles are accessible in accordance with open access rules. TR Index journal evaluation criteria can be defined as:

- Journal management: the journal numbers should be published at the intervals they announce during the year and on time.
- Field editors should be present in the institute and wide-ranging journals.
- Journals must have language editors appropriate to the language of publication. Attention should be paid to compliance with the rules of writing in the language of interest.
- There must be a corporate distribution in publishing, consulting institutions, and the editorial board must be formed at least 1/3 different institutions. It is to include the names of the institutions where the board members work or at least information about the city and country where they are located.
- Competencies of the editor and the editorial board members in their fields, publications etc. should be taken into consideration.
- Appropriate arbitrators should be appointed from different institutions and attention should be paid to the principles of impartiality and diversity.
- Attention should be paid to the diversity of institutions and authors of the articles to be published in the journal.

- Ethical rules must be followed. As in all disciplines, the Social Sciences Research and Ethics Committee has received ethics committee approval decisions separately for clinical and experimental human and animal studies are necessary this check should be indicated and should be documented in the article. For example, authors of the scientific articles sent to journals should take into account the recommendations of the ICMJE (International Committee of Medical Journal Editors) and the standards of COPE (Committee on Publication Ethics) (TR Index, 2020).

3.2. Web of Science (WOS) Journal Evaluation Criteria

The journal evaluation criteria of the WOS published which provides comprehensive citation data for many different academic disciplines as follows:

- Each article must be given an original article number or written with continuous page numbers.
- The journal must have page and article numbers, they must be listed separately, not combined (for example: 23.6-23.10; Art. # 23, pp. 6-10).
- Institute field editor and wide-ranging journals should have field editors.
- A DOI number should be taken. The article number should not be referred to as the DOI number.
- Journals must have language editors suitable for the language of the publication. Attention should be paid to the compliance of the spelling rules of the relevant language.

- Publication and advisory boards should have a corporate distribution. The at least 1/3 of the editorial board members should consist of different institutions.
- Attention should be paid to the diversity of institutions and authors in articles published in the journal.
- Ethical rules must be followed. In journals, ICMJE (International Committee of Medical Journal Editors) recommendations and COPE (Committee on Publication Ethics)'s standards should be taken into account (Web Of Science Publisher Relations, 2020).

3.3. Scopus Journal Evaluation Criteria

Scopus raises many important criteria in terms of making strategic decisions about journals to be indexed in the database. Scopus journal evaluation criteria can be defined as:

- Content must have a publicly accessible description of the referee evaluation process and about the referee evaluation process.
- The journal must have an ISSN.
- Articles must have an English title and a title.
- The journal must be published regularly.
- The bibliography of the articles must be prepared with Latin Alphabet.
- There must be ethical principles of publication accessible to all authors. There needs to be an accessible broadcast videos policy.
- There must be a list of referees available online. Referees should take double-blind

criteria into consideration during their revisions.

- There should be diversity in the geographical distribution of the editors and the editorial board.
- All journal content must be accessible online. Previous issues of the journal must be accessible from the journal website and the accessible in English journal website (Scopus, 2020).

4. TR INDEX, WOS, SCOPUS DIRECTORIES DETERMINATION OF COMMON JOURNAL EVALUATION CRITERIA MODEL

Evaluation criteria given in national and international directories may vary depending on the structure and characteristics of the directories. Based on the criteria common to all three series in the article, a common model of evaluation criteria can be revealed as a result of a detailed analysis made on the general international standards. The common evaluation criteria model is discussed in detail in Table 1:

Table 1. TR Index, Web of Science, Scopus Joint Journal Evaluation Criteria

<p>Criterion 1. The journal should be a peer-reviewed and scientific journal. This should be stated in the journal and/or the web page of the journal. Referee evaluation should be double blinding.</p> <p>Criterion 2. The journal information (full name of the journal, name available in any other languages (such as English name, if applicable) the abbreviated name, ISSN, full address, language of the publication, publication in conjunction with the month of the broadcast range, purpose, scope and ethical concerns, corporate communications and e-mail addresses and related board editors, publishers, commercial printers etc. must be located on the web page.</p> <p>Criterion 3. Articles in the journal must have abstract and keywords in the language of the article. Abstract and keywords must comply with the international standards.</p> <p>Criterion 4. If the journal has page and article numbers, they should be listed separately, not combined (for example: 23.6-not 23.10; Art. # 23, pp. 6-10).</p> <p>Criterion 5. Bibliography should be prepared based on international standards (APA, MLA, AIP, NLM, AMA, ACS, etc.). It must be appropriately applied, the format used should be specified in detail in the article writing rules.</p> <p>Criterion 6. On the first page of the scientific articles in the journal, preferably at the bottom, the dates of submission and acceptance of the articles, the institutions of all authors, contact information and the internationally valid 'ORCID' information should be included.</p> <p>Criterion 7. All identifiers for the article should be given, such as DOI and PII (Digital Object Number).</p> <p>Criterion 8. The use of plagiarism programs should be valued and given a certain rate (e.g. 10-15%, etc. that should be considered.</p> <p>Criterion 9. At the end of the article, researchers should be given a 'contribution rate statement, a statement of support and gratitude, a statement of conflict'.</p> <p>Criterion 10. The editorial and advisory boards must have institutional distribution and the editorial board must consist of at least 1/3 different institutions. Attention should be paid to the diversity of institutions and authors in articles published in the journal.</p>
--

CONCLUSION AND RECOMMENDATIONS

In our country, the attention given to the journal evaluation criteria needs to be developed. Academic promotion criteria, academic incentive etc. Web of Science and Scopus data are in important academic activities. But besides Web of Science and Scopus platforms include non-profit companies (Clarivate Analytics, Elsevier etc.) and their products. For this reason, the number of journals indexed in these databases in many countries has increased for various reasons in a very short period of time as a result of

In our country, the attention given to the journal evaluation criteria needs to be developed. Academic promotion criteria, academic incentive etc. Web of Science and Scopus data are in important academic activities. But besides Web of Science and Scopus platforms include non-profit companies (Clarivate Analytics, Elsevier etc.) and their products. For this reason, the number of journals indexed in these databases in many countries has increased for various reasons in a very short period of time as a result of regional expansion decisions. Many journals have appeared, especially in India and the African continent, and their number has also begun to increase. In order to protect journals from the danger of marauding journals, various studies have also been initiated. In our country, ULAKBIM works on preventing publication in predatory journals. Academic promotion, academic promotion etc. in important activities it prevents the importance of predatory journals. TR Index is the national directory of our country and is supported by the National Research Organization ULAKBIM. It also serves as a non-profit (unlike other directories around the world). In this respect, the TR Index should be supported by the academic institutions and organizations in all academic subjects. Authors should be encouraged to publish in TR Index journals. Science is an effort to come up with quality and efficient products and try to understand the world. Academics are researchers who contribute to the world of science. Academics conduct research and share their findings through publications in order to contribute to scientific development in their fields. But a scientific environment that competes academics should never be allowed to find a place in our country, if they target just to increase their number of publications in the country without seeking for a quality or for monetary incentives. This negative situation can damage the nature of the academic world.

For this reason, when determining policies to improve or disseminate research outcomes, efficient systems based entirely on bibliometric indicators should be encouraged.

Among the best ways to solve the problems discussed in the article, it examined where the work is published and indexed which is important for scientific research as well as to establish a scientific publishing ecosystem in which the content of the works is described and the quality of them can be controlled whether they meet measurable criteria. This ecosystem should also include referees, subject field experts and editors who put forward valuable opinions. In this way, it will also contribute to the creation of higher quality publications in the national/international arena.

REFERENCES

- Akça, S., Akbulut, M. (2018). Türkiye'deki yağmacı dergiler: Beall listesi üzerine bir araştırma. *Bilgi Dünyası*, 19(2), 255-274.
- Al, U., Tonta, Y. (2004). Atıf analizi: Hacettepe Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü tezlerinde atıf yapılan kaynaklar. *Bilgi Dünyası*, 5(1), 19-47.
- Alav, O. (2018). Açık erişim sistemleri ve bilgi yönetişimi farkındalığı. *Elektronik Sosyal Bilgiler Eğitimi Dergisi*, 2(2), 1-11.
- Arıkan, A. (2017). *Türkiye'de elektronik yayıncılık ve telif hakları*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, Ankara.
- Clarivate Analytics (2020). Access Address: <https://clarivate.com/webofsciencegroup/solutions/journal-citation-reports/>
- Çelik, S., Buğan, O. (2013). Açık dergi sistemleri (ADS): Açık kaynak kodlu dergi yönetim ve yayımlama sistemi. *Yükseköğretim Dergisi*, 3(1), 12-2.
- Dhyi, S. M. A. (2018). *Atıf dizinlerinden çıkarılan dergiler ve etkileri* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, Ankara.
- Garfield, E. (1983). *Citation indexing: Its theory and application in science, technology, and humanities*. Philadelphia: ISI Press.
- King, D. W., Tenopir, C., Montgomery, C. H. (2003). Patterns of journal use by faculty at three diverse universities. *D-Lib Magazine*, 9(10), 19-20.
- Küçük, M. E., Al, U., Olcay, N. E. (2008) Türkiye'de bilimsel elektronik dergiler. *Türk Kütüphaneciliği*, 22(3), 308-319
- Özdemirci, F., Torunlar, M.(2018). Bilgi-değişim-siber güvenlik-bağımsızlık. *Bilgi Yönetimi* 1(1), 78-83.
- Özen, H. (2014). *Dergi koleksiyonlarının değeri Kullanım ve atıf verilerine dayalı bir analiz* (Yayınlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, Ankara.
- Scopus (2020). Access Address: <https://www.elsevier.com/tr-tr/solutions/scopus>
- Tenopir, C., King, D. W. (2000). *Towards electronic journals: Realities for scientists, librarians, and publishers*. Washington: Special Libraries Association.
- TR Dizin (2020). Access Address: <https://trdizin.gov.tr/about>
- Web Of Science (2020). Access Address: https://cabim.ulakbim.gov.tr/wp-content/uploads/sites/4/2019/11/WS388947497_Turkey-Brochure_V3_RGB_TR.pdf
- Web Of Science Publisher Relations (2020). Access Address: http://wokinfo.com/publisher_relations/journals/
- White, E. C. (1985). Bibliometrics: From curiosity to convention. *Special Libraries*, 76(1), 35- 42.
- Yalçınkaya, B., Cibaroglu, M. O. (2019). Nesnelerin İnternetine Genel Yaklaşımlar: Bilgi Yönetiminde Nesnelerin İnterneti. *Arşiv Dünyası*, 6 (1), 1-15.

Library, Archive, And Museum Research Journal

ISSN 2718-0832
www.lamrejournal.org

Bilgi Merkezlerinde Risk ve Kriz Yönetimi

Risk and Crisis Management in Information Centers

Hülya ÇELİK ŞEŞEN

Cite this article as: Çelik Şeşen, H. (2021). Bilgi Merkezlerinde Risk ve Kriz Yönetimi. *Lamre Journal*, 2 (1), 57-58.

ÖZ: Bilgi merkezlerinin her türlü doğal ve beşerî afetlerden korunması önemlidir. Bu amaçla, afetler meydana gelmeden önce yapılan 'risk çalışmaları' ile afetlerden sonra yapılan 'kriz çalışmaları', afetlerin etkilerinden korunulması açısından verimli çalışmalardır. Afetlerden arşiv ve benzeri bilgi merkezlerinin korunabilmesi amacıyla, teknik çalışmalar yapılmalıdır. Editörlüğünü Doç. Dr. Alpaslan Hamdi KUZUCUOĞLU ile Öğr. Gör. Yasin ŞEŞEN'in üstlendiği bu değerli eser, kültürel bellek kurumları olarak bilinen kütüphane ve arşivlerin afetlerden korunabilmesi için ortaya koyulması gereken yeni hizmet anlayışları ile en yeni teknik uygulamalar üzerine bilgiler içermektedir. Eser 'Risk Yönetimi ve Kriz Yönetimi' olmak üzere iki ana bölümden oluşmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Kütüphane, Arşiv, Bilgi Merkezleri, Afet, Risk, Kriz.

ABSTRACT: It is important to protect information centers from all kinds of natural and human disasters. For this purpose, 'risk studies' performed before disasters occur and 'crisis studies' performed after disasters are efficient studies in terms of protection from the effects of disasters. In order to protect archives and similar information centers from disasters, technical studies should be carried out. It's editor is Assoc. Dr. Alpaslan Hamdi Kuzucuoğlu and Lecturer Yasin Şeşen, this valuable work, undertaken by contains information on the new service concepts and the latest technical applications that must be put forward in order to protect libraries and archives known as cultural memory institutions from disasters. The work consists of two main parts: 'Risk Management and Crisis Management'.

Keywords: Library, Archive, Information Centers, Disaster, Risk, Crisis.

GİRİŞ

Bilgi Merkezlerinde Risk ve Kriz Yönetimi kitabı uluslararası yayın evi statüsündeki Hiper Yayın'dan yayınlanarak araştırmacıların ilgisine sunulmuştur. Bilgi Merkezlerinde Risk ve Kriz Yönetimi kitabına 18 yazar katkı sağlamıştır. Kitabın editörleri İstanbul Medeniyet Üniversitesinden Doç. Dr. Alpaslan H. Kuzucuoğlu, Hitit Üniversitesinden Öğr. Gör. Yasin Şeşen'dir.

Bilgi merkezleri; bilgi taşıyıcılarının belli bir amaca yönelik olarak toplandığı hiçbir kayba uğramaksızın korunduğu, arandığında en kolay bulunabilecek tarzda düzenlendiği ve optimum kullanımı ile bilgi akışının kesintisiz oluşumunun sağlandığı merkezlerdir. Kitabın çıkış noktası "bilgi merkezi yalnız dört duvardan ibaret bir bina değildir" sözü olmuştur. Bugüne kadar afet yönetimi ile ilgili birçok yayın elinize geçmiş olabilir. Ancak konunun bilgi merkezleri risk ve kriz yönetimi konseptinde, alanında uzman araştırmacılar tarafından ele alınması ilk kez gerçekleşmektedir. Her kurum ve kuruluşu tehdit eden acil durum ve afetler bilgi merkezlerinde de olumsuz etkilere neden olabilmektedir. Olası bir acil durum öncesi risklerin belirlenmesi, hassas bölgelerin saptanması, plan ve senaryoların geliştirilmesi, bilgi yönetim ve erken uyarı sistemlerinin tesisi, kaynaklar açısından hazırlıklı hale gelmek hayati önem taşıyan konulardır. Tam bir zarar azaltma ve hazırlıklı olma hali müdahaleyi de oldukça kolaylaştıracaktır. İnsan ve doğal kaynaklı acil durum ve afetlerle mücadelede hem risk yönetimi hem de kriz yönetimi uygulamaları çok önemlidir. Her iki yönetim şeklinin ayrıntılarıyla incelendiği bu kitabın olağanüstü bir hal öncesi hazırlık çalışmalarına; bir kriz anında ise müdahale ve yeniden yapılandırma çalışmalarına katkı sağlaması yazarların temennisidir. Bütüncül risk ve kriz yönetimi yaklaşımlarıyla Etkin Acil Durum

ve Afet Yönetimi İklimi'nde buluşulması hedeflenmiştir.

Kitabın önsözünü Meslektaşımız Prof. Dr. Mikdat Kadioğlu hocamız yazmıştır. Hocamız Mahatma Gandhi'nin önemli bir sözünü vurgulamıştır: "Söylediklerinize dikkatedin; düşüncelere dönüşür... Düşüncelerinize dikkat edin; duygularınıza dönüşür... Duygularınıza dikkat edin; davranışlarınıza dönüşür... Davranışlarınıza dikkat edin; alışkanlıklarınıza dönüşür... Alışkanlıklarınıza dikkat edin; değerlerinize dönüşür... Değerlerinize dikkat edin; karakterinize dönüşür... Karakterinize dikkat edin; kaderinize dönüşür."

Afet yönetimi ile bilgi ve belge yönetimi alanında akademiden ve sahadan uzmanların, bilgi ve tecrübe sahibi oldukları konularda kaleme aldıkları çalışmalardan oluşan bu eser, başta Bilgi ve Belge Yönetimi bölümü öğrencileri ve bilgi hizmetleri meslek alanında çalışanlar olmak üzere alan hakkında çalışma yapan tüm araştırmacıların ilgisini çekebilecek yeni bilgiler içermektedir. Saygılarımla...

Kaynak:

Doç.Dr. Alpaslan Hamdi KUZUCUOĞLU

<https://www.meteoroloji.org.tr/kitap-tanitimi-bilgi-merkezlerinde-risk-ve-kriz-yonetimi>

Library, Archive, And Museum Research Journal

ISSN 2718-0832
www.lamrejournal.org

Tıp Bilgi Kaynakları ve Yönetimi: Sağlık Kuruluşlarında Verilen Kütüphane Hizmetleri

Medical Information Resources and Management: Library Services Provided in Health Care Organizations

Aydanur ÇELİKKOL*
Sinem Ayşe GÜLMEZ SAYDAM**

Cite this article as: Çelikkol, A. ve Gülmez Saydam, S.A. (2021). Tıp Bilgi Kaynakları ve Yönetimi: Sağlık Kuruluşlarında Verilen Kütüphane Hizmetleri. *Lamre Journal*, 2 (1), 59-62.

ÖZ: 2020-2021 eğitim öğretim yılı güz döneminde İstanbul Medeniyet Üniversitesi (İMÜ) Edebiyat Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümünde verilen Tıp Bilgi Kaynakları ve Yönetimi dersi kapsamında gerçekleştirilen bu çalışmada hastalara, hasta yakınlarına ve personellere verilen kütüphane hizmetleri araştırılmıştır. "Sağlık Kuruluşlarında Verilen Kütüphane Hizmetleri" kapsamında, sağlık alanında yapılan kütüphane hizmetlerine yönelik araştırmalar ve bu hizmetlerin tarihsel gelişimi incelenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Tıp bilgi kaynakları ve yönetimi, Kütüphane hizmetleri, Tıp kütüphaneciliği

ABSTRACT: In this study, which was carried out within the scope of the Medical Information Resources and Management course given at the Department of Information and Document Management at Istanbul Medeniyet University (IMU) in the fall semester of the 2020-2021 academic year, the library services provided to patients, patients' relatives and staff were investigated. Within the scope of "Library Services Provided in Health Care Organizations", researches on library services given in the field of health and the historical development of these services have been examined.

Keywords: Knowledge management in medical and health care organizations, Library services, Medical librarianship

*Lisans Öğrencisi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Bilgi ve Belge Yönetimi, İstanbul, Türkiye
Email: aydanur5229@gmail.com ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5365-5711>

**Lisans Öğrencisi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Bilgi ve Belge Yönetimi, İstanbul, Türkiye
Email: snmgmz@gmail.com ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1470-7213>

Geliş/Received: 14.12.2020
Düzeltilme/Correction: 05.01.2021
Kabul/Accepted: 12.01.2021

GİRİŞ

2020-2021 eğitim öğretim yılı güz döneminde İstanbul Medeniyet Üniversitesi (İMÜ) Edebiyat Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümünde verilen Tıp Bilgi Kaynakları ve Yönetimi dersi kapsamında gerçekleştirilen “Sağlık Kuruluşlarında Verilen Kütüphane Hizmetleri” başlıklı sunumda kurum türü ayırt etmeksizin hastalara, hasta yakınlarına ve personellere verilen kütüphane hizmetlerinin tarihsel gelişimi araştırılmıştır. Tıp Bilgi Kaynakları ve Yönetimi dersi kapsamında yapılan sunumun metinleştirildiği bu çalışmada, sağlık alanında yapılan kütüphane hizmetlerine yönelik literatürde yapılan araştırmalar ve programlar incelenmiştir.

Konu başlığı ile ilgili; Uluslararası Kütüphane Dernekleri ve Kurumları Federasyonu (IFLA) tarafından yayımlanan ve Doç. Dr. Güler Demir'in tarafından yazılan ve Doç. Dr. Güler Demir'in Türkçe'ye çevirdiği “Hastanelerdeki Hastalara ve Uzun Süreli Bakım Tesislerindeki Yaşlılar ile Engellilere Hizmet Sunan Kütüphaneler İçin Kılavuz” (Demir, 2000), Nazlı Köksal'ın “Hastalara Kütüphane Hizmeti Verilmesi” makalesi (Köksal, 1979), ile Northport (A.B.D.) Eski Muhripler Hastanesi Kütüphane Müdürü Mary E. Walsh'in 1970 yılında yayımlanan ve Nihal Borcaklı tarafından Türkçe'ye tercüme edilen “Hastanelerde Kütüphane Servislerinin Kurulması” makaleleri (Walsh, 1970), temel kaynaklar olarak değerlendirilmiştir.

Mary James'in şu sözü okumanın ve kitapların bireyler üzerindeki olumlu etkilerini fark ettiriyor ve BBY alanının önemini anlamayı sağlıyor, kullanıcı odaklı düşünerek sağlık kuruluşlarında kütüphane hizmetlerini geliştirilmesinin ve yeni fikirler sunulup farklı adımlar atılmasının gerekliliğini ortaya koyuyor: “Kütüphane kırık kemikleri onaramaz, hastalıklı organları ameliyat edemez, ya da diğer fiziksel eksiklikleri

düzeltemez, fakat zihinleri ve morali terbiye etmek aynı derecede önemli değil midir?” (Köksal, 1979, s. 45)

1. SAĞLIK KURULUŞLARINDA VERİLEN KÜTÜPHANE HİZMETLERİ

Sağlık kuruluşlarında hastalara, hasta yakınlarına veya personele yönelik kütüphane hizmetlerinin kurumun misyon ve vizyonuna uygun olarak oluşturulmasının önemi, istihdam edilecek personelin taşınması gereken özellikleri, koleksiyonun oluşturulması, iç mekânın kullanıcıların ihtiyacı dikkate alınarak tasarlanması, teknik donanım ve alt yapının oluşturulması için bütçe, kaynak desteği ve sürdürülebilirliği, kütüphane kaynaklarının ve hizmetlerinin tanıtımı gibi hususlara önem verildiği yurtdışında uygulanan örneklerde görülmektedir. Son yıllarda artış gösteren Türkiye'deki örneklerde ise, bazen sağlık kuruluşlarının politikaları dâhilinde kütüphane hizmetlerinin geliştirildiği, bazen de kurum çalışanlarının desteğiyle veya öncülüğünde başlatılan kütüphanelerin kurulması veya gezici kütüphane gibi çalışmalara rastlanmaktadır. İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi (DEÜ) Hastanesinde Başhekim Prof. Dr. Mehmet Refik Mas'ın öncülüğünde, Hastane Müdür Yardımcısı F. Sultan Ergün'ün koordinasyonu ile hayata geçirilen ve Haziran 2014'te başlatılan uygulama sayesinde bir görevli eşliğinde “Gezici Kütüphane” arabasıyla dolaşarak servislerde kitap dağıtılması (BBY Haber, 23 Aralık 2014), Bartın Kamu Hastaneleri Birliği Genel Sekreterliği ve Bartın Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu tarafından Bartın Devlet Hastanesi Çocuk Servisinde oluşturulan “Şifalı Eller Kütüphanesi” (BBY Haber, 23 Aralık 2014), Kamu Hastaneleri Genel Sekreterliği ve “Konya Kitap Okuyor Platformu” ile Konya Numune Hastanesi'nin imzaladığı protokol kapsamında Konya Numune Hastanesine 4000'e yakın kitap ile 2016 yılında kurulan kütüphane

hastanelere kurulan kütüphane veya kitaplıklardan farklı olarak Türkiye’de ilk kez uygulanan bir hizmetle 2017’de Erzurum İl Halk Kütüphanesine bağlı olarak Erzurum Bölge Eğitim Araştırma Hastanesine açılan “Şube Kütüphanesi” (BBY Haber, 23 Eylül 2017), Siirt İl Sağlık Müdürlüğüne bağlı Siirt Devlet Hastanesinde 2019 yılında hizmete açılan kütüphane (Medya Siirt, 11 Aralık 2019), Türkiye’de sağlık alanında uygulanan kütüphane hizmetleri arasında dikkat çekici örneklerden bazılarıdır.

Mekân, bütçe, koleksiyon ve kullanıcı gereksinimleri gibi temel öğeler dikkate alınarak bir kütüphane oluşturulsa da verimli bir işleyişi sağlamak ve kullanıcı memnuniyeti için nitelikli kütüphaneci istihdamına ihtiyaç duyulduğu düşünülmektedir. Bu noktada, Bilgi ve Belge Yönetimi (BBY) Bölümleri lisans eğitiminde, tıp bilgi kaynakları ve yönetimiyle ilgili teorik ve uygulamalı (staj) eğitim imkânı sağlayarak mezunlarına farklı bir iş olanağı sunmaktadır. Sağlık kuruluşlarında kütüphaneci olarak hastalara ve hasta yakınlarına yardımcı olup onları okumaya teşvik etmek ve hasta bakımı veya tedavisine katkı sağlayacak kütüphane materyallerini hastaların gereksinimlerine göre seçip önermek, onların mental olarak iyileşmelerine katkı sağlayabilir.

Mary James’in şu sözü okumanın ve kitapların bireyler üzerindeki olumlu etkilerini fark ettiriyor ve BBY alanının önemini anlamayı sağlıyor, kullanıcı odaklı düşünerek sağlık kuruluşlarında kütüphane hizmetlerini geliştirilmesinin ve yeni fikirler sunulup farklı adımlar atılmasının gerekliliğini ortaya koyuyor: “Kütüphane kırık kemikleri onaramaz, hastalıklı organları ameliyat edemez, ya da diğer fiziksel eksiklikleri düzeltemez, fakat zihinleri ve morali terbiye etmek aynı derecede önemli değil midir?” (Köksal, 1979, s. 45).

SONUÇ

Son yıllarda Türkiye’de gerçekleştirilen uygulamalar incelendiğinde sağlık kuruluşlarında hastalara, hasta yakınlarına veya personele yönelik kütüphane hizmetlerine daha fazla önem verildiği görülmektedir. Sağlık kuruluşlarında verilen kütüphane hizmetlerinin yanında Bilgi ve Belge Yönetimi bölümlerindeki lisans eğitiminde Tıp Bilgi Kaynakları ve Yönetimi dersinin verilmesi ve bölüm öğrencilerinin bu dersi tercih etmeleri, kendilerini geliştirmeleri ve alanlarıyla ilgili farklı bir iş olanağı bulabilmelerinin yanı sıra sağlık kuruluşlarında gerçekleştirilecek uygulamaları destekleyici ve teşvik edici nitelikte rol oynayacaktır.

KAYNAKÇA

BBY Haber (2014, 23 Aralık). Dokuz Eylül Üniversitesi Hastanesi'nde 'Gezici Kütüphane' hizmeti. Erişim adresi:
<https://www.bbyhaber.com/bby/2014/12/23/dokuz-eylul-universitesi-hastanesinde-gezici-kutuphane-hizmeti>

BBY Haber (2016, 7 Mart). Konya Numune Hastanesi'ne kütüphane kuruldu. Erişim Adresi:
<https://www.bbyhaber.com/bby/2016/03/07/konya-numune-hastanesi'ne-kutuphane-kuruldu>

BBY Haber (2017, 23 Eylül). Türkiye'de bir ilk, hastaneye şube kütüphane açıldı. Erişim Adresi:
<https://www.bbyhaber.com/bby/2017/09/23/turkiyede-bir-ilk-hastaneye-sube-kutuphane-acildi>

Demir, G. (2000). Hastanelerdeki hastalara ve uzun süreli bakım tesislerindeki yaşlılar ile engellilere hizmet sunan kütüphaneler için kılavuz. Erişim Adresi:
<https://www.ifla.org/files/assets/hq/publications/professional-report/61-tr.pdf>

Karaca, İ. (2015, 14 Mayıs). Hastanede yatan çocuklara kütüphane hizmeti. BBY Haber. Erişim Adresi:
<https://www.bbyhaber.com/bby/2015/05/14/hastanede-yatan-cocuklara-kutuphane-hizmeti>

Köksal, N. (1979). Hastalara kütüphane hizmeti verilmesi, Türk Kütüphaneciliği, 28(2), 44-50. Erişim Adresi:
<http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/view/1533/1524>

Medya Siirt (2019, 11 Aralık). Siirt Devlet Hastanesi'nde kütüphane açıldı. Erişim Adresi:
<https://www.medyasiirt.com/gundem/siirt-devlet-hastanesinde-kutuphane-acildi-h14657.html>

Walsh, M. E. (1970). Hastanelerde kütüphane servislerinin kurulması, çev. Nihal Borcaklı, Türk Kütüphaneciliği, 19(1), 50-58. Erişim Adresi:
<http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/view/1799/1779>